

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

HALKA AÇIK ŞİRKETLER AÇISINDAN BİRLEŞME İŞLEMLERİNİN
UYGULAMASI VE MUHASEBE SORUNLARI

Yüksek Lisans Tezi

122302

Damla Geray

122302

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Özdemir Akmut

Ankara-2002

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**HALKA AÇIK ŞİRKETLER AÇISINDAN BİRLEŞME İŞLEMLERİNİN
UYGULAMASI VE MUHASEBE SORUNLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Özdemir Akmut

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı:

Prof. Dr. Özdemir AKMUT

Prof. Dr. Mehmet Emin SECAN

Y. Doç. Dr. Yalçın KARATEPE

İmzası:

Ö. Akmut

M. E. Secan

Y. Karatepe

Tez Sınavı Tarihi... 17 Nisan 2002

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No.</u>
GİRİŞ.....	1
I. BİRLEŞME VE BİRLEŞMEYE İLİŞKİN TEMEL BİLGİLER.....	4
1.1. Genel Olarak Birleşme.....	4
1.2. Yabancı Ülke Düzenlemeleri Çerçevesinde Birleşme.....	11
1.2.1. Birleşme Süreci.....	11
1.2.2. Firma Değerinin Tesbiti ve Önemi.....	17
1.2.3. Birleşmenin Finansmanı.....	20
1.3. Türk Mevzuatında Uygulamaya Yön Veren Temel	
Düzenlemeler Çerçevesinde Birleşme.....	22
1.3.1. Türk Ticaret Kanunu(TTK)'nda Yer Alan	
Düzenlemeler Çerçevesinde Birleşme.....	23
1.3.2. Vergi Kanun'larında Yer Alan Düzenlemeler	
Çerçevesinde Birleşme.....	27
1.3.2.1. Vergili Birleşme.....	28
1.3.2.2. Vergisiz Birleşme.....	29
1.3.2.3. Diğer Vergi Kanunlarındaki Düzenlemeler	
Çerçevesinde Birleşme.....	30
1.3.3. Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da Yer	
Alan Düzenlemeler Çerçevesinde Birleşme.....	33
II. SERMAYE PİYASASI KANUNU'NA TABİ HALKA AÇIK	
ANONİM ORTAKLIKLARDA BİRLEŞMENİN HUKUKİ	
ÇERÇEVESİ.....	35
2.1. SPK Düzenlemeleri Çerçevesinde Birleşmeye Taraf Olan	
Şirketlerin Konumu.....	35
2.2. Yasal Düzenleme.....	36
2.3. İzlenen Prosedür.....	38
2.4. Özellikli Durumlar.....	42
2.5. Uygulama Örneklerine İlişkin Temel Bilgiler.....	44

III. SERMAYE PİYASASI KANUNU'NA TABİ HALKA AÇIK ANONİM ORTAKLIKLARDA BİRLEŞMENİN MUHASEBE BOYUTUNA İLİŞKİN HUSUSLAR.....	47
3.1. Mevcut Düzenlemeler Çerçevesinde Birleşme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesine ilişkin Genel Yaklaşım.....	48
3.1.1. Birleşme Sözleşmesinde Yer Alan Hükümler.....	49
3.1.2. Birleşme Bilançosu.....	50
3.1.3. Birleşme Oranı.....	50
3.1.3.1. Özsermaye Yöntemine Göre Birleşme Oranının Hesaplanması.....	53
3.1.3.2. Rayiç Bedele Göre Birleşme Oranının Hesaplanması.....	56
3.1.3.3. Borsa Fiyatlarına Göre Birleşme Oranının Hesaplanması.....	57
3.1.4. Şerefiye.....	58
3.1.5. Birleşme Giderleri, Yenileme Fonu ve Amortisman	59
3.1.6. Birleşen Kuruma Ait Zararlar.....	61
3.2. Birleşmeye İlişkin Bir Uygulama Örneği.....	61
3.2.1. Birleşme İşlemine İlişkin Bilgiler.....	62
3.2.2. Birleşmeye İlişkin Muhasebe İşlemleri.....	67
3.2.2.1. GYZ A.Ş.'nin Muhasebe Sisteminde Yapılacak İşlemler.....	67
3.2.2.2. ABC A.Ş.'nin Muhasebe Sisteminde Yapılacak İşlemler.....	71
3.2.2.3. ABC GAZ A.Ş.'nin Birleşme Sonrası Bilançosu.....	79
3.2.3. Birleşme Tamamlandıktan Sonra Düzenlenen İlk Mali Tablolarda Birleşme İşleminin Etkilerinin İzlenmesi.....	84
3.3. Birleşme İşlemlerine İlişkin Uluslararası Muhasebe Standartlarındaki	
Düzenlemeler.....	85
3.3.1. Konuya İlişkin Uluslararası Gelişmeler.....	86

	<u>Sayfa No.</u>
3.3.2. (22) Numaralı Uluslararası Muhasebe Standardındaki	
Düzenlemeler.....	88
3.3.2.1. Satınalma Yöntemi.....	90
3.3.2.2. Menfaatlerin Birleştirilmesi Yöntemi.....	94
3.3.2.3. (22) Numaralı Standartta Öngörülen Mali Tablo	
Dipnot Açıklamaları.....	96
3.3.3. (27) Numaralı Uluslararası Muhasebe Standardındaki	
Düzenlemeler.....	97
3.4. Türkiye’de Birleşme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesine	
İlişkin Değerlendirme ve Öneriler.....	99
SONUÇ.....	106
EKLER.....	117
KAYNAKÇA.....	137

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
TABLO 1 En Büyük 20 Birleşme ve Satın Alma İşlemi 2000.....	9
TABLO 2 En Büyük 20 Birleşme ve Satın Alma İşlemi Eylül 2001 İtibariyle.....	10
TABLO 3 Birleşmeye İlişkin Olarak Çeşitli Vergi Kanunlarında Yer Alan Düzenlemeler.....	32
TABLO 4 Özsermaye Yöntemine Göre Birleşme Oranına İlişkin Bilgiler.....	54
TABLO 5 Rayiç Bedele Göre Birleşme Oranına İlişkin Bilgiler...	56
TABLO 6 Birleşme Oranının Tespitinde Esas Alınan Bilgiler (30.06.2000).....	65
TABLO 7 Birleşme Oranının Tespitinde Esas Alınan Bilgiler (30.09.2000).....	66
TABLO 8 GYZ A.Ş.'nin Hesaplarının Kapatılması.....	68
TABLO 9 GYZ A.Ş.'nin Devralınmasına İlişkin Kayıtlar.....	72
TABLO 10 ABC A.Ş.'nin Muhasebe Sisteminde Tutulan Kayıtları	75
TABLO 11 ABC A.Ş.'nin Birleşme Sonrası Bilançosu.....	80

EK LİSTESİ

	<u>Sayfa No.</u>
EK 1 SPK Kayıtlarına Göre 1997-2000 Döneminde Gerçekleşen Birleşmeler.....	118
EK 2 GYZ A.Ş.'nin 30.06.2000 Tarihli Mali Tabloları.....	120
EK 3 ABC A.Ş.'nin 30.06.2000 Tarihli Mali Tabloları.....	123
EK 4 ABC A.Ş.'nin 31.03.2001 Tarihli Mali Tabloları.....	126
EK 5 ABC A.Ş.'nin 30.06.2001 Tarihli Mali Tabloları İle İlgili Dipnotları.....	129
EK 6 GYZ A.Ş.'nin 12.02.2001 Tarihli Gelir Tablosu.....	136

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
FASB	:	Financial Accounting Standard Board
IAS	:	International Accounting Standard
IASC	:	International Accounting Standard Committee
M & A	:	Mergers and Acquisitions
KVK	:	Kurumlar Vergisi Kanunu
SPK	:	Sermaye Piyasası Kurulu
SPKn	:	Sermaye Piyasası Kanunu
TTK	:	Türk Ticaret Kanunu
VUK	:	Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Son yıllarda gerek uluslararası gerekse ulusal şirketler kesiminde önemi giderek artan ve şirketler arasında yaygın olarak benimsenen birleşme uygulamaları ile, birleşmeye taraf olan şirketlerin değerinin daha hızlı ve sağlam bir şekilde artırılması hedeflenmektedir. Birleşme sayesinde, şirketlerin hisse senedi başına düşen kazançlarının artırılması yolundaki gelişme daha az bir maliyet ve riskle başarılabilmektedir.

Sermaye yapısı çerçevesinde yüksek bir borç-öz sermaye oranı olan bir firma sermaye yapısının daha iyi bir dengeye kavuşmasının hızlı bir yolu olarak, daha düşük bir borçlanma seviyesine sahip bir firma ile birleşmeyi seçebilir. Böylece, borç-özsermaye oranı daha kabul edilebilir bir seviyede dengelenir. Yine, birleşme ile gelirlerdeki oynaklık azaltılabilir. Aynı ayrı, farklı değişkenlerin etkisine konu olan gelirlerin konsolide edilmesi ile gelirlerdeki toplam değişkenlik de azalır. Bu durum ise, daha düşük iskonto oranları ve daha yüksek firma hisse senedi değeri anlamına gelir. Ayrıca, birleşmenin gerçekleştiği ülke yasalarındaki düzenlemeler uyarınca getirilen vergi teşviklerinden yararlanmak da önemli kararlardan birini oluşturmaktadır.

Birleşme ile sağlanacak faydanın finansal boyutu kadar yönetsel boyutunun da önemini vurgulamak gerekir. Yönetim yapısının yeniden düzenlenmesi, yeni bölgesel dağılım sistemleri kurulması ve teknolojik

değişiklikler ile ürün/hizmet kalitesinin artırılarak, olumlu yönde imaj değişiminin ve rekabet avantajının elde edilmesi bu kapsamda ele alınması zorunlu olan konu başlıklarını oluşturmaktadır. Birleşmeye olan eğilimin artmasında, giderek ağırlaşan rekabet koşulları karşısında şirketlerin pozisyonlarını güçlendirmek istemeleri önemli bir yer tutmaktadır.

Bu genel faydaları nedeniyle sıkca başvurulmakta olan bir birleşmenin başarısı pek çok değişkene bağlı görünmektedir. Birleşen ve hedef şirketlerin yönetimlerinin koordinasyon içinde bulunmaları temel başarı kriteri olarak kabul edilmektedir. Birleşmenin tarafları birbirlerinin finansal tablolarını analiz etmekte ve doğru hisse senedi değişim oranlarını belirlemeye çalışmaktadırlar. Bu noktada, birleşmenin başarıya ulaşmasının bir diğer önemli kriteri; birleşmenin dayandığı mali tabloların doğru ve gerçeği yansıtması ve işlemin muhasebeleştirilme esaslarının açık bir şekilde belirlenmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Esas itibarıyla sermaye piyasasından fon temin eden halka açık şirketler açısından önem taşıyan birleşmenin muhasebe yönü bu çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada sayısal verilerle desteklenmesi gereken bağımsız bir bölüm öngörülmemekle birlikte, gerekli görülen hallerde ulaşılabildiği ölçüde güncel veriler kapsama alınarak, örnekler aracılığı ile birleşmenin muhasebe boyutu ortaya konmaya çalışılmıştır. Üç ana bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, öncelikle yabancı ve yerel düzenlemelerde

yer alan birleşme ve birleşme ile ilgili kavramlara değinilmiştir. İkinci bölümde Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi halka açık anonim ortaklıklar açısından birleşmenin hukuki boyutu başlığı altında özellik arzeden konular ele alınmıştır. İlk iki bölümün üçüncü bölüm için bir baz oluşturması amaçlanmış olup, üçüncü bölümde birleşmenin muhasebe boyutuna ilişkin yurtdışı düzenlemelerine de yer verilerek ülkemizdeki durum ortaya konmuş ve düzenleme önerilerine yer verilmiştir.

I. BİRLEŞME VE BİRLEŞMEYE İLİŞKİN TEMEL BİLGİLER

Finans piyasalarında da önemi giderek artan birleşmeye ilişkin muhasebe boyutunun ele alınmasından önce, birleşme ile ilgili uluslararası ve ulusal düzeydeki düzenlemelerde geçen kavramların ele alınmasında fayda görülmektedir.

1.1. Genel Olarak Birleşme

Birleşme; en genel tanımı ile bir şirketin diğer bir şirketle biraraya gelmesidir. Birleşme (Füzyon)' den en az iki ya da daha çok hukuk açısından bağımsız sayılan işletmelerin ekonomik ve hukuki yönden bütünleştirilmeleri anlaşılr. Böylece işletmeler arası evlilik ya da birleşme, işletmeler arası yoğunlaşmanın en yüksek düzeye ulaştığı ve o zamana kadarki bağımsız işletmelerin yeni bir işletme çatısı altında tek karar ve uygulama organına kavuştuğu bir kooperasyon biçimi olarak ortaya çıkmaktadır¹.

Finansal ve yönetsel nedenlerle yapılan bu işlemle, şirketlerin değeri ile hisse başına kazançlarının artışı hedeflenmektedir. Bu amacın gerçekleşmesi sinerji potansiyelinden yararlanmanın derecesine bağlı bulunmaktadır. Sinerji etkisi sayesinde iki işin ortak karı, teker teker her işin getireceği kardan daha fazla olacaktır.

¹ Dr. Aslı YÜKSEL, "Yeni Gündem: Banka Evlilikleri", Finans Dünyası Dergisi, Haziran 2001, s.50.

Sinerji etkisi genel olarak, faaliyet sinerjisi (faaliyetlerle ilgili maliyetlerin düşmesi) ve finansal sinerji (sermaye maliyetinin düşmesi) olarak ikiye ayrılmaktadır². Bankacılık sektörüne dair saptamaların yer aldığı bir çalışmada ise³; özellikle bankacılık dalında sinerji etkisinin yönetim sinerjisi (ortak işlerde çalıştırılacak personelden, eğitimden yararlanma, eski tecrübelerin yeni işe taşınmasından faydalanma), pazarlama sinerjisi (satış elemanlarının ortak kullanımı), yatırım sinerjisi (müşterek kullanılabilen yatırım ve tesislerin sağlanması) ve finansal sinerji (bilanço yapı ve görüntüsünün düzeltilmesi, çeşitlendirme ve vergi avantajları) ile diğer işlevsel sinerji çeşitleri olarak ayrıldığı belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada özetle, yapılan araştırmaların büyük bankalar arası birleşmelerde yeni doğan birimin kompleksliği nedeniyle ek giderlere yol açtığını, ancak küçük bankalar arası birleşmelerde birim başına giderlerin düşebildiğini gösterdiği tespitine yer verilmiştir.

Birleşme, birden çok etkenin varlığı altında gerçekleştirilmekte ve farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada ekonomik faaliyet dallarına göre yapılmakta olan sınıflandırma esas alınmıştır. Buna göre birleşme, yatay birleşme, dikey birleşme, dairesel birleşme ve karma birleşme olarak dört ana gruba ayrılmaktadır⁴.

² Doç. Dr. Metin Kamil ERCAN, Aykan ÜRETEN, "Firma Değerinin Tespiti ve Yönetimi", Gazi Kitabevi, Ankara 2000, s.32.

³ Dr. Aslı YÜKSEL, "Ticari Bankalarda Kredi Fiyatlandırma Politikası" konulu Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Ana Bilim Dalı, İstanbul 2000, s.214-215.

⁴ J. Fred WESTON, Eugene F. BRIGHAM, Essentials Of Managerial Finance, 1992, s.834.

Yatay Birleşme; aynı faaliyet dalında bulunan şirketlerin rekabet politikaları ile pazar payını genişletme amaçları çerçevesinde gerçekleştirilen birleşme türüdür.

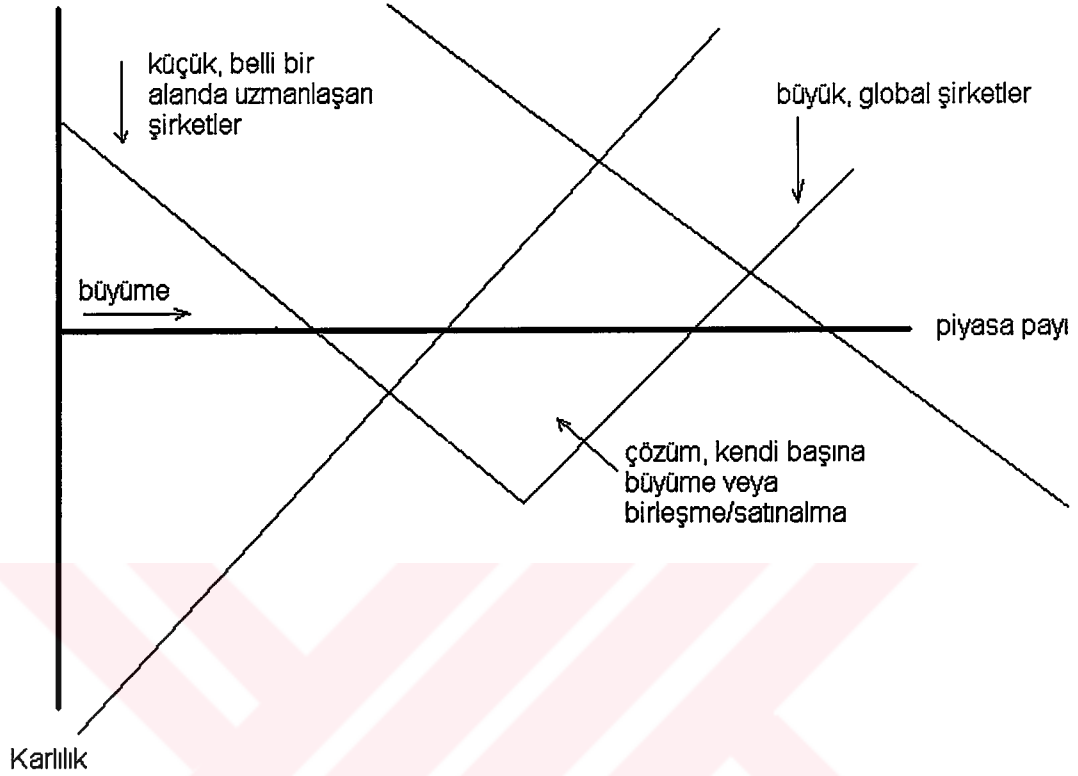
Dikey Birleşme; bir üretim şirketinin ürettiği ürünün üretim aşamasından satış aşamasına kadar uzayan süreçte yer alan diğer şirketler ile arasında gerçekleşen birleşme türüdür. Bu grupta toplanan birleşmelerde, birleşen şirketlerin sözkonusu malın üreticisi-alıcısı veya ürünün tamamlanması aşamasına gelinceye kadar farklı aşamalarda faaliyette bulunuyor olması gerekmektedir.

Dairesel Birleşme; bu tür birleşmeler dikey birleşmelerden farklı olarak, aynı endüstri kolunda bulunmakla birlikte aralarında aynı ürünün üreticisi-alıcısı olma ilişkisi bulunmayan şirketler arasında gerçekleşen birleşmedir.

Karma Birleşme ise; tamamen farklı endüstri kollarında faaliyet göstermekte olan şirketler arasında gerçekleşen bir birleşme türüdür.

Bu sınıflandırmaya uygun olarak, birleşme yöntemine öncelikle şirketlerin büyüme isteği nedeniyle başvurulmaktadır. Çünkü, belli bir alanda uzmanlaşmış küçük şirketlerin büyüyerek global bir şirket haline gelmesi kendi başına büyüme veya birleşme yoluyla olabilir, ancak kendi başına büyüme çok zaman ve çaba gerektirmektedir.

ŞEKİL 1 BÜYÜME-BİRLEŞME İLİŞKİSİ

Hedef şirketin ürün, pazar ve yönetim açısından tamamlayıcı özellikleri, şirketlerin yeni teknoloji ve araştırma geliştirme projeleri ihtiyacı, bilgi transferi, maliyetlerin azaltılması ve finansal kararlar gibi nedenler de birleşmeyi motive eden temel unsurları oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak, şirketleri özellikle uluslararası alanda birleşme işlemleri için teşvik eden diğer unsurlar, yerel ortağın yabancı ülkedeki iş deneyimi, coğrafi yayılım, hammadde ve işgücü kaynaklarına kolay erişim ve ticari engellerin ortadan kalkmasıdır⁵.

⁵ Can DELDAĞ; "Vergisiz Yeniden Yapılanma Modelleri: Birleşme, Bölünme ve Hisse Değişim" konulu Vergi Seminerine sunulan "Dünya ve Türkiye'de Birleşmeler, Satınalmalar: Trendler, Modeller, Deneyimler" başlıklı Tebliğ, 2001 İstanbul, s.1-2.

Birleşmenin tarihsel gelişimi 18. yüzyıl sonlarına dayanmaktadır. Daha çok şirket dayanışması şeklinde başlayan birleşmelerin ilk örgütlü şekli ise 1920'de ABD'de yaşanmıştır. Bu dönemde ulaştırma, ticaret ve iletişim alanındaki ilerlemeler birleşmelerin daha yoğun bir biçimde yaşanmasına yol açmıştır. Birleşmelerin sayısını kontrol altına almak üzere, 1968 yılında antitröst yasaları kabul edilmiştir. Birleşme ve satınalma işlemlerine öncelikle ABD, Avrupa ve Japonya'da rastlanmakla birlikte, 1990 yılında yürürlüğe giren bir yönerge ile Avrupa Birliğine üye ülkelerin de gündemine gelmiştir.

Tablo (1)'de verilen bilgilerden, Dünya'da 2000 yılında gerçekleşen en büyük yirmi birleşme ve satınalma işlemine konu olan şirketlerin ait oldukları sektörlerin başında telekomünikasyon, internet, bankacılık ve finans kesimi olduğu görülmektedir. Bu eğilimin 2001 yılında da devam ettiği, (2) numaralı Tabloda yer alan bilgilerden anlaşılmaktadır.

TABLO-1
EN BÜYÜK 20 BİRLEŞME VE SATIN ALMA İŞLEMİ (2000)

Sıra	Açıklanma Tarihi	Bitiş Tarihi	Alan Taraf	Satan Taraf	İşlem Değeri (milyon \$)	Satılan Tarafın Sektörü
1	04/02/00	30/06/00	Vodafone Airtouch plc	Mannesman A.G.	191,000	Telekomünikasyon
2	10/01/00	11/01/01	America Online	Time Warner	165,900	İnternet ve medya
3	17/01/00	27/12/00	Glaxo Wellcome plc	Smithkline Beecham plc	65,260	İlaç ve kimyasal maddeler
4	30/05/00	22/08/00	France Telecom SA	Orange plc	45,930	Telekomünikasyon
5	31/01/00	11/02/00	Royal Bank of Scotland	National Westminster Bank plc	40,840	Bankacılık ve finans
6	19/06/00	08/12/00	Vivendi SA	Seagram Company Ltd	40,040	Eğlence
7	28/02/00	17/08/00	Pacific Century Cyberworks I	Cable&Wireless HKT Ltd	36,220	Telekomünikasyon
8	24/07/00	01/06/01	Deutsche Telekom AG	VoiceStream Wireless Corp.	29,590	Telekomünikasyon
9	15/03/00	16/11/00	Tin.it	Seat-Pagine Gialle SpA	25,560	Yayınçılık
10	06/06/00	04/10/00	Unilever	Bestfoods	24,380	Gıda
11	17/05/00	27/07/00	Granada Group plc	Compass Group plc	18,850	Catering
12	12/07/00	03/11/00	UBS AG	Paine Webber Group Inc.	16,090	Bankacılık ve finans
13	21/02/00	30/05/00	CGU plc	Norwich Union plc	14,310	Sigortacılık
14	16/05/00	27/10/00	Terra Networks SA	Lycos Inc.	11,670	İnternet
15	18/08/00	16/02/01	British Telecommunications	Viag Interkom GmbH	10,700	Telekomünikasyon
16	03/04/00	12/07/00	HSBC Holdings plc	Credit Commercial De France	10,690	Bankacılık ve finans
17	22/05/00	19/06/00	Açıklanmamış	Deutsche Telekom AG	10,600	Telekomünikasyon
18	29/02/00	23/05/00	Cap Gemini SA	Ernst&Young's Consulting Business	10,130	Profesyonel hizmetler
19	17/04/00	09/04/01	Robert Bosch, Siemens AG	Atecs Mannesmann	8,605	Sanayi ekipmanları
20	19/12/00	08/05/01	Diageo plc, Pernod Ricard	Seagram Co. Ltd.s Spirits and Wine Division	8,145	Alkollü içecekler
			Toplam İşlem Değeri		784,510	

Kaynak: Arthur Andersen, "Vergisiz Yeniden Yapılanma Modelleri: Birleşme, Bölünme ve Hisse Değişimi" Konulu Vergi Seminerine sunulan Tebliğ, 2001, İstanbul.

TABLO-2

EN BÜYÜK 20 BİRLEŞME VE SATIN ALMA İŞLEMİ (EYLÜL 2001)

Sıra	Açıklama Tarihi	Bitiş Tarihi	Alan Taraf	Satan Taraf	İşlem Değeri (milyon \$)	Satılan Tarafın Sektörü
1	(---)*	(---)*	Degussa-Heuls AG	SKW Trostberg AG	36,090	Gübre, Katkı ve Diğer Kimyasallar
2	31/05/01	23/07/01	Allianz AG	Drsdner Bank AG	20,330	Bankacılık ve Finans
3	30/04/01	01/06/01	DB Investments	De Beers Consolidated Mines Ltd	18,690	Değerli Madenler
4	18/03/01	29/06/01	Broken Hill Proprietary Comp.	Billiton plc	9,512	Metallurji
5	(---)*	(---)*	Axa SA	AXA Financial Inc.	9,201	Finans
6	07/06/01	01/08/01	Schneider Electric SA	Legrand	6,958	Elektronik Parça ve Ekipmanlar
7	02/05/01	02/05/01	Vodafone Group plc	J-Phone Communications, Japan Telecom	5,294	Telekomünikasyon
8	13/02/01	16/08/01	GZ-Bank AG	Deutsche Genossenschaftsbank AG	5,039	Bankacılık ve Finans
9	12/02/01	17/04/01	Schlumberger Ltd	Sema plc	4,196	Bilişim Sistemleri, Danışmanlık
10	05/02/01	11/02/01	Bertelsmann AG	RTL Group	3,947	Televizyon Yayıncılığı
11	01/04/01	20/07/01	MuenchenerRueck. Gesellsc.	Ergo Versicherungsgruppe AG	3,747	Sigortacılık
12	08/01/01	12/07/01	Lafarge SA	Blue Circle Industries plc	3,412	Çimento
13	26/05/01	26/06/01	ApaxPart, HicksMuseTate Inc	Yell Ltd	3,022	Yayımcılık
14	06/02/01	14/02/01	Nortel Networks Corp.	JDS Uniphase	2,998	Lazer Üretimi
15	13/03/01	03/07/01	Dexia Belgium	Artesia Banking Corp.	2,818	Bankacılık ve Finans
16	31/01/01	09/07/01	Açıklanmamış	Friends Provident plc	2,813	Sigortacılık
17	07/05/01	02/08/01	Williams Companies Inc.	Barrett Resources Corp.	2,799	Enerji
18	08/05/01	08/05/01	Novartis AG	Roche Holding AG	2,757	İlaç ve Kimyasal Maddeler
19	25/05/01	11/07/01	GrandHotelsAcquisition Com.	Le Meridien Hotels Ltd.	2,674	Otel Zinciri
20	27/02/01	02/04/01	Innogy Holdings plc	Yorkshire Power Group Ltd.	2,606	Enerji
			Toplam İşlem Değeri		148,903	

Kaynak: Arthur Andersen, "Vergisiz Yeniden Yapılanma Modelleri: Birleşme, Bölünme ve Hisse Değişimi" Konulu Vergi Seminerine sunulan Tebliğ, 2001, İstanbul

(*) Verilerin doğruluğu anlaşılamadığından bu kısımlar boş bırakılmıştır.

1.2. Yabancı Ülke Düzenlemeleri Çerçevesinde Birleşme

Sınırötesi birleşmelerin de önem kazandığı günümüzde, konuya ilişkin yabancı ülke düzenlemelerinin bilinmesine gerek duyulmaktadır. Taraf olunan bir birleşme işleminde, yabancı ülkede faaliyet göstermekte olan bir şirket ile yürütülecek ilişkinin hukuki yanının anlaşılabilmesi, kavram birliğinin sağlanması ile mümkün olabilecektir. Bu temel noktadan hareketle, bu bölümde finansal alanda pek çok konuya öncülük eden Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde geçerli olan düzenlemelerde yer alan birleşme kavramları üzerinde durulacaktır.

1.2.1. Birleşme Süreci

ABD düzenlemelerine göre, birbirinden finansman, yönetim ve organizasyon açılarından bağımsız olan ekonomik birimler halinde faaliyet göstermekte olan şirketlerden birinin veya hepsinin bağımsızlığının sonlandırılarak biraraya gelinmesine karşılık gelmek üzere, “takeover” terimi kullanılmaktadır. Takeover başlığı altında; bir işletmenin aktif ve pasifiyle devralınması, ortaklıklardan birinin infisah ettiği birleşmeler ile birlikte diğer türler de ele alınmaktadır. Bu kapsamda; devralma suretiyle birleşme (merger) ile bir şirketin varlıkları veya hisselerinin önemli bir kısmı ya da tamamının diğer bir şirket tarafından satın alınması yoluyla birleşme (acquisition) olarak ikili bir ayırım sözkonusudur. Finans yazınında her iki kavramı da kapsayacak şekilde M&A

kısaltması kullanılmaktadır. Genel tanımların unsurları dikkate alındığında, M&A üç ana yöntemle gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunlar⁶;

- Aktif kıymet transferi: Hedef şirketin aktif kıymetlerinin satın alınması,
- Hisse transferi: Hedef şirketin hisselerinin satın alınması,
- Birleşme: Alıcı taraf ile hedef şirketin birleşmesidir.

Devralma suretiyle birleşmede, devralınan şirket veya şirketlerin tüm malvarlıkları ve borçları devralan şirket bünyesinde toplanmakta, sözkonusu şirket veya şirketlerin tüzel kişilikleri sona ermektedir. Bu suretle yapılan birleşmede; aktif varlıkların tamamının satınalan tarafından alınmasına karşılık borçların bir kısmının transfere konu edildiği de görülmektedir. Uygulamada aktif transferi olarak bilinen bu yöntemle satıcı tarafın sadece belirli bir bölümünün devri halinde başvurulmaktadır. Hisse transferi durumunda ise, önceden anlaşılan bir bedel karşılığında satıcı şirketin paysahipleri hisselerini alıcı tarafa devrederler. Hisse transferi, ağırlıklı olarak aktif kıymet transferinden doğan vergi yükümlülüklerinin fazla olduğu veya transfer konusunda problemlerle karşılaşıldığı durumlarda kullanılan bir yöntemdir. Hisse transferinde, aktifler ile birlikte pasifler de transfer edildiğinden, satıcı taraf bu yöntemi tercih edebilir.

⁶ TÜSİAD, "Birleşme ve Deralmalar Hakkında Ekonomik ve Mali İşler Komisyonu Görüşü", 9 Eylül 1999, İstanbul, s.4-6.

Birleşme, iki veya daha fazla sayıda şirketin biraraya gelerek, yeni bir şirket oluşturulmasıdır. Bu durumda birleşen şirketlerin hepsinin tüzel kişilikleri sona ermekte, birleşme ile yeni bir şirket kurulmaktadır. Bu yöntem sonucunda ortaya çıkan şirket, bünyesine kattığı şirketin tüm aktif ve pasifini üzerine almaktadır.

Birleşmelerin büyük çoğunluğu, bir şirketin (genellikle daha büyük olanının) diğer bir şirketi (target company) belli bir sözleşme fiyatı (negotiate price) üzerinden satınalmaya karar vermesi ve sonrasında hedef şirket ile birleşilmesi şeklinde gerçekleşmektedir⁷. Bir kere hedef şirket belirlendikten sonra, ödenecek fiyat veya fiyat aralığının da belirlenmesi zorunludur. Bu aşamayı izleyen aşamada, birleşme teklifini getiren şirketin yöneticileri hedef şirketin yöneticileri ile görüşür. Bu görüşmeler direkt olarak her iki şirketin yönetim grupları arasında gerçekleşir. Müzakere edilen değişim oranı ile hedef şirketin birleşmeden sonraki finansal politika değişikliğinin kabulünü kapsayan bir birleşme dostça (friendly takeover) gerçekleşmiş olur. Böylece, iki taraf anlaşmaya vardığında koşulları paysahiplerinin onayına sunarak, onaylarını isterler.

⁷ BRIGHAM, WESTON, op.cit., s.838.

Hedef şirketin yönetiminin çok düşük fiyat teklif edilmiş olması ve iş güvenliği gibi nedenlerle birleşmeye karşı direnç gösterdiği veya birleşme teklifini getiren şirketin yeni koşullar oluşturması ve baskıda bulunması hallerinde (hostile takeover) ise, görüşmeler kesilir. Bu durumda, birleşme için direkt pay sahiplerinin desteğinin alınması veya daha uygun yeni bir hedef şirket aranması gerekir. Pay sahiplerine aleni pay alımı teklifinde bulunularak (tender offer), hedef şirketin kontrolünün kazanılması amaçlanır. Pay alım teklifi hedef şirketin tüm paysahiplerine sahip oldukları hisselerin tamamı veya bir kısmı için yapılır.⁸ Başarılı bir aleni pay alımı teklifi, en basit haliyle, hedef şirketin hissesinin piyasa değerinin üzerinde bir prim içermelidir. Bu teklifin hedef şirketin yönetimince onaylanması gerekmemektedir.

Bir de yöneticilerin görevli olduğu ortaklığın payları için yaptıkları teklifler (management buyout) bulunmaktadır. Aleni pay alım teklifinin bizzat hedef ortaklık yöneticileri tarafından yapılmasında; teklif, salt bu amaçla kurulan bir anonim ortaklık kanalıyla ya da doğrudan doğruya yöneticilerin oluşturduğu grup tarafından yapılır. Bu işlemlerin ayırtedici özellikleri, teklif sahibinin, tamamen ya da büyük kısmı itibariyle hedef ortaklık yöneticilerinin oluşturduğu bir grup olması; teklifin kredi ile finanse edilmesi ve bu nedenle kontrol değişikliği sonrasında ortaklığın borç yükünün artması; teklifin finansmanında kullanılan kredinin geri ödenmesi amacıyla, hedef ortaklığın bazı varlıklarının satışı yoluna gidilmesidir⁹.

⁸ Suna ERDEN, "Mergers and Acquisitions", The Wharton School University of Pennsylvania, Mayıs 1998, s.13.

⁹ Dr. Çağlar MANAVGAT, "Aleni Pay Alım Teklifi (Tender Offer-Takeover Bid)",Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları Yayın No:64, s.13.

Uygulamada görüşmeler dostça başlarken düşmanca sürdürülür hale gelebilir, ya da tam tersine düşmanca başlayıp dostça sonuçlanabilir. Hedef şirketin düşmanca bir birleşme baskısı ile yüzyüze gelmesi durumunda, genellikle birleşme karşıtı stratejilerin uygulamaya konulması beklenir¹⁰.

Bu stratejiler, finans yazınında aynı zamanda hisse senedi fiyatlarının maksimizasyonu amaçlanırken yöneticilerin hisse sahiplerinin çıkarlarını en iyi şekilde korumaları için almaları gereken önlemler olarak da geçmektedir. Bu önlemler; green mail (Hisseleri satmayı özendiren önlemler), poison pill (Hileli ele geçirmede hisse senetlerinin satın alınmasını önleme) ve yönetici teşviklerinin uygun şekilde düzenlenmesini kapsar¹¹.

Green mail, şirketi hileli yoldan ele geçirmek isteyenlerin ellerindeki hisseleri satmaya özendiren önlemlerdir. Green mail'de bir potansiyel alıcı (birey veya firma) ele geçirmek istediği firmanın hisse senetlerinden blok alış yapar, hedef şirketin yönetimi alıcının hissedarlara direkt satış yapacağından korkarak, satın almayı green mail kabul eder yani potansiyel alıcının elindeki şirketin hisse senetlerini cari piyasa fiyatının üzerinde bir fiyatla geri alır.

¹⁰ A.A.GROPPELLI, Ehsan NIKBAKHT, "A Streamlined Course For Students And Business People:Finance," s.424

¹¹ Eugene F. BRIGHAM,"Finansal Yönetimin Temelleri Cilt-1", Çevirenler:Prof. Dr. Özdemir Akmut, Prof. Dr. Halil Sarıaslan, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No:212, s.17-19.

Zayıf yönetim kararları nedeniyle, bir firmanın hisselerinin o firmanın potansiyeline oranla olduğundan daha az değerlendirildiği durumlarda düşmanca ele geçirmenin meydana gelmesi olasılığı fazladır. Poison pill, kısaca bir firmayı hileli ele geçirmek isteyen potansiyel alıcılara firmanın cazip bir yatırım olmadığını göstermek için alınan önlemleri ifade eder. Satın almayı engelleyen taktikler firmanın aldığı ve onu pratik olarak öldüren bir çeşit hap gibidir. Bu önlem alındığında firma onu hileli olarak ele geçirmek isteyen taliplileri yönünden cazip olmaktan çıkar¹². Bir firmanın ele geçirilmesi halinde, şirketin servetinin büyük bir kısmını oluşturan çok büyük tutarlardaki emeklilik primlerini yöneticilere dağıtma kararı (Golden Parachutes, havadan para) ve alt yönetim kademelerinde yer alan yöneticilere birleşme sonrasında işsiz kalmaları karşılığında yüklü tazminat ödenmesi hususunda anlaşmaya varılması gibi kararlar bu önlemlere örnek olarak gösterilebilir.

White knight¹³ ise, dostça yürütülmeyen bir birleşmede hedef şirketin kendisi ile daha dostça birleşmeye taraf olmayı isteyen bir başka şirketi bulmasıdır. Yine, birleşmeye karşı antitröst yasalarına aykırılık doğduğu iddiasıyla dava açılması bir diğer önlem çeşidini oluşturmaktadır.

¹² David J. RACHMAN, Michael H. MESCON, Courtland L. BOVETE, and John V. THILL, Business Today (Eighth Edition), McGraw-Hill. Inc., 1996, s.119

¹³ Eugene F. BRIGHAM, "Finansal Yönetimin Temelleri Cilt-2", Çevirenler: Prof. Dr. Özdemir Akmut, Prof. Dr. Halil Sarıaslan, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No:212, s.154.

Tüm bu birleşme karşıtı stratejiler belli bir maliyet unsuru içerdiği için, çoğu zaman hedef şirkete zarar verebilecek sonuçları da bulunmaktadır. Bu açıdan da bakıldığında, birleşme ile sağlanacak faydanın birleşmeye taraf olan firmaların değerini yükseltecek nitelikte dizayn edilmesi ve analizinin zamanında yapılmış olması büyük önem taşımaktadır.

1.2.2. Firma Değerinin Tesbiti ve Önemi

Şirket değerinin belirlenmesi süreci, genel olarak, şirketin bilançosunda yer alan her bir varlık ve yükümlülük kaleminin ayrı ayrı değerinin belirlenerek şirketin toplam değerine ulaşılmasını içerir. Şirketin değerinin belirlenmesi, şirketin varlıkları, borçları ve özkaynaklarının tümü ile değerlendirilmesini gerektirir¹⁴. Bir şirketin satın alınmasında teklif edilecek tutar, yine eldeki şirket satılacaksa talep edilecek tutar, birleşecek şirketlerden her bir şirketin toplam içerisindeki payları ile birleşme öncesinde tespit edilen firma değerleri toplamının birleşmeden sonra ne olacağı, birleşmenin kendisinden beklenen sinerji etkisini yerine getirip getirmeyeceği gibi kritik sorulara verilecek cevaplar, firma değerlerinin tesbitinin ne kadar doğru olduğu hususu ile ilişkilidir.

¹⁴ Özdemir AKMUT, "Şirket Değerleme", Seminer Notu, Ankara, 1997, s.2.

Değer tesbiti, hisse senetleri borsalarda işlem görmekte olan şirketler için daha somut kriterlere göre belirlenebilmektedir. Bu şirketlerin aynı zamanda düzenli olarak kamuyu aydınlatma yükümlülükleri bulunduğundan, şirketin mevcut uygulamaları ile geleceğe ilişkin planları hakkında sürekli bilgi temini mümkündür. Böylece, şirketlerin piyasa değerleri firmaların mevcut performansına, yönetimine ve gelecekte firmalardan beklenen performansa göre oluşmaktadır.

Firmanın ve dolayısıyla yönetimin performansının düşük olması, firmanın piyasa değerine yansıdığından, bu tip düşük performanslı firmalar daima hedef şirket konumunda olmaktadır. Çünkü, yatırımcılar piyasadan veya önemli miktarda hisse senedini elinde tutan yatırımcılardan hisse senetlerini düşük fiyattan satın almakta, firmanın yönetimini değiştirerek firmayı gerçek performansına yükseltmekte ve daha sonra da bu performansa göre oluşan fiyattan hisse senetlerini satarak önemli tutarda getiri elde etmektedirler¹⁵. Ancak, hisse senetleri borsalarda işlem görmeyen şirketler de birleşmektedir. Bu durumda değer tespitinin somut kriterlere bağlanmasında zorluk yaşanmaktadır. Böylesine önemli bir konuda uzman kuruluşların danışmanlığından yararlanılması gerekmektedir.

¹⁵ ERCAN, ÜRETEN, op.cit.,s.7-8.

Şirket değeri çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bunlar, defter değeri (Book value), pazar değeri (Market value), işleyen teşebbüs değeri, tasfiye değeri (Liquidation Value) ve gerçek değer (Intrinsic Value)dir. Şirket değerinin belirlenmesinde uygulamada farklı üstünlükleri ve sınırlılıkları olan değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlardan başlıcaları, düzeltilmiş defter değeri yöntemi, hisse senetleri ve borçları değerlendirme yöntemi ve iskonto edilmiş nakit akımları yöntemidir¹⁶.

Birleşmenin firma değerine etkilerini konu alan araştırma sonuçlarına göre; satın alan firma açısından pozitif etki tespit edilirken, bazılarında önemli bir pozitif etkiye rastlanmadığı anlaşılmıştır. Yine, satın alınan firmanın ortaklarının dostça satınalmalarda %20, düşmanca ele geçirmelerde % 35 prim elde ettikleri belirtilmektedir¹⁷.

Her birleşme, birleşme ile hedeflenen sonucu vermeyebilir. Birleşmeler konusunda yapılan inceleme ve gözlemlere dayanılarak, başarısızlık nedenlerinden başlıcaları; hedef şirketin iyi seçilememesi, değerlemede hata yapılması, birleşen şirketlerin büyüklüklerinin çok farklı olması nedeniyle yöneticileri arasında iletişim kurulamaması, birleşmenin taraflarını kapsayacak şekilde ortak plan ve programların geliştirilememesi, birleşmenin tarafları arasında iyi bir raporlama sistemi kurulamaması dolayısıyla bilgi akışının sağlanamaması, büyümeden beklenen sonucun beklenen ölçüde gerçekleşmemesi olarak sıralanabilir¹⁸.

¹⁶ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için, Orhan ÇELİK, "Şirket Birleşmeleri ve Birleşmelerde Şirket Değerlemesi", Turhan Kitabevi, Ankara, 1999'dan yararlanılabilir.

¹⁷ ERCAN, ÜRETEN, op.cit., s.33-34.

¹⁸ Dr. Öztin AKGÜÇ, "Bankalararası Birleşmeler ve Satın Almalar", Türkiye Bankalar Birliği Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, Ankara 19-20/11/2001, s.14-15.

Yukarıda belirtilen başarısızlık hallerinin ortadan kaldırılarak, başarı olanağını artırıcı önlemler alınması gereklidir. Öncelikle hedef şirketin geçmiş performansı iyi değerlendirilmelidir. Hedef şirketin bilançosunun aktif ve pasif yapısının nicelik olduğu kadar nitelik açısından da ayrıntılı incelemeye tabi tutulması gereklidir. Aynı şekilde, bilanço dışı yükümlülüklerden doğabilecek riskler de inceleme kapsamında gözönünde bulundurulmalıdır. Yine insan kaynakları ve örgüte dair sorunların da ortaya konması, başarının elde edilmesine önemli katkı sağlayacaktır.

1.2.3. Birleşmenin Finansmanı

Birleşme sürecinde önemi olan bir diğer konu da, birleşmenin nasıl finanse edileceği hususunun karara bağlanmasıdır. Uygulamada ödeme yöntemleri olarak da bilinen bu finansman yöntemlerini genel olarak, nakit ve menkul kıymet esasına dayalı yöntemler olarak iki ana başlık altında incelemek mümkündür. Nakit ödeme ve gelecekteki kazançlara göre ödeme nakit esasına dayalı yöntemlerdir. Menkul kıymet esasına dayalı yöntemler ise, hisse senedi değişimi yoluyla ödeme, tahvil ve imtiyazlı hisse senedi ihracı yoluyla ödeme ile yüksek getirili tahvil ihracı yoluyla ödemedir.

Nakit ödeme (cash offer), hedef şirketin hisse senetlerinin alıcı şirket tarafından nakit karşılığında alınmasıdır. Gelecekteki kazançlara göre

ödeme(earn-outs) yönteminde, bir kısım ödeme başlangıçta herhangi yöntemden biri ile yapılır. Kalan kısım birleşme sonrasında oluşan şirketin gelecekteki kazançlarına bağlı olarak yapılmaktadır¹⁹.

Hisse senedi değişimi yoluyla ödeme (share for share exchange) yönteminde, şirketler hisse senetlerini birleşme görüşmeleri sırasında belirlenen bir değişim oranı üzerinden değiştirirler. Hedef şirketin hisse senedi sahipleri devrettikleri şirket ile halen finansal olarak ilgilerini sürdüreceklerdir²⁰.

Tahvil ve imtiyazlı hisse senedi ihracı yoluyla ödeme (loan stock and preference share), son dönemde sıkça kullanılmamaktadır. Sabit veya değişken faiz ödemelerinin hangi oranda yapılacağı hususunun tespitindeki zorluk, bu yöntemin uygulanmasına engel olarak görülmektedir. İmtiyazlı hisse senetleri belli bir geri ödeme yükümlülüğü getirdiğinden, hisse senedinden çok borçlanma senedine yakındır. Bu senetlerin kar payları sabit bir oran olarak esas sözleşme ile belirlenir. İmtiyazlı hisse senedi sahipleri ayrıca tasfiye halinde de adi hisse senedi sahiplerine göre imtiyazlıdır²¹.

¹⁹ ÇELİK,op.cit.,s.76.

²⁰ ibid., s.74.

²¹ Yasemin ZEYBEK, "Borçlanarak Gerçekleştirilen Şirket Satınalmaları", Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No:28, Ankara, 1996, s.32.

Yüksek getirili tahviller (junk bond), önceleri yüksek riskli ve değersiz görülmüşler, ancak 1980'lerde yüksek getiri özellikleriyle değerlendirmeye alınmışlardır. Bu gelişmeden önce, tahvillerine yatırım yapılamaz olarak görülen şirketler için tek finansman kaynağı bankalardı. Ancak, Michael R. Milken'in çalışmalarıyla oluşturulan bu araç sayesinde şirketler, bankaların zamanalıcı prosedürlerine uymadan, hızlı ve daha ucuza fon sağlama olanağına kavuşmuşlardır²².

1.3. Türk Mevzuatında Uygulamaya Yön Veren Temel Düzenlemeler Çerçevesinde Birleşme

Ülkemizde birleşme uygulamalarına yön veren düzenlemelerin hukuki boyutunu, Türk Ticaret Kanunu'nda konuya ilişkin olarak yer alan temel hükümler oluşturmaktadır. Konunun vergisel açıdan uygulaması ise, Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan hükümlere dayanılarak gerçekleştirilmektedir.

Son dönemde ülkemizde yaşanan gelişmelere paralel olarak yürürlüğe giren, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ile birlikte, şirket birleşmeleri ve anlaşmaları kontrol altına alınmış ve tekelleri güç oluşturma sonucunu doğuracak nitelikteki girişimler ile rekabet düzenini olumsuz yönde engelleyici düzenlemeler getirilmiştir.

²² ibid., s.33

1.3.1. Türk Ticaret Kanunu(TTK)'nda Yer Alan Düzenlemeler Çerçevesinde Birleşme

Birleşmeye ilişkin genel tanım TTK'nun 146'ncı maddesinde yer almaktadır. Buna tanıma göre birleşme, iki veya daha fazla ticaret şirketinin yeni bir ticaret şirketi kurmaları veya bir ya da daha fazla şirketin mevcut bir ticaret şirketine katılmasıdır. Bu şekilde tanımlanan birleşme ikiye ayrılmaktadır: “yeni ortaklık kurulması yoluyla birleşme” ve “katılma yoluyla birleşme (devralma)”.

TTK'nun birleşme ile ilgili düzenlemeleri bir bütün olarak ele alındığında; birleşmeye ilişkin bazı koşulların yerine getirilmesi gerektiği görülmektedir. Bu kapsamda; anılan düzenlemeler esas itibariyle TTK'nun ticaret ortaklıklarına ilişkin hükümleri arasında yer almaktadır.

Öncelikle, birleşmeye taraf olan şirketlerin tüm malvarlığı devredilmelidir. Birleşme işlemi kesinleştiğinde, yeni ortaklık kurulması yoluyla birleşmede yeni kurulan şirket, katılma yoluyla birleşmede ise devam edecek olan şirket infisah eden şirketlerin yerine geçer ve bunların tüm hak ve borçlarını üstlenir (TTK Madde 115).

Birleşme işleminde, pay sahipliğinin devamlılığı gerekmektedir. Yukarıda belirtilen malvarlığının devri karşılığında, devralan şirketin hisselerinin iktisap edilir. Külli halefiyet ilkesi gereğince gerçekleştirilen bu hisse devri suretiyle, tasfiyesiz infisah ile dağılan şirketin pay sahipleri doğrudan doğruya yeni şirkette pay sahibi olurlar.

Dağılan şirketin pay sahiplerinin yeni şirketin sermayesinden alacakları payın belli bir ölçüye bağlanması gerekmektedir. Değişirme birimi adı verilen bu ölçü ile birleşme sonucunda infisah eden şirket ortaklarına hangi miktarda pay verileceği hususunun, birleşme görüşmeleri sırasında birleşen şirketlerin malvarlıkları ile orantılı olarak belirlenmesini sağlar.

Bu kapsamda, payların değişiminin yapılabilmesi için, devralan ticaret ortaklığının elinde kendi paylarından bulunması gereklidir. Bu da ancak devralan ortaklığın sermayesini artırması ve artan sermayeyi paylar değişimine, dolayısıyla iltihak eden ticaret ortaklığının ortaklığına tahsis etmesiyle mümkün olabilir²³.

Birleşmeye katılan ticaret ortaklıklarından, infisah edenler tasfiye olunmazlar, bunların varlıkları bir bütün halinde, bünyesinde birleşilen ortaklığa veya birleşme için yeni kurulmuş bulunan ortaklığa devredilir²⁴. Böylece, birleşme malvarlığını devreden şirket için birleşme bir infisah nedeni olup (TTK Madde 434), bu şirketler TTK'nun ticaret şirketleri için öngördüğü tasfiye prosedürü dışında tutularak (TTK Madde 439), tasfiyesiz infisah hükümlerine tabi hale gelir.

²³ Prof. Dr. Reha POROY, Prof. Dr. Ünal TEKİNALP, Prof. Dr. Ersin ÇAMOĞLU, "Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku", İstanbul, 1988, s.78.

²⁴ ibid., s. 78

Birleşme aynı türden olan ticaret şirketleri arasında mümkündür. Bu düzenlemeye göre, kollektif ve komandit şirketler ile anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler aynı türden şirketler olarak kabul edilmiştir (TTK Madde 147). Ayrıca, aynı türden olmayan şirketlerin de tür değiştirmek suretiyle yeni bir şirket kurmalarına olanak tanınmaktadır (TTK Madde 152). Düzenlemeye göre, konumuz açısından önem taşıyan bir anonim ortaklık, bir ya da birden çok anonim ortaklıkla devralma veya iki veya daha çok anonim ortaklık yeni bir anonim ortaklık kurarak birleşebilirler²⁵.

Birleşme konusunda, şirketlerin karar organlarının esas sözleşmenin değiştirilmesine ilişkin olarak karar almaları ve bu kararın ticaret siciline tescili ile ilanı gerekmektedir (TTK Madde 148).

Şirketlerin kendi aralarında belirlenecek örneğe göre bilanço ile infisah edecek şirketlere ait borçların nasıl ödeneceği hususunu içeren bir beyanname düzenlenmeleri ve bunların ilanını sağlamaları gerekmektedir (TTK Madde 149).

²⁵ Hamdi YASAMAN, "Anonim Ortaklıkların Birleşmesi", Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1987, s.33-34.

Birleşecek şirketlerin iflas halinde olmamaları ve belli süreli olarak kurulmuş olmaları halinde ise, bu sürenin dolmamış olması gereklidir²⁶. Şirketlerin birleşme kararının hüküm ifade edebilmesi için, birleşen şirketlerin alacaklılarının birleşmeye rıza göstermeleri veya itiraz eden alacaklıların itirazlarının mahkemece reddedilmesine, veyahut mahkemece takdir edilecek teminatın şirket tarafından verilmesine bağlıdır. Birleşme, birleşme bilançosunun kesinleştiği ve birleşen şirketin ünvanının ticaret sicilinden terkin edilmesiyle hüküm ifade eder.

Birleşme ile ilgili tüm bu düzenlemeler birleşme sürecine egemen olan genel ilkeler niteliğinde olup, ayrıntılı belirlemede bulunulmamıştır. Bu genel ilkeler bazında, birleşme sözleşmelerinin hazırlanması, birleşmede esas alınacak mali tablolar, birleşmeye taraf olan şirketlerin malvarlıklarının değerlemesi ve malvarlığı karşılığında yapılan hisse devrinde esas alınan ölçü biriminin belirlenmesi aşamalarında sorunlarla karşılaşılabilir. Uygulamada her bir birleşme örneği bazında ortaya çıkan sorunlar toplulaştırılmakta ve çözümler getirilmektedir.

²⁶ Abdulaziz ERTAŞ, "Şirket Birleşmeleri ve Muhasebeleştirilmesi", Yüksek Lisans tezi, Afyon, 1998, s.24.

1.3.2. Vergi Kanun'larında Yer Alan Düzenlemeler Çerçevesinde Birleşme

Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK)'nın 36'ncı maddesinde, TTK hükümleri çerçevesinde ister devralma isterse yeni şirket kurma suretiyle gerçekleştirilsin aynı hükümlere tabi kılınarak, birleşmenin tasfiye hükmünde olduğu belirtilmiş ve birleşmede tasfiye karı yerine birleşme karının vergiye matrah olacağı düzenlenmiştir.

Yasal düzenleme gereği vergisel açıdan tasfiye karının tespiti hakkındaki hükümler birleşme karının tespitinde de geçerlidir. Bu bağlamda münfesi kurumun veya kurumların ortaklarına veya sahiplerine birleşilen kurum tarafından doğrudan doğruya veya vasıta ile verilen değerler, kurumun tasfiyesi halinde ortaklara dağıtılan değerler yerine geçer²⁷.

Bu düzenleme TTK'ndaki düzenlemeden iki noktada farklılık göstermektedir. Birinci farklılık, TTK'na göre yeni bir şirket kurulması ve devir yolu ile birleşme farklı düzenlendiği halde KVK'da aynı kapsamda değerlendirilerek vergilendirilmesi yoluna gidilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. İkinci farklılık ise, birleşme TTK'da tasfiyesiz infisah hali olarak kabul edilmesine rağmen, kurumlar vergisinde tasfiye hükmünde sayılmıştır²⁸.

²⁷ Veysi SEVİĞ, "Şirket Birleşmelerinde Vergi Sorunlarının Çözümü", Türkiye'de Şirket Birleşmelerinin Hukuki ve Mali Yönleri Konferansına Sunulan Tebliğ, 15 Haziran 2000 İstanbul, s. 1.

²⁸ Yılmaz ÖZBALCI, "Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları", s.736.

KVK, birleşmeyi vergiye tabi olan ve olmayan olarak ikiye ayırmış, vergiye tabi olanı “birleşme”, vergiye tabi olmayanı ise “devir” olarak kabul etmiştir²⁹.

Bu çerçevede; KVK’nun 37 ve 38’inci maddeleri kapsamında vergisiz birleşme olarak kabul edilen “devir” ile, TTK’da düzenlenen ve birleşmenin bir çeşidi olan “devir” arasında benzerlik bulunmamaktadır.

1.3.2.1. Vergili Birleşme

Bu kapsamda ele alınan birleşmede amaç, birleşen şirketin bilançosunda yer alan değerlerin bir diğer şirkete devredilerek vergisi ödenmeksizin sermayeye dönüştürülmesini önlemektir.

Vergili birleşmede öncelikle, birleşme öncesi döneme ait kıst dönem beyannamesi, birleşme kararının tescil ve ilan edildiği tarihi izleyen aydan itibaren dört ay içinde verilmesi gerekmektedir. Birleşme beyannamesi ise, birleşmenin gerçekleştiği tarihten itibaren 15 gün içinde birleşen şirketin bağlı olduğu vergi idaresine birleşilen kurum tarafından verilir. Beyannameye birleşme bilançosu ve gelir tablosu da eklenir.

²⁹ SEVİĞ, op. cit., s.2.

Birleşme karına ilişkin olarak verilen birleşme beyannamesi kurumlar vergisi oranında kurumlar vergisi ile, bu vergi üzerinden hesaplanan fon payı birleşilen kurum tarafından beyanname verme süresi içinde birleşilen kurum tarafından ödenir.

1.3.2.2. Vergisiz Birleşme

Vergisiz birleşme (Kanun'daki deyiimiyle devir)'nin ön koşulları KVK'nun 37'nci maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme kapsamında; birleşen ve birleşilen kurumun kanuni veya iş merkezinin Türkiye'de bulunması, yani birleşmenin taraflarının tam mükellef kurum olmaları ve birleşen kurumun devir tarihindeki bilanço değerlerinin birleşilen kurum tarafından kül halinde alınması (devreden ve devralan şirket bilançolarının konsolide edilmesi) gerekmektedir.

Her iki şartı birden taşıyan kurumlar arasında gerçekleşen bir birleşme işleminin kurumlar vergisine tabi olmaması için, KVK 'nın 38'inci maddesinde ayrıca iki şart daha yer almaktadır. Bu şartlar;

- 1) Devir beyannamesinin birleşme tarihinden itibaren 15 gün içinde vergi dairesine verilmesi,
- 2) Birleşilen şirket tarafından birleşen şirketin vergi borçları için vergi dairesine bir taahhütname verilmesidir.

Bu koşulların varlığı halinde, birleşme nedeniyle oluşan kar vergilendirilmeyecek, sadece birleşen şirketin birleşme tarihine kadar olan kazançları vergiye tabi tutulacaktır.

1.3.2.3 Diğer Vergi Kanunlardaki Dzenlemeler erevesinde Birleşme

Bu bölümde Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan dzenlemeler dışında, diğer vergi kanunlarındaki dzenlemeler çerçevesinde önem arzeden hususlara da aşağıdaki tabloda yer verilmiştir. Tablonun oluşturulmasında, birleşme sürecinde konuları itibariyle farklı vergi kanunları ile ilgisi bulunan hususlar biraraya getirilmiştir.

Tablo (3)'de yer alan bilgiler çerçevesinde; sürecin ilk aşamasını oluşturan birleşme sözleşmesi damga vergisine tabidir. Damga vergisinin oranı, Damga Vergisi Kanunu'nun 1'inci maddesi ile buna bağlı olarak çıkarılan (1) sayılı Tarifenin I/1/a bölümüne göre binde yedibuçuk olup, oranın uygulanacağı matrah devralınan ya da birleşmeye katılan ortaklıkların servet değeridir.

Birleşme nedeniyle devri gerçekleştirilen gayrimenkuller, Harçlar Kanunu'na bağlı (4) sayılı Tarifenin 13/c maddesine göre, tapu harcına tabi tutulmuştur. Devri gerçekleştirilen taşıtlar ise, Taşıt Alım Vergisi Kanunu'nun 3/d maddesi ile birleşmenin vergili ve vergisiz olmasına bağlı kalınmaksızın vergiden

istisnadır. Devrolan şirket nezdinde itfa edilmemiş bulunan kuruluş ve örgütlenme giderleri, diğer iktisadi kıymetlerle birlikte devralan şirkete devredilir ve itfa edilmeyen bu kısım için amortisman ayrılmaya devam edilir.

Vergili birleşmelerde, VUK'na göre oluşturulmuş bulunan yenileme fonu birleşme tarihi itibarıyla kara eklenir. Birleşen ortaklığa ait mallar, vergili birleşmede emsal bedel üzerinden katma değer vergisine tabidir. Vergisiz birleşmelerde ise katma değer vergisinden istisna edilmiştir.

Son olarak, devralınan ortaklığın yararlandığı yatırım indiriminden devralanın yararlanabilmesi için indirimden yararlanabilme koşullarını taşıyor olması gerekmektedir.

TABLO 3
BİRLEŞMEYE İLİŞKİN OLARAK ÇEŞİTLİ VERGİ KANUNLARINDA YER
ALAN DÜZENLEMELER

KANUN ADI:	KONU:	AÇIKLAMA:
1) Gelir Vergisi Kanunu Madde 81/2	a) Ferdi İşletmenin Sermaye Şirketine Devrolunması b) Anonim ortaklıklar için Devralınan ortaklığın yararlandığı yatırım indiriminden devralanın yararlanması	a) Devir İşlemi Değer Artış Kazancı olarak vergilendirilmeyecektir. Ayrıca Katma Değer Vergisinden de istisnadır. b) Devralan ortaklık bu indirimden yararlanma şartlarını taşıması kaydıyla indirim devam edecektir.
2) Damga Vergisi Kanunu Madde 1 ve buna bağlı olarak çıkarılan (1) sayılı Tarife Bölüm I/1/a	Birleşme sözleşmesi	Binde yedibuçuk oranında damga vergisine tabi olup, oranın uygulanacağı matrah devralınan ya da birleşmeye katılan ortaklıkların servet değeridir.
3) Katma Değer Vergisi Kanunu Madde 1, Madde 17/4-c ve Madde 30/a	a) Madde 1 ile KVK'na göre gerçekleştirilen vergili birleşmeler b) KVK'na göre gerçekleştirilen vergisiz birleşmeler c) KVK'na göre gerçekleştirilen vergisiz birleşmeler	a) Birleşen ortaklığa ait mallar emsal bedel üzerinden katma değer vergisine tabidir. b) Katma değer vergisine tabi değildir. c) KVK'na göre gerçekleştirilen vergisiz birleşmelerde Kanun maddesinde belirtilen durumların beyanı gerekli bulunmaktadır
4) Harçlar Kanunu'na bağlı (4) sayılı Tarife Madde 13/c	Devralan veya yeni kurulan ortaklığa devredilen gayrimenkuller	Tapu harcına tabidir.
5) Taşıt Alım Vergisi Kanunu Madde 3/d	Devralan veya yeni kurulan ortaklığa devredilen taşıtlar	KVK'na göre birleşmenin vergili ve vergisiz olmasına bağlı kalınmaksızın vergiden istisna
6) Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun Madde 36	Devralan ortaklık ile yeni kurulan ortaklık tüzel kişiliği sona eren ortaklığın yerine geçer	Kamu alacağı güvence altına alınmıştır.
7) Vergi Usul Kanunu Madde 326, Madde 328 ve 329	a) Kuruluş ve örgütlenme giderlerinin itfa edilmeyen kısmı diğer iktisadi kıymetlerle birlikte devredilmektedir b) Vergili birleşmelerde VUK'na göre oluşturulmuş bulunan yenileme fonu	a) Amortisman ayrılmaya devam edilir. b) Birleşme tarihi itibarıyla kara eklenir

Kaynak: Vergi Kanunları ile Sedat ÇIRTLIK, Hesap Uzmanı, "4684, 4697 ve 4705 Sayılı Kanunların İzahı ve Değerlendirilmesi, Vergi Dünyası Sayı: 240, Ağustos 2001 Eki.

1.3.3. Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da Yer Alan Düzenlemeler Çerçevesinde Birleşme

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 7'nci maddesi uyarınca, bir ya da birden fazla teşebbüsün hakim durum yaratmaya veya hakim durumlarını daha çok güçlendirmeye yönelik olarak, ülkenin bütünü yahut bir kısmında herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak şekilde birleşmeleri veya herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetiminde hak sahibi olma yetkisi veren araçları, miras yoluyla iktisap durumu hariç olmak üzere, devralması hukuka aykırı ve yasaktır.

Birleşme türlerinden hangilerinin hukuki geçerlilik kazanabilmesi için Rekabet Kurulu'na bildirilerek izne tabi olacağı hususunun, Kurul'ca yayımlanacak Tebliğlerle belirleneceği hükme bağlanmıştır. Konuya ilişkin "Rekabet Kurulu'ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında 1997/1 Numaralı Tebliğ'in 4'üncü maddesinin 1998/2 ile değişik ilk fıkrasında, birleşme veya devirlerin Rekabet Kurulu'nun iznine tabi olması için, birleşme veya devralmayı gerçekleştiren teşebbüslerin ülkenin tamamında veya bir bölümünde ilgili ürün piyasasında, toplam pazar paylarının, piyasanın %25'ini

aşması veya bu oranı aşmasa bile toplam cirolarının 25 trilyon TL. aşması gerekmektedir.

Sözkonusu düzenlemeler çerçevesinde, Rekabet Kurulu 1998 yılının başından Eylül 2001'e kadar geçen dönemde, toplam 108 adet birleşme ve satınalma işlemine onay vermiştir. Bu rakama holding şirketleri arasındaki birleşmeler ve yurtdışında birleşen yabancı şirketlerin Türkiye'deki ofisleri arasında yaşanan birleşmeler de dahil bulunmaktadır³⁰.

Bu çerçevede; ülkemizde gerçekleştirilecek bir birleşmede, tarafların öncelikle Türk Ticaret Kanunu ile getirilen düzenlemelere uyması, bunun yanında Vergi Kanunlarında belirtilen zorunlulukları yerine getirmesi ve Rekabet Kurulu'nun iznine bağlı bir birleşme ise bu Kurul'dan izin alması gerekmektedir.

Birleşme işleminin taraflarından biri veya tümünün Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi bir anonim ortaklık olması halinde, yukarıda belirtilen hususlara ek olarak uyması gereken diğer kurallar çalışmanın izleyen bölümünün konusunu oluşturmaktadır.

³⁰ DELDAĞ;op.cit., s. 11.

II. SERMAYE PİYASASI KANUNU'NA TABİ HALKA AÇIK ANONİM ORTAKLIKLARDA BİRLEŞMENİN HUKUKİ ÇERÇEVESİ

Sermaye Piyasası Kanunu³¹ (SPKn)'na göre hisse senetleri halka arzedilmiş olan anonim ortaklıkların, Kanun'a dayanılarak çıkarılmış bulunan ilgili Tebliğler çerçevesinde, diğer anonim şirketlerin birleşmelerine ilişkin TTK'na göre belirlenen temel prosedür yanında bazı özel düzenlemelere de uymaları gerekmektedir.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından yerine getirilen inceleme çalışmalarında esas olan unsur, kamunun zamanında, doğru ve tam olarak bilgilendirilmesini sağlayacak tedbirleri almaktır. Sermaye piyasası katılımcılarının doğru bilgilendirilmeleri, hisse senetlerine yatırım yapacakları şirketlerin belirlenmesi aşamasında kendilerine önemli katkı sağlamaktadır.

2.1. SPK Düzenlemeleri Çerçevesinde Birleşmeye Taraf Olan Şirketlerin Konumu

Birleşme, Kanun kapsamına giren iki (veya sayıca daha fazla) halka açık anonim ortaklık arasında ya da bir halka açık anonim ortaklık ile kapalı bir anonim ortaklık arasında gerçekleşebilir. SPKn'nun 3/g maddesine göre, halka açık anonim ortaklık, hisse senetleri halka arz edilmiş olan veya halka arz edilmiş sayılan anonim ortaklık olarak tanımlanmıştır.

³¹ 15.12.1999 tarih ve 23910 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4487 sayılı Kanun ile değişik 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu 30.07.1981 tarih ve 17416 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır .

Kanun'un uygulanması bakımından, hisse senetlerinin halka arz olunmuş sayılması, Kanun'un 11'inci maddesinin birinci fıkrasında ortak sayısına bağlanmıştır. Bu sayı mevcut durumda 250'dir³².

2.2. Yasal Düzenleme

Halka açık anonim ortaklıkların tabi oldukları temel düzenleme dayanağını SPKn'nun 16/A maddesinden almaktadır. Bu madde hükmüne göre; küçük pay sahiplerinin korunması ve kamunun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, halka açık anonim ortaklıkların sermaye ve yönetim kontrolünü sağlamak üzere pay sahiplerine çağrıda bulunarak, hisse senedi toplama girişiminde bulunulmasında; genel kurullarda oy hakkını kullanmak için vekalet istenmesinde; ortaklığın pay dağılımının önemli ölçüde değişmesi sonucunu veren hisse senedi el değiştirmelerinde, sermaye artırımlarında ve ayrıca birleşme ve devirlerde düzenleme yapmak üzere Kurul'a yetki tanınmıştır.

Kanun ile tanınan bu yetki çerçevesinde Kurul'ca yayımlanan Tebliğler aracılığıyla konu hakkında ayrıntılı düzenlemeler getirilmiştir. Hisse Senetlerinin Kurul Kaydına Alınmasına ve Satışına İlişkin Esaslar Tebliği'nin³³ 12'nci maddesi ile, birleşen anonim ortaklıklardan birisi halka açık anonim ortaklık ise, birleşme nedeniyle ihraç edilecek hisse senetlerinin Kurul kaydına alınması zorunlu tutulmuştur.

³² 4487 sayılı Kanun'un 15.12.1999 tarih ve 23910 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmasından önce, ortak sayısı 100 idi.

³³ Seri:I, No:26 sayılı Tebliğ, 15.11.1998 tarih ve 23524 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir.

Çalışmanın 1.3.1. Bölümünde ayrıntılarına yer verilen ve temel olarak TTK düzenlemeleriyle belirlenmiş olan genel prosedür çerçevesinde, birleşmeye taraf olan halka açık anonim ortaklığın birleşme sözleşmesinin onaylanacağı genel kuruldan önce Tebliğ'in ekinde belirtilen bilgi ve belgelerle birlikte Kurul'a başvurarak onay alması gerekmektedir. Birleşme sözleşmesinin genel kurulda onaylanmasından sonra ise, ihraç edilecek yeni hisse senetlerinin kayda alınması için aynı Tebliğ'de öngörülen bilgi ve belgelerle birlikte Kurul'a başvurulması zorunludur.

Buraya kadar anlatılan düzenleme birleşme nedeniyle yapılacak sermaye artırımına ilişkin esasları belirlemektedir. Konunun diğer boyutlarına ilişkin esaslar ise diğer ilgili Tebliğler ile düzenlenmiştir.

Bu Tebliğlerden, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ'in³⁴ 19/4'üncü maddesine göre, birleşen halka açık anonim ortaklıkların mali tabloları özel denetime konu olacaktır. Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetleme Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Özel Denetlemeye Tabi Ortaklıkların Belirlenmesi Hakkında Tebliğ'in³⁵ 1/b maddesinin (b) alt bendinde, hisse senetleri halka arz edilen veya arzedilmiş sayılan anonim ortaklıklardan bir başka anonim ortaklıkla birleşen veya diğer bir anonim ortaklığa devir veya katılmaya taraf olanların özel denetlemeye tabi olacağı belirtilmektedir.

³⁴ Seri:X, No:16 Sayılı Tebliğ 4.3.1996 tarih ve 22579 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir.

³⁵ Seri:X, No:7 sayılı Tebliğ 20.7.1988 tarih ve 19878 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir.

Kamunun sürekli olarak aydınlatılmasının sağlanmasında önemli bir yeri olan ara mali tablolara ilişkin düzenlemelerin yer aldığı, Sermaye Piyasalarında Ara Mali Tablolara İlişkin İlike ve Kurallar Hakkında Tebliğ'in³⁶ 10/d maddesi, birleşme durumunda düzenlenecek ara mali tablolar ile bu tablolara ilişkin bağımsız denetim raporu özetinin, genel kurul toplantısından önce pay sahiplerinin bilgisine sunulması gerektiği hususunu düzenlemiştir.

Mevcut durumda yürürlükte bulunan ve uygulamaya yön veren bu Tebliğlere ek olarak halen üzerinde çalışmalara devam edilen bir Tebliğ Taslağı bulunmaktadır. Bu taslak ile spesifik olarak birleşme ve birleşmeyle ilgili uygulamalara ilişkin ayrı bir düzenlemede bulunularak halka açık şirketler açısından tabi olunacak prosedüre açıklık kazandırılmak yoluna gidilmiştir.

2.3. İzlenen Prosedür

Birleşme ister devralma isterse yeni ortaklık kurma suretiyle gerçekleştirilsin TTK düzenlemelerinden kaynaklanan temel prosedür SPKn'na tabi halka açık şirketler açısından da geçerlidir. SPK düzenlemeleri kapsamında gerçekleştirilecek bir birleşmede, anonim ortaklıklar bu prosedürü oluşturan temel aşamaların yanısıra SPK'nun öngördüğü diğer düzenlemelere de uymak zorundadırlar.

³⁶ Seri: XI, No:3 sayılı Tebliğ 26.07.1989 tarih ve 20233 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir.

SPK'nun kapsamında yer alan ve birleşmeye taraf olan şirketlerin yönetim veya genel kurullarında birleşme işlemlerine başlamak üzere karar alınarak, birleşecek ortaklıklar arasında görüşme yapılması ve birleşme konusunda anlaşmaya varılması temel aşamayı oluşturmaktadır.

Birleşmeye esas alınacak mali tablolar özel denetime tabi tutulur. Mahkeme tarafından bilirkişi atanarak bilirkişi raporunun hazırlanması sağlanır. Bilirkişi incelemesi ve şirketlerin değer tespiti aşamasından sonra, birleşme oranı belirlenmiş olur. Böylece, birleşmeye taraf ortaklıkların yönetim kurullarınca birleşme sözleşmesi ile devralmada esas sözleşme değişiklik taslağının, yeni ortaklık kurulması halinde ise yeni kurulacak şirketin esas sözleşme taslağının hazırlanması aşamasına gelinmektedir. Hazırlanan esas sözleşme değişiklik taslağı ile esas sözleşme taslağının Kurul'un onayını sunulması gereklidir. Ayrıca, birleşme duyuru metni ilan edilir. Bu duyuru metni, başlığında birleşmenin taraflarının açık ünvanlarının bulunduğu ve şirketlerin yönetim kurulu isimlerine de yer verilerek, şirketlerin yetkililerince birlikte imzalanan bir metindir. Metinde, birleşme için SPK'nun hangi tarih ve sayılı kararı ile birleşme genel kurullarından önce ön iznin alındığı hususu ile Rekabet Kurulu görüşünün de yer alması gereklidir.

Devralınan ve devralan ortaklıkları tanıtıcı bilgiler kapsamında, sözkonusu şirketlerin merkez ve şube adresleri, ticaret siciline tescil tarihleri ve sicil numaraları, süreleri ile faaliyet konuları duyuru metninin birinci bölümünde bulunması gereken bilgileri oluşturmaktadır. İkinci bölümde, tarafların birleşme

kararına esas olan mali tablo tarihleri itibariyle mevcut sermayeleri ve payları ile ilgili bilgiler verilir. Üçüncü bölümde, birleşmenin gerekçesi ve bilirkişi raporunun sonuç bölümü çerçevesinde, birleşme oranının hesaplanmasında esas alınan yöntemlere yer verilerek, uygulanacak yöntemle göre oranın ne olduğu açık bir biçimde kamuya duyurulur. Aynı bölümde, muhasebe işlemlerine ilişkin esaslar da belirtilerek, tarafların mali tabloları ile bağımsız denetim raporlarının görüş sayfaları duyuru metni ile birlikte ilan edilmek üzere metin ekinde yer alır.

Birleşme sözleşmesinin genel kurullar tarafından onaylanması ve devralan şirketin esas sermaye artırımını yapması için SPK'nun, yeni ortaklık kurulması halinde ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'dan izin alınmak suretiyle Sermaye Piyasası Kurulu'nun onayı gereklidir. Devralınan şirketin infisahının tescil ve ilanı, yeni ortaklık kurulması yoluyla birleşmede ortaklığın kurulması, birleşen ortaklıkların infisahının tescil ve ilanı sağlanır. Son aşamada ise, sermaye artırımını nedeniyle ihraç edilen hisse senetlerinin Kurul kaydına alınması amacıyla Kurul'a başvurulması zorunludur.

Bu genel prosedür çerçevesinde, birleşmeye ilişkin genel kurul toplantı yetersayısı bakımından TTK madde 388/III'de yer alan yetersayıların esas alınması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır³⁷. Yine, birleşme ile ilgili olarak TTK düzenlemeleri gereğince üzerinde durulmasında fayda görülen bir başka konuyu pay sahiplerinin, alacaklıların ve diğer menfaat sahiplerinin korunması oluşturmaktadır.

³⁷ Yusuf Ziya SÖNMEZ, "Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Birleşmeye İlişkin Sorunlar", Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlik Etüdü, 2001 Ankara, s.6.

Devralan ortaklıkta imtiyazlı payların bulunduğu, buna karşılık devralınan ortaklıkta imtiyaz bulunmadığı durumlarda, devralınan ortaklık pay sahiplerine, devralan ortaklıkta mevcut farklı kategorideki paylardan hangisinin verileceği, aksi durumda devralınan ortaklıktaki mevcut imtiyazların nasıl taşınacağı hususlarına birleşmeye katılan ortaklıkların pazarlıkları sonucunda hazırlayacakları birleşme sözleşmesinde yer verilmesi gerekmektedir. Pay sahiplerinin bilgi alma hakları açısından sadece birleşmeye ilişkin genel hükümlerde, birleşmeye katılan ortaklıkların bilançolarının ilan ettirileceği hükme bağlanmıştır. Genel kurul tarafından alınacak birleşme kararının iptali, TTK'da belirtilen şartların gerçekleşmesi koşuluyla ortaklar tarafından dava edilebilir. Pay sahipleri ya da alacaklıların yönetim kurulu üyeleri aleyhine doğrudan veya dolaylı zararları için dava açma hakları sözkonusudur³⁸.

Alacaklıların korunması gereği aslında birleşme dolayısıyla en az bir ortaklığın tasfiyesiz dağılmasından kaynaklanmakta, bir diğer yaklaşıma göre ise, alacaklıların korunması birleşmede alacaklıların onayı olmaksızın kendiliğinden gerçekleşen borçlu değişmesine bağlanmaktadır. Genel hükümler kapsamında, birleşmeye katılan ortakların alacaklılarının her birine birleşme kararının ilanından itibaren üç ay içinde itiraz etme hakkı tanınmıştır. Birleşmede pay sahipleri ve alacaklılar gibi diğer menfaat sahiplerinin de korunması gereklidir. Diğer menfaat sahipleri arasında tahvil sahipleri, ve işçiler örnek olarak sayılabilir. Birleşme halinde devralınan ortaklık tahvil sahiplerini toplantıya çağırabilir. İşçiler açısından, dağılan ortaklığın işveren sıfatıyla taraf olduğu iş sözleşmeleri kural olarak birleşmeden sonra da devam eder³⁹.

³⁸ ibid., s.10-14.

³⁹ ibid., s.18-23.

2.4. Özellikli Durumlar

Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemeleri sadece TTK'da öngörülen genel prosedür gereği gerçekleştirilen birleşmelere yönelik olmayıp, bazı özellikli durumlara ilişkin düzenlemeleri de içermektedir. Bu düzenlemeler birleşmenin ortaklıktaki hakimiyet değişikliğine olan etkileri ile ilgili bulunmaktadır.

Kurul, konuya ilişkin usul ve esasları Halka Açık Anonim Ortaklıklar Genel Kurullarında Vekaleten Oy Kullanılmasına ve Çağrı Yoluyla Vekalet veya Hisse Senedi Toplanmasına İlişkin Esaslar Tebliği⁴⁰ ile düzenlemiştir.

Tebliğin 17'nci maddesi uyarınca, çağrı yoluyla hisse senedi toplanması, blok veya münferit alımlar ya da diğer herhangi bir yöntemle, tek başına veya birlikte hareket ettikleri kişilerle beraber, doğrudan veya dolaylı olarak "bir ortaklığın sermayesinin ve oy haklarının %25'ine veya daha fazlasına ya da bu orana bağlı olmaksızın yönetim kontrolünü sağlayan paylara" sahip olanların, diğer ortaklara ait hisse senetlerini de satın almak üzere çağrıda bulunmaları zorunludur.

⁴⁰ Seri:IV, No:8 sayılı Tebliğ , 19.12.1996 tarih ve 22852 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir.

Birleşme ile birlikte, devralan ortaklığın yönetim kontrolünde bir değişiklik meydana gelebilir. Devralınan ortaklığın pay sahipleri birleşmenin türüne göre devralan ya da yeni kurulan ortaklıkta yönetim kontrolünü ele geçirebilirler. Yukarıda belirtilen Tebliğ düzenlemesi ile, yönetim kontrolü el değiştirdiği için azınlık pay sahiplerine ortaklıktan ayrılmak hakkı tanımak amacıyla, hakim sermaye grubuna, azınlıktaki ortakların payları için zorunlu satın alma teklifi yapma zorunluluğu getirilmiştir⁴¹.

Ayrıca, bir ortaklığın yönetim kontrolünü elinde bulunduran bir başka ortaklığın üçüncü bir ortaklık tarafından devralınması durumunda da, ikinci ve üçüncü ortaklık arasında gerçekleştirilen birleşme işlemi, dolaylı olarak ilk ortaklığın yönetim kontrolünün değişmesine yol açacaktır⁴². Bu durumda da yukarıda belirtilen Tebliğ hükmü uyarınca çağrıda bulunma zorunluluğu doğmaktadır. Ancak, birleşme nedeniyle devralınan ortaklığın yönetim kontrolünün devralan ortaklığa geçtiği durumlarda, devralınan ya da infisah eden ortaklığın pay sahiplerine çağrıda bulunulmasına gerek bulunmamaktadır.

⁴¹ MANAVGAT, op.cit., s.121.

⁴² SÖNMEZ, op.cit.,s.45.

2.5. Uygulama Örneklerine İlişkin Temel Bilgiler

Ülkemizde, dünya genelinde son yıllarda yaşanan birleşme trendine benzer bir gelişim yaşanmasa da birleşme konusunun önemi giderek artmaktadır. Birleşme trendinin bundan sonraki gelişimini Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik kriz ortamından ayrı değerlendirmek mümkün görülmemektedir. Belli başlı sektörlerde faaliyet göstermekte olan şirketlerin kriz ortamından çıkış için birleşme yoluna gitmeleri de kaçınılmazdır. Özellikle bankacılık ve finans sektöründeki yeniden yapılandırma kararlarıyla birlikte, pek çok uluslararası bankanın yerli bankalarla görüşmeler yürütüyor olması bu konudaki gelişime örneklik etmektedir. Geçiş döneminden sonra beklenen yabancı sermaye yatırımlarının artışıyla birlikte diğer sektörlerde faaliyet gösteren şirketler açısından da birleşme uygulaması daha yaygın hale gelebilecektir.

Bu genel trende uyum sağlamayı planlayan ve Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi halka açık anonim ortaklıklar açısından, birleşme işlemlerinin yerine getirilmesinde genel olarak TTK'nunda öngörülen prosedüre uyulmasının yanında, Kurul'un kamuyu aydınlatma temel ilkesi çerçevesinde daha fazla bilgi sağlamayı teşvik eden özel düzenlemelerine uyum sağlamaları bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Birleşme uygulamalarına ilişkin en çarpıcı nokta, nitelikleri dikkate alındığında ülkemizde birleşmeye taraf olan şirketlerin, daha çok grup içi şirketler olduğu hususudur. Burada geçen şirket grubu TTK'da düzenlenen

“holding”⁴³ olabileceği gibi, aralarında “holding ilişkisi” bulunan anonim ortaklıklardan oluşan şirketler topluluğu da olabilir. Holding ilişkisi, bir anonim ortaklığın , diğer bir veya birden fazla anonim ortaklığa bunların idaresine hakim olacak şekilde katılması, diğer bir deyişle bunların hisse senetlerine sahip olması ve/veya yönetim kurulunda kendi iradesine tabi yönetici bulundurulması şeklinde nitelendirilmektedir⁴⁴.

Bu kapsamda, 1996-2001 döneminde Sermaye Piyasası Kurulu tarafından 27 adet devralma suretiyle birleşme talebi incelenerek onaylanmıştır (Ek.1). Yeni şirket kurulması suretiyle birleşme talebinde ise bulunulmamıştır

Gerek devralma gerekse yeni şirket kurulması suretiyle birleşme işlemlerinde bir diğer önemli husus da, devir/birleşme oranının belirlenmesidir. Birleşmelerde uygulanacak oran konusunda özel bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Konuya ilişkin olarak, Avrupa Birliği’nin (3) numaralı yönergesinde somut olayın özelliğine göre en adil yöntemin seçilmesi ve bilirkişinin seçilen yöntemin en adil yöntem olduğunu raporlarında açıklaması öngörülmektedir. Uygulamada şirketler mahkemeden bilirkişi atanmasını talep ederek devir/birleşme oranının tespit edilmesini isteyebilmektedirler. Dolayısıyla, uygulanacak tekniğin belirlenmesine SPK tarafından müdahale edilmemektedir. Ancak, seçilen yöntemin yanlışlar içerdiğinin tespiti halinde Kurul müdahalesi gündeme gelmektedir.

⁴³ Holding, TTK’nun 466/4’üncü maddesinde “gayesi esas itibariyle başka işletmelere iştirakten” şirketler biçiminde tanımlanmıştır. Holding ticaret ortaklıklarından birinin özel tipi olmayıp, bir işletme konusunun adıdır. Konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için Dilek BALIOĞLU, Karşılıklı İştirakler, Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlik Etüdü, Ankara 2001’e bakılabilir.

⁴⁴ Ibid., s.10.

Kurul tarafından onaylanan birleşme işlemlerinde birleşme/devir oranlarının belirlenmesinde; özsermaye (net varlıkların defter değeri), rayiç bedel üzerinden değerlemeye tabi tutulmuş özsermaye veya borsa fiyatları esas alınmaktadır. Özsermayenin esas alınması suretiyle birleşme oranının belirlenmesi uygulamada daha çok başvurulan bir tekniktir.

III. SERMAYE PİYASASI KANUNU'NA TABİ HALKA AÇIK ANONİM ORTAKLIKLARDA BİRLEŞMENİN MUHASEBE BOYUTUNA İLİŞKİN HUSUSLAR

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde belirtilen kapsamda son yıllarda dünya genelinde sıkça başvurulmakta olan birleşme yönteminin başarısı pek çok değişkene bağlı görünmektedir. Birleşen ve hedef şirketlerin yönetimlerinin koordinasyon içinde bulunmaları temel başarı kriteri olarak kabul edilmektedir. Birleşmenin tarafları birbirlerinin finansal tablolarını analiz etmekte ve doğru hisse senedi değişim oranlarını belirlemeye çalışmaktadırlar. Bu noktada, birleşmenin başarıya ulaşmasının bir diğer önemli kriterini ise; birleşmenin dayandığı mali tabloların doğru ve gerçeği yansıtması ve işlemin muhasebeleştirilme esaslarının açık olarak belirlenmesine yönelik düzenlemelerin yapılması oluşturmaktadır.

Sermaye piyasasından fon temin eden halka açık şirketler açısından önem taşıyan birleşmenin muhasebe yönü, büyük ölçüde işlemin uygulamada nasıl gerçekleştirildiğine bağlı olarak şekillenmektedir.

Esas itibarıyla birleşme uygulamalarını yönlendiren tüm hukuki düzenlemeler birleşme sürecine egemen olan genel ilkeler niteliğinde olup,

ayrıntılı belirlemeler yapılmamıştır. Uygulamanın muhasebe boyutunu da açıklığa kavuşturmak açısından; birleşme sözleşmelerinde yer alması gereken hükümler, birleşmede esas alınacak mali tablolar, birleşmeye taraf olan şirketlerin malvarlıklarının değerlemesi ve malvarlığı karşılığında yapılan hisse devrinde esas alınan ölçü birimi hususlarına ilişkin özel belirlemelerin yapılması gerekmektedir. Böylece, uygulamada her bir birleşme örneği bazında ortaya çıkan sorunların toplulaştırılması suretiyle, sorunların çözüm yollarının daha net olarak tartışılabilmesine olanak tanınmış olacaktır.

Ülkemizde gerçekleşen halka açık şirketlerin birleşmesinde bugüne kadar yeni ortaklık kurulması suretiyle birleşme uygulaması olmadığı için, bu bölümdeki anlatımlarda geçen birleşme ifadesinden devralma suretiyle birleşme anlaşılmalıdır.

3.1. Mevcut Düzenlemeler Çerçevesinde Birleşme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesine ilişkin Genel Yaklaşım

Bir şirketin ticari esaslar çerçevesinde yürüttüğü iş ve işlemlerin ölçüsü bunlara ait finansal bilgilerle ifade edilebilmektedir. Bu bilgilerin mali tablolar aracılığı ile sunumunda en temel kaynak, yine şirketin muhasebe sisteminde tutulan bilgilerdir⁴⁵.

⁴⁵ Can Şimga MUĞAN, Nazlı Hoşal AKMAN; "Principles of Financial Accounting: Conflux of International and Turkish Accounting Standards", Akademi Yayın Hizmetleri, 2001 Ankara, s.5-12.

Genel muhasebe kavramları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, şirketlerin faaliyetlerinin sürdürülmesi sırasında esas aldıkları hususlara, faaliyetlere ilişkin finansal bilgilerin muhasebeye yansıtılmasında da uymaları gereği açıkça görülmektedir. Bir mali tablo kaleminde toplulaştırılarak, mali tablolara yansıtılabilen büyüklüklerin yanısıra mali tablolar dışında izlenen özellikle yükümlülükler hakkında da ek açıklama ve dipnot açıklaması yapılması gerekmektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar, hem muhasebenin klasik ilkelerine dayanmakta hem de sermaye piyasaları açısından büyük önem taşıyan kamuyu aydınlatma ilkesinin gereği olan zamanında, doğru ve tam açıklama esasları için bir baz oluşturmaktadır. Bu genel yaklaşım kapsamında; öncelikle bir birleşme işlemine yön veren hukuki prosedür çerçevesinde uygulamayı şekillendiren hususlar belirtilecektir.

3.1.1. Birleşme Sözleşmesinde Yer Alan Hükümler

Birleşmeye taraf olan şirketlerin yönetim kurulları tarafından imzalanan sözleşmede belirtilen, devir işleminin gerçekleştirileceği mali tabloların tarihi, devralan ortaklığın artırılacak sermaye tutarı ve birleşme oranı aynı zamanda birleşmeyle ilgili işlemlerin muhasebeye yansıtılmasında geçerli olacak ilkelerdir.

3.1.2. Birleşme Bilançosu

Birleşmeye taraf olacak şirketlerin, birleşmeye esas oluşturmak üzere hazırladıkları bilançoya birleşme bilançosu adı verilmektedir. Kanun'a tabi şirketler açısından bu bilançonun, Kurul'un Seri:XI, No:1⁴⁶ sayılı Sermaye Piyasasında Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliği ile Seri:XI, No:3 sayılı Ara Mali Tablolara İlişkin Tebliğ düzenlemelerine uygun ve bağımsız denetimden geçirilmiş olması gerekmektedir.

Bu bilanço, birleşme oranının ve sermaye artırım tutarının hesaplanmasında esas alınan mali tablodur. Uygulamada birleşme sonrasında verilen bilanço, arada gerçekleştirilen işlemler sebebiyle birleşme bilançosundan farklılık gösterebilmektedir.

3.1.3. Birleşme Oranı⁴⁷

Birleşme oranının hesaplanmasına ilişkin genel bir düzenleme olmayıp; birleşme işlemlerinde birleşme/devir oranlarının belirlenmesinde; özsermaye (net varlıkların defter değeri), rayiç bedel üzerinden değerlemeye tabi tutulmuş özsermaye veya borsa fiyatları esas alınmaktadır. Özsermayenin esas alınması suretiyle birleşme oranının belirlenmesi uygulamada daha geniş ölçüde kabul gören bir tekniktir.

⁴⁶ Seri:XI, No:1 sayılı Tebliğ , 29.1.1989 tarih ve 20064 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir.

⁴⁷ Bu bölüm, Sermaye Piyasası Kurulu Çalışmalarında sunulan "Değerleme Yöntemlerinin Gelişimi ve Değerlendirilmesi" başlıklı yayımlanmamış not ve çalışma dosyalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kurul borsa fiyatlarına dayalı belirlemeler için bir ilke kararı yayımlayarak, halka açık şirketler açısından durumun daha belirgin hale gelmesine katkı sağlamıştır. 04.11.1999 tarih ve 106/1273 sayılı Kararda; borsa fiyatları esas alınarak, devir oranının tespit edilebilmesi için, birleşmeye taraf olan şirketlerin son bir yıllık halka açıklık oranlarının en az %15 olması ve hisse senetlerinin Borsa'da işlem görmesi, borsa fiyatının tesbitinde birleşmeye taraf ortaklıkların hisse senetlerine ilişkin olarak Kurulca manipülasyon şüphesi görülen veya bu yönde bir tespitin varolduğu dönemler hariç, son bir yıllık ağırlıklı ortalama fiyatların ortalamasının esas alınması, bilirkişi raporunda özsermaye esas alınarak bulunacak birleşme oranının yanısıra borsa fiyatları üzerinden hesaplanacak birleşme oranına da yer verilmesi gerektiği ve bilirkişi raporunun genel kurulda ortakların bilgisine sunulması ve Kurulca belirlenecek standartlara uygun olarak bir duyuru metni yayımlanması gerektiği hususları belirtilmektedir.

Bu çerçevede, birleşme oranlarının özsermayenin esas alınarak belirlenmesi durumunda,

a) Birleşme Oranı

Devralan ortaklığın özsermayesi	:	X
Devredilen ortaklıkların özsermayesi	:	Y
Devralan ortaklığın nominal sermayesi	:	Z

$$\text{Birleşme Oranı} = \frac{X}{X+Y} = O' \text{dır.}$$

b) Artırım Sonrası Sermaye

Birleşme dolayısıyla yapılacak sermaye artırımının belirlenmesinde, aşağıda belirtilen yöntemle hesaplanan tutar esastır. Şirketlerin karşılıklı iştiraklerinin olması durumunda, iştirak tutarları hesaplamada indirim kalemi olarak dikkate alınır.

$$\text{Artırım Sonrası Sermaye} = \frac{Z}{O}$$

Çalışmanın (1) numaralı ekinde sunulan birleşme uygulamalarından;

- Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile Betonsa Beton Sanayi ve Ticaret A.Ş., Arçelik A.Ş. ile Atılım Pazarlama A.Ş., Gelişim Pazarlama A.Ş. ile Türk Pazarlama A.Ş. ve Işıklar Sanayi A.Ş. ile Bartuğsan A.Ş. birleşmeleri özsermaye yöntemine (net varlıkların defter değeri);

- Merko Gıda Sanayi A.Ş., Sultanköy Gıda Sanayi A.Ş. ile Frumiks Meyve Ürünleri A.Ş. ve Anadolu Cam Sanayii A.Ş. ile Topkapı Şişe Sanayii A.Ş. birleşmeleri rayiç bedel üzerinden değerlemeye tabi tutulmuş özsermaye yöntemine;

- Erciyas Biracılık A.Ş., Güney Biracılık A.Ş., Ege Biracılık A.Ş. ile Anadolu Biracılık A.Ş. ve Pınar Un A.Ş. ile Pınar Et A.Ş. birleşmeleri ise, borsa fiyatları yöntemine;

göre gerçekleştirilmiştir.

Birleşme oranlarının hesaplama yöntemlerine ilişkin olarak, (4) numaralı tabloda yer verilen A ve B şirketlerinin, A Şirketi bünyesinde birleşmesine ilişkin bilgiler esas alınmıştır.

1.3.3.1. Özsermaye Yöntemine Göre Birleşme Oranının Hesaplanması

A Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile B Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. 'nin özsermayelerine ait bilgiler aşağıda Tablo (4) 'de verilmiştir.

TABLO 4
ÖZSERMAYE YÖNTEMİNE GÖRE BİRLEŞME ORANINA İLİŞKİN BİLGİLER

ŞİRKET	ÖZSERMAYE (Kayıtlı Değer)	ÖZSERMAYE (Karşılıklı İştirak Dikkate Alınmış)*	BİRLEŞME ORANI	SERMAYE
Devralan Şirket (A)	25,096,362,000-	25,096,362,000-	94	3,805,157,318-
Devrolan Şirket (B)	3,305,939,000-	1,322,375,600-	6	3,000,000,000-

(*) Devralan Şirket devrolan Şirketin özsermayesinde % 60 oranında paya sahiptir.

Hesaplama, karşılıklı iştirak nedeniyle A'nın özsermayesine dahil olacak olan 3.305.608.406 TL.'nin tamamı dikkate alınmayıp, iştirak dışındaki 1,322,375,600 TL. birleşme oranının bulunmasında esas alınacaktır. Birleşme oranı $(25,096,362,000 / 25,096,362,000 + 1,322,375,600)$ %94'dür. Birleşme sonrası sermaye $(3,805,157,318 / 0,94)$ 4,048,039,700 TL.'dir. Devralan A Şirketinin artıracığı sermaye tutarı $(4,048,039,700 - 3,805,157,318)$ 242,882,382 TL.'dir.

Devrolan B şirketine verilecek sermaye payı, artırılabilecek sermaye tutarının $(100-94)$ % 6'sı kadardır. Bu kapsamda, $(242,882,382 * 0,06)$

14,572,943 TL. devrolan şirketin sermaye payıdır. Değişirme birimi ise, $(14,572,943 / 3,000,000,000)$ 0,005 'tir. Devir sonucunda, B Şirketine ait bir hisse senedi karşılığında 0,005 adet A Şirketinin hisse senedi verilmesi gerekmektedir.

Yukarıda bilgilerine yer verilen A ve B Şirketlerinin birleşmesi örneğinde karşılıklı iştirakin olmadığı durumda devir oranı, artırılacak sermaye ve değişirme biriminin ne olacağına ilişkin açıklamalar ise aşağıdaki gibidir.

Birleşme oranı $(25,096,362,000 / 25,096,362,000 + 3,305,939,000)$ %88'dir. Hesaplama, karşılıklı iştirak olmaması nedeniyle B'nin özsermaye rakamının tamamı (3,305,939,000) dikkate alınarak, birleşme oranı tespit edilmiştir. Birleşme sonrası sermaye $(3,805,157,318 / 0.88)$ 4,324,042,406 olacaktır. Devralan A Şirketinin artıracığı sermaye tutarı $(4,324,042,406 - 3,805,157,318)$ 518,885,088 TL.'dir.

Devrolan B şirketine verilecek sermaye payı, artırılacak sermaye tutarının $(100-88) \% 12$ 'si kadardır. Bu kapsamda, $(518,885,088 * 0,12)$ 62,266 ,210 TL. devrolan şirketin sermaye payıdır. Değişirme birimi ise, $(62,266 ,210 / 3,000,000,000)$ 0,021 'dir. Devir sonucunda, B Şirketine ait bir hisse senedi karşılığında 0,021 adet A Şirketinin hisse senedi verilmesi gerekmektedir.

3.1.3.2. Rayiç Bedele Göre Birleşme Oranının Hesaplanması

Yukarıda yer verilen örnekte özsermaye (net varlıkların defter değeri) yöntemine dayalı olarak, birleşme oranı, artırılacak sermaye ve değiştirme biriminin nasıl hesaplanacağı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tablo (5)' de A ve B Şirketlerinin birleşmesinde rayiç bedele göre hesaplanan tutarlar ve bu tutarlara dayalı olarak değişen oranlar verilmiştir.

TABLO 5
RAYİÇ BEDELE GÖRE BİRLEŞME ORANINA İLİŞKİN BİLGİLER

ŞİRKET	AKTİFLERİN KAYITLI DEĞERİ	AKTİFLERİN RAYİÇ DEĞERİ	RAYİÇ DEĞER FARKI	ÖZSERMAYE (Rayiç Değere Göre)
Devralan Şirket (A)	40,425,250,000-	42,075,250,000-	1,650,000,000-	26,746,362,000-
Devrolan Şirket (B)	16,940,375,000-	17,965,745,000-	1,025,370,000-	4,331,309,000-

Karşılıklı iştirakin olmadığı varsayımı altında, birleşme oranı $(26,746,362,000 / 26,746,362,000 + 4,331,309,000)$ %86'dır. Hesaplama, karşılıklı iştirak olmaması nedeniyle B'nin özsermaye rakamının tamamı (4,331,309,000) dikkate alınarak, birleşme oranı tespit edilmiştir. Birleşme

sonrası sermaye $(3,805,157,318/0.86)$ 4,424,601,532 TL. olacaktır. Devralan A Şirketinin artıracığı sermaye tutarı $(4,424,601,532 - 3,805,157,318)$ 619,444,214 TL.'dir.

Devrolan B şirketine verilecek sermaye payı, artırılacak sermaye tutarının $(100-86)$ % 14'si kadardır. Bu kapsamda, $(619,444,214 * 0,14)$ 86,722 ,189 TL. devrolan şirketin sermaye payıdır. Değişirme birimi ise, $(86,722 ,189 / 3,000,000,000)$ 0,028 'dir. Devir sonucunda, B Şirketine ait bir hisse senedi karşılığında 0,028 adet A Şirketinin hisse senedi verilmesi gerekmektedir.

3.1.3.3. Borsa Fiyatlarına Göre Birleşme Oranının Hesaplanması

A ve B Şirketleri arasında karşılıklı iştirakin olmadığı varsayımı altında, iki şirketin birleşmesinde borsa fiyatlarının esas alınması durumunda birleşme oranının hesaplanmasına ilişkin açıklamalar aşağıdaki gibidir.

Hesaplamadan önceki bir yıllık dönem itibariyle, A Şirketinin ağırlıklı ortalama fiyatlarının ortalaması 26,623 TL., B Şirketininki ise 3,567 TL.'dir. Bu veri çerçevesinde, birleşme oranı devralan şirket hisse senedinin borsa fiyatının devralınan şirketin borsa fiyatına bölünmesi $(26,623/3567)$ ile bulunan 7,5'tur. Bir adet B Şirketi hissesi, 7,5 adet A Şirketi hisse senedine karşılık gelmektedir. Yapılması gereken sermaye artırım tutarı, $(3,000,000,000 * 7,5)$ 22,500,000,000

TL.'dir. A Şirketi'nin 3,805,157,318 TL. olan sermayesine 22,500,000,000 TL. sermaye eklenmiştir.

3.1.4. Şerefiye

Devir yoluyla gerçekleşen birleşmelerde, birleşme nedeniyle devralınan servet karşılığında birleşen kurumun ortaklarına hisse senedi veya ortaklık hakkı verilecektir. Birleşilen kurumun hisse senetlerinin nominal değerleri ile rayiç değerlerinin aynı olması durumunda sorun olmamaktadır. Ancak, pek çok durumda birleşilen kurumun hisse senetleri nominal bedelin üzerindedir. Birleşilen kurumun yapacağı sermaye artırımları, devir alacağı servet tutarından daha az olmakta ve ortaya çıkan fark, bilançonun pasifinde "birleşme primi" olarak izlenmektedir⁴⁸. Bu fark, yaygın olarak "şerefiye" başlığı altında toplanmaktadır. Uygulamada birleşme primi yerine "devir denkleştirme hesabı" adı altında bir hesabın kullanıldığı da görülmektedir. Bu prim Kurumlar Vergisi Kanunu düzenlemelerine göre, emisyon primi olarak kabul edilmektedir. Ancak, bu farkın bilançonun özsermaye hesap grubu içinde yasal yedekler hesap kalemi aracılığıyla mali tablolara yansıtan şirketler bulunmaktadır. Birleşilen kurumun sermaye artırım tutarının devralacağı servet tutarından daha fazla olması halinde ise, fark bilançonun aktifinde izlenmektedir.

⁴⁸ Ahmet Kavak, "Şirket Birleşmelerinde Mali Sorunların Çözüm Yolları ve Muhasebe Teknikleri", Türkiye'de Şirket Birleşmelerinin Hukuki ve Mali Yönleri Konferansı'na Sunulan Tebliğ, 15 Haziran 2000, İstanbul, s.2-11.

Aktifte yer alması gereken bu prim, SPK'nun konuya ilişkin Seri:XI, No: 1 sayılı Tebliği'nin "Haklar ve Peştemallık (Firma Değeri)" başlıklı 36'ncı maddesine göre, mali tablolara yansıtılır. Söz konusu madde hükmünde peştemallık bir şirket devralınırken katlanılan maliyet ile söz konusu şirketin rayiç bedelle hesaplanan net varlıklarının değeri arasındaki olumlu fark olarak tanımlanmakta ve rayiç bedele ulaşamaması halinde net defter değeri esas alınarak, 5 yıllık eşit taksitlerle itfa edilmektedir.

Halka açık şirketler arasında gerçekleşen birleşmelerde; devrolan şirketin net varlıklarının defter değeri üzerinde bir sermaye artırımını yapılması halinde, ortaya çıkan olumlu fark şerefiye (peştemallık) olarak 5 yılda eşit taksitlerle gider yazılmaktadır. Net varlıkların defter değerinin altında bir sermaye artırımını yapılması halinde ise, yedekler arasında izlenmektedir.

3.1.5. Birleşme Giderleri, Yenileme Fonu ve Amortisman

Birleşme giderleri işin genişletilmesi ile ilgili olduğu için, muhasebenin temel kavramlarından olan özün önceliğine göre, kuruluş ve örgütlenme giderlerinin muhasebeleştirilmesine uygun olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Kurulun konuya ilişkin Seri:XI, No:1 sayılı Tebliğ düzenlemeleri kapsamında, halka açık şirketler bu giderleri aktifleştirebilecekleri gibi gider de yazabilirler. Ancak; aktifleştirme yolunu seçmeleri halinde, bu giderleri 5 yılda eşit taksitlerle itfa etmeleri zorunludur.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 36'ncı maddesine göre gerçekleşen vergili birleşmelerde, Vergi Usul Kanunu'nun 328'inci maddesi uyarınca "... sabit kıymetlerin yenilenmesi, işin mahiyetine göre zaruri bulunur veya bu hususta işletmeyi idare edenlerce karar verilmiş ve teşebbüse geçilmiş olursa bu takdirde, satıştan tahassül eden kar yenileme giderlerini karşılamak üzere, pasifte geçici bir hesapta üç yıl süreyle tutulabilir.". Bu şekilde birleşme öncesinde oluşmuş bulunan sabit kıymet yenileme fonu vergili birleşmede kara dahil edilerek vergilendirilir, KVK'nun 37'inci maddesine göre gerçekleşen vergisiz birleşmelerde ise kara dahil edilmemesi gerekmektedir⁴⁹.

Birleşme ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken son konuyu amortisman uygulaması oluşturmaktadır. Devir halinde devralınan iktisadi kıymetler için birleşilen şirketçe amortisman ayrılmaya devam edilir(Bakınız Tablo 3). Bu tür bir vergisiz birleşmede amortisman tabi iktisadi kıymetlerle birlikte bu kıymetlere ilişkin birikmiş amortismanlar ve daha önceki dönemlerde yeniden değerlendirilmeleri sonucunda oluşan fonlar da birleşilen şirkete intikal eder. Vergili birleşmede ise, birleşilen şirket açısından yeni bir iktisap gibi dikkate alınarak, amortisman ve yeniden değerlemeye tabi tutulur.

⁴⁹ M. Sait ÖCAL, "Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 37. Maddesine Uygun Devirlerde KVK Geçici 28. Madde Uygulaması ve Sabit Kıymet Yenileme Fonunun Durumu", Vergide Gündem Dergisi Nisan/2000 sayısı.

3.1.6. Birleşen Kuruma Ait Zararlar

Vergi Kanunlarında yapılan 20.06.2001 tarih ve 4684 sayılı Kanunla yapılan değişiklik çerçevesinde, devralınan ve bölünen şirketlerin zararlarının mahsubu konusundaki düzenlemenin esaslarına aşağıda yer verilmiştir⁵⁰.

Devir⁵¹ suretiyle infisah eden kurumların birikmiş zararlarının belirli şartlar dahilinde devrolan kurumlar tarafından mahsup edilmesine olanak sağlanmıştır. Zararın mahsup edilebilmesi için, zararın yıllar itibariyle beyannamede gösterilmesi gerekmektedir. Devir suretiyle infisah eden kurumla devralan kurumun aynı sektörde faaliyet göstermesi, infisah eden kurumların son beş yıla ait kurumlar vergisi beyannamelerini zamanında vermiş olmaları ve mahsup edilecek zarar tutarının, devir tarihi itibariyle devrolan kurumun sözkonusu zarar dışındaki aktif toplamını geçmemesi, mahsup için gereken üç şartı oluşturmaktadır.

3.2. Birleşmeye İlişkin Bir Uygulama Örneği

Bu uygulama örneğinden amaç; bir birleşme işleminin şirketlerin mali tablolarında nasıl izlendiğinin daha açık bir şekilde ortaya konmasını sağlamaktır. Çalışmanın konusuna uygun olarak, hisse senetleri borsada işlem görmekte olan bir şirket ile yine bu şirketin iştiraki konumundaki halka kapalı bir şirketin birleşmesine esas olan mali tablo verisi seçilmiştir. Sözkonusu mali tablolar şirketlere ait gerçek veriyi içermektedir.

⁵⁰ PriceWaterhouseCoopers, "4684 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler", Yayımlanmamış Çalışma Notu, 2001 İstanbul, s. 6-7.

⁵¹ Açıklamalarda devir terimi kullanılmakla birlikte, düzenleme bölünme yoluyla infisah eden şirketleri de kapsamaktadır.

3.2.1. Birleşme İşlemine İlişkin Bilgiler

ABC Gaz A.Ş. ile GYZ Gaz Aletleri A.Ş. 30.06.2000 tarihli mali tabloları üzerinden birleşen iki şirkettir. Birleşme GYZ A.Ş.'nin ABC A.Ş.'ne devri suretiyle gerçekleşmiştir. Şirketlerden ABC A.Ş., hisse senetleri borsada işlem görmekte olan bir şirket olarak Kurul kaydında yer almaktadır; GYZ A.Ş. ise ABC A.Ş.'nin iştiraki konumundaki halka açık olmayan bir anonim ortaklıktır. ABC A.Ş.'nin GYZ A.Ş.'deki iştirak payı %20'dir.

ABC A.Ş.'nin 10.07.2000 tarihli yönetim kurulu toplantısında; Şirketin GYZ Gaz Aletleri A.Ş. ile 30.06.2000 tarihi itibarıyla mevcut aktif ve pasiflerinin bir kül halinde devir alınması suretiyle birleşilmesi ve birleşmenin Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 37, 38 ve 39'uncu maddeleri, Türk Ticaret Kanunu'nun 451'inci maddesi ile ilgili diğer hükümleri dairesinde ve Sermaye Piyasası Kanunu ve ilgili Tebliği doğrultusunda gerçekleştirilmesi ve birleşme sözleşmesinin akdedilmesi için yönetim kuruluna yetki verilmesinin görüşüleceği Olağanüstü Genel Kurul'un 27.07.2000'de toplanmasına karar verilmiştir.

27.07.2000'de yapılan Olağanüstü Genel Kurul toplantısında; GYZ Gaz Aletleri A.Ş. ile 30.06.2000 tarihi itibarıyla mevcut aktif ve pasiflerinin bir kül halinde devir alınması suretiyle birleşilmesi, birleşmenin Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 37, 38 ve 39'uncu maddeleri, Türk Ticaret Kanunu'nun 451'inci maddesi ile ilgili diğer hükümleri dairesinde ve Sermaye Piyasası Kanunu ve

ilgili Tebliğleri doğrultusunda gerçekleştirilmesi için birleşme sözleşmesi akdedilmesi, birleşme neticesinde infisah edecek GYZ Gaz Aletleri A.Ş. ortaklarına verilecek hisse senetlerinin değişim oranının tespitinde her iki şirketin 30.06.2000 tarihli bilançolarındaki özvarlıklarının mahkemece tayin edilecek bilirkişi tarafından belirlenecek düzeltilmiş değerlerinin esas alınmasına ve birleşme işlemlerinin yönetim kurulunca yürütülmesine karar verilmiştir.

Yönetim kuruluna tanınan bu yetki çerçevesinde; 09.11.2000 tarihli yönetim kurulu toplantısında, 27.07.2000 tarihinde yapılan olağanüstü genel kurulda alınan ön izne göre, 24.10.2000 tarihli Bilirkişi Raporu ile tespit edilen aktif ve pasiflerin piyasa rayıçlarına göre düzeltilmiş özvarlıklar oranı dairesinde birleşme nedeniyle ABC A.Ş.'ne devredilecek servetin karşılanabilmesi için sermayenin 1,924,467,000,000 TL. artırılması, aynı rapordan hareketle (5,000 TL. itibari değerdeki GYZ A.Ş. payları karşılığında 26.728,70 TL. ABC A.Ş. payı) 1 adet GYZ A.Ş. hisse senedi getirilmesi karşılığında 5,345 adet ABC A.Ş. hisse senedi verileceğine, birleşme konusundaki kararın genel kurul teklifine sunulması, birleşme sözleşmesinin kabulüne ve imzalanmasına, birleşme işlemlerinin takibi ve SPK, Sanayi ve Ticaret Bakanlığından gerekli izinlerin alınabilmesi hususlarını görüşmek üzere genel kurulun olağanüstü toplantıya çağırılması kararlaştırılmıştır. 18.01.2001'de toplanan olağanüstü genel kurul toplantısında bu hususların tamamı onaylanarak, karara bağlanmıştır.

Bu hukuki prosedüre göre gelişen birleşme sürecine ilişkin finansal hesaplamalara ait bilgiler ise aşağıdaki gibidir.

Bilirkişi Raporunda, birleşme oranlarının tespitinde 30.06.2000 tarihli mali tablolara göre, aktiflerin rayiç değerleri üzerinden hesaplanan öz sermaye oranları esas alınmıştır.

TABLO 6
BİRLEŞME ORANININ TESPİTİNDE ESAS ALINAN BİLGİLER (30.06.2000)

	ABC A.Ş.	GYZ A.Ş.
Bilirkişi Raporuna Göre	265,253,336	25,253,568
Özvarlık Tutarı:		
(Milyon TL.)		
Bilirkişi Raporuna Göre	% 91	% 9
Birleşme Oranı:		
Kayıtlı Değerlere Göre	64,844,947	4,440,973
Özvarlık Tutarı:		
(Milyon TL.)		
Kayıtlı Değerlere Göre	% 94	% 6
Birleşme Oranı:		

Yukarıda yer alan tutar ve oranların hesaplanmasında, ABC A.Ş.'nin GYZ A.Ş.'ne olan % 20 oranındaki iştiraki özkaynaklardan düşülmüştür. ABC A.Ş. ile GYZ A.Ş. için birleşme oranı $(265,253,336 / (265,253,336 + 25,253,568))$ %91 olarak hesaplanmıştır. ABC A.Ş.'nin artırılması gereken sermayesi $(20,000,000,000,000 / 0.91)$ 21.924.467.000,000 TL'dir.

Ayrıca, ABC A.Ş. ve GYZ A.Ş.'nin birleşmeye esas olan bilançosu 30.06.2000 tarihli olması nedeniyle Kurul'ca yürütülen incelemenin devamı

sırasında geçen süre dikkate alındığında, özvarlık oranlarında bir değişiklik olup olmadığının anlaşılması için 30.09.2000 tarihli mali tablolarına göre özvarlıkların kayıtlı değerleri üzerinden hesaplanan birleşme oranlarında bir değişiklik olup olmadığı da analiz edilmektedir.

TABLO 7
BİRLEŞME ORANININ TESPİTİNDE ESAS ALINAN BİLGİLER (30.09.2000)

	ABC A.Ş.	GYZ A.Ş.
Kayıtlı Değerlere Göre Özvarlık Tutarı(30.06.2000): (Milyon TL.)	64,844,947	4,440,973
Kayıtlı Değerlere Göre Birleşme Oranı:	% 94	% 6
Kayıtlı Değerlere Göre Özvarlık Tutarı(30.09.2000): (Milyon TL.)	70,770,765	4,882,935
Kayıtlı Değerlere Göre Birleşme Oranı:	%94	% 6

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere; arada geçen süre içinde birleşme oranlarında herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Bu işlemler kapsamında birleşme primi/şerefiye aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

GYZ A.Ş.'nin itibari değeri (Bilirkişi Raporu)	1,924,467,000,000
GYZ A.Ş. Sermayesi	(-)450,000,000,000
ABC A.Ş.'nin GYZ A.Ş. Sermayesindeki Payı	90,000,000,000
ABC A.Ş.'nin GYZ A.Ş. İştirak defter değeri	1,737,750,000,000
ABC A.Ş.'nin GYZ A.Ş. İştirak nominal değeri	<u>(-) 90,000,000,000</u>
BİRLEŞME PRİMİ	3,212,217,000,000

3.2.2. Birleşmeye İlişkin Muhasebe İşlemleri

Birleşmeye ilişkin muhasebe işlemleri GYZ Gaz Aletleri A.Ş. ile ABC Gaz A.Ş.'nin muhasebe sistemlerinde yapılacak işlemler itibariyle aşağıda verilmiştir.

3.2.2.1. GYZ A.Ş.'nin Muhasebe Sisteminde Yapılacak İşlemler

Birleşme ile GYZ A.Ş. infisah ettiğinden, bu Şirket açısından 30.06.2000 tarihli bilançosunda yer alan aktif ve pasif hesapların, muhasebe sisteminde ters kayıtlarla kapatılması gerekmektedir. Şirket'in 30.06.2000 tarihli mali tabloları Ek.2'de verilmiştir.

TABLO 8-a
GYZ A.Ş.'NİN HESAPLARININ KAPATILMASI

			(Milyon TL.)	
Hesap Adı:			Borç	Alacak
Pasif Hesaplar				
A. Ticari Borçlar			1,124,766	
	1. Satıcılar	1,124,732		
	2. Diğer T. Borçlar	34		
B. Diğer Kısa Vadeli Borçlar			1,174,498	
	1. Ödenecek Giderler	120,319		
	2. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğ. Kes.	313,412		
	3. Ertelenen ve Takside Bağlanan Devlet Alacakları	652,939		
	4. K.V. Diğer Borçlar	87,828		
C. Alınan Sipariş Avansları			342,599	
D. Borç ve Gider Karşılıkları			91,911	
	1. Vergi Karş.	91,911		
E. Uzun Vadeli Borç ve Gider Karşılıkları			1,158,215	
	1. Kıdem Tazminatı Karş.	1,158,215		
F. Sermaye			450,000	
G. Yeniden Değerleme Değer Artışları			3,786,764	
	1. Duran Varlıklardaki Değ.Art.	3,755,514		
	2. İştiraklerdeki Değ. Art.	31,250		

TABLO 8-b
GYZ A.Ş.'NİN HESAPLARININ KAPATILMASI

				(Milyon TL.)
Hesap Adı:			Borç	Alacak
Pasif Hesaplar				
H. Yedekler			1,210,194	
	1. Yasal Yedekler	164,979		
	2. Olağanüstü Yedekler	1,004,385		
	3. Maliyet Artış Fonu	40,830		
I. Net Dönem Karı			104,259	
J. Birikmiş Amortismanlar			7,837,517	
Aktif Hesaplar				
A. Hazır Değerler				28,626
	1. Kasa	5,479		
	2. Banka	23,147		
B. Menkul Kıymetler				545,805
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar				3,506,986
	1. Alıcılar	3,164,387		
	2. Alacak Senetleri	342,599		
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar				295,998
E. Stoklar				1,117,969
	1. İlk Madde ve Malz.	569,572		
	2. Yarı Mamuller	108,915		
	3. Mamuller	371,185		
	4. Diğer Stoklar	190		
	5. Verilen Sipariş Avansları	68,107		

TABLO 8-c
GYZ A.Ş.'NİN HESAPLARININ KAPATILMASI

			(Milyon TL.)	
Hesap Adı:			Borç	Alacak
Aktif Hesaplar				
F. Diğer Dönen Varlıklar				9,900
G. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar				1,044
H. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar				1,170
I. Finansal Duran Varlıklar				209,900
J. Maddi Duran Varlıklar				11,536,565
	1. Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	464,895		
	2. Binalar	2,419,250		
	3. Makine, Tesis ve Cihazlar	8,015,590		
	4. Taşıt, Araç ve Gereçleri	67,726		
	5. Döşeme ve Demirbaşlar	498,936		
	6. Yapılmakta Olan Yatırımlar	70,168		
K. Maddi Olmayan Duran Varlıklar				26,760
T O P L A M			17,280,723	17,280,723

3.2.2.2. ABC A.Ş.'nin Muhasebe Sisteminde Yapılacak İşlemler

ABC A.Ş. açısından yapılacak işlem, 30.06.2000 tarihli mali tablolarının hazırlanmasına (Ek.3) esas oluşturan kendi muhasebe kayıtlarında borç bakiye veren aktif hesapları ve alacak bakiyesi veren pasif hesapları ile devralınan GYZ A.Ş.'nin aynı tarih itibariyle borç bakiye veren aktif hesapları ve alacak bakiyesi veren pasif hesaplarının tek tek kalemler itibariyle toplanmasından ibarettir.

Bu toplama işleminde, ABC A.Ş.'nin iştiraki olan GYZ A.Ş. ile arasındaki alacak-borç ilişkisi kapsamındaki tutarın (1,724,524,000,000 TL.), GYZ A.Ş.'nin "Kısa Vadeli Ticari Alacaklar-Alıcılar" hesap kaleminde bulunan tutardan düşülmesi ve 450,000,000,000 TL. olan GYZ A.Ş. sermayesinin tamamının dikkate alınmaması gerekmektedir.

GYZ A.Ş.'nin devralınması nedeniyle, ABC A.Ş.'nin muhasebe sisteminde izlenecek hesaplar aşağıdaki gibidir.

TABLO 9-a
GYZ A.Ş.'NİN DEVRALINMASINA İLİŞKİN KAYITLAR

			(Milyon TL.)	
Hesap Adı:			Borç	Alacak
Aktif Hesaplar				
A. Hazır Değerler			28,626	
	1. Kasa	5,479		
	2. Banka	23,147		
B. Menkul Kıymetler			545,805	
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar			3,506,986⁽¹⁾	
	1. Alıcılar	3,164,387		
	2. Alacak Senetleri	342,599		
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar			295,998	
E. Stoklar			1,117,969	
	1. İlk Madde ve Malz.	569,572		
	2. Yarı Mamuller	108,915		
	3. Mamuller	371,185		
	4. Diğer Stoklar	190		
	5. Verilen Sipariş Avansları	68,107		
F. Diğer Dönen Varlıklar			9,900	
G. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar			1,044	
H. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar			1,170	

⁽¹⁾ ABC A.Ş.'nin GYZ A.Ş.'den 1,724,524,000,000 TL. tutarındaki alacağı hesaplamada toplam tutardan indirilmelidir.

TABLO 9-b
GYZ A.Ş.'NİN DEVRALINMASINA İLİŞKİN KAYITLAR

			(Milyon TL.)	
Hesap Adı:			Borç	Alacak
Aktif Hesaplar				
I. Finansal Duran Varlıklar			209,900	
J. Maddi Duran Varlıklar			11,536,565	
	1. Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	464,895		
	2. Binalar	2,419,250		
	3. Makine, Tesis ve Cihazlar	8,015,590		
	4. Taşıt, Araç ve Gereçleri	67,726		
	5. Döşeme ve Demirbaşlar	498,936		
	6. Yapılmakta Olan Yatırımlar	70,168		
K. Maddi Olmayan Duran Varlıklar			26,760	
Pasif Hesaplar				
A. Ticari Borçlar				1,124,766
	1. Satıcılar	1,124,732		
	2. Diğer T. Borçlar	34		
B. Diğer Kısa Vadeli Borçlar				1,174,498
	1. Ödenecek Giderler	120,319		
	2. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğ. Kes.	313,412		
	3. Ertelenen ve Takside Bağlanan Devlet Alacakları	652,939		
	4. K.V. Diğer Borçlar	87,828		

TABLO 9-c
GYZ A.Ş.'NİN DEVRALINMASINA İLİŞKİN KAYITLAR

			(Milyon TL.)
Hesap Adı:		Borç	Alacak
Pasif Hesaplar			
C. Alınan Sipariş Avansları			342,599
D. Borç ve Gider Karşılıkları			91,911
	1. Vergi Karş.	91,911	
E. Uzun Vadeli Borç ve Gider Karşılıkları			1,158,215
	1. Kıdem Tazminatı Karş.	1,158,215	
F. Sermaye			450,000⁽²⁾
G. Yeniden Değerleme Değer Artışları			3,786,764
	1. Duran Varlıklardaki Değ. Art.	3,755,514	
	2. İştiraklerdeki Değ. Art.	31,250	
H. Yedekler			1,210,194
	1. Yasal Yedekler	164,979	
	2. Olağanüstü Yedekler	1,004,385	
	3. Maliyet Artış Fonu	40,830	
I. Net Dönem Karı			104,259
J. Birikmiş Amortismanlar			7,837,517

⁽²⁾ GYZ A.Ş.'nin 450,000,000,000 TL. tutarındaki sermayesi dikkate alınmamalıdır.

30.06.2000 tarihli Birleşme Sonrası ABC Gaz A.Ş. bilançosu hazırlanırken, GYZ Gaz Aletleri A.Ş.'den devir yoluyla gelen tutarların ABC A.Ş.'nin muhasebesinde tutulan hesaplar (Ek. 3) ile toplanmasında, 1,724,524,000,000 TL.'nin ABC A.Ş.'nin "Kısa Vadeli Borçlar-Ticari Borçlar-Satıcılar" hesap kaleminde bulunan tutardan düşülmesi, 450,000,000,000 TL. olan GYZ A.Ş.'nin sermayesinde %20 iştirak payına karşılık gelen 90,000,000,000 TL.'nin ABC A.Ş.'nin "İştirakler" hesap kaleminde bulunan tutardan indirilmesi ve "Duran Varlıklar- Maddi Olmayan Duran Varlıklar- Haklar" hesap kaleminde bulunan tutara 1,564,467,000,000 TL. eklenmesi gerekmektedir .

TABLO 10-a
ABC A.Ş.'NİN MUHASEBE SİSTEMİNDE TUTULAN KAYITLARI

			(Milyon TL.)	
Hesap Adı:			Borç	Alacak
Aktif Hesaplar				
A. Hazır Değerler			2,179,086	
1. Kasa		0		
2. Banka		236,441		
3. Diğer Hazır Değerler		1,942,645		
B. Menkul Kıymetler			25,296,067	

TABLO 10-b
ABC A.Ş.'NİN MUHASEBE SİSTEMİNDE TUTULAN KAYITLARI

			(Milyon TL.)	
Hesap Adı:			Borç	Alacak
Aktif Hesaplar				
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar (Net)			19,191,865	
	1. Alıcılar	10,926,663		
	2. Alacak Senetleri	8.498,552		
	3. Alacak Reeskontu(-)	233,350		
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar			6,315,849	
E. Stoklar			3,974,467	
	1. İlk Madde ve Malz.	347,863		
	2. Yarı Mamuller	0		
	3. Mamuller	558,957		
	4. Emtia	704,285		
	5. Diğer Stoklar	0		
	6. Verilen Sipariş Avansları	2,363,362		
F. Diğer Dönen Varlıklar			685,625	
G. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar			8,542	
H. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar			0	
I. Finansal Duran Varlıklar			6,720,459⁽³⁾	
	1. İştirakler	6,027,147		
	2. Bağlı Ortaklıklar	693,312		

⁽³⁾ 450,000,000,000 TL. olan GYZ A.Ş.'nin sermayesinde %20 iştirak payına karşılık gelen 90,000,000,000 TL. dikkate alınmamalı

TABLO 10-c
ABC A.Ş.'NİN MUHASEBE SİSTEMİNDE TUTULAN KAYITLARI

			(Milyon TL.)	
Hesap Adı:			Borç	Alacak
Aktif Hesaplar				
J. Maddi Duran Varlıklar			125,175,741	
1.	Arazi ve Arsalar	1,814,049		
2.	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	4,139,602		
3.	Binalar	5,677,330		
4.	Makine, Tesis ve Cihazlar	41,249,124		
5.	Taşıt, Araç ve Gereçleri	13,971,957		
6.	Döşeme ve Demirbaşlar	2,867,006		
7.	Diğer M.D.V.	51,104,035		
8.	Yapılmakta Olan Yatırımlar	4,352,638		
K. Maddi Olmayan Duran Varlıklar			98,150⁽⁴⁾	
Pasif Hesaplar				
A. Ticari Borçlar				18,311,978⁽⁵⁾
1.	Satıcılar	18,311,978		
2.	Diğer T. Borçlar	0		

⁽⁴⁾ *Duran Varlıklar- Maddi Olmayan Duran Varlıklar- Haklar” hesap kaleminde bulunan tutara 1,564,467,000,000 TL. eklenmesi*

⁽⁵⁾ *1,724,524,000,000 TL.’nin ABC A.Ş.’nin “Kısa Vadeli Borçlar-Ticari Borçlar-Satıcılar” hesap kaleminde bulunan tutardan düşülmesi,*

TABLO 10-d
ABC A.Ş.'NİN MUHASEBE SİSTEMİNDE TUTULAN KAYITLARI

			(Milyon TL.)
Hesap Adı:		Borç	Alacak
Pasif Hesaplar			
B. Diğer Kısa Vadeli Borçlar			2,185,480
1. Ödenecek Giderler	0		
2. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğ. Kes.	1,916,737		
3. Ertelenen ve Takside Bağlanan Devlet Alacakları	0		
4. K.V. Diğer Borçlar	209,571		
C. Alınan Sipariş Avansları			2,947,888
D. Borç ve Gider Karşılıkları			6,465,510
1. Vergi Karş.	5,070,227		
2. Diğer Borç ve Gid. Karş.	1,395,283		
E. Uzun Vadeli Ticari Borçlar			9,848,932
F. Uzun Vadeli Borç ve Gider Karşılıkları			3,323,386
1. Kıdem Tazminatı Karş.	3,323,386		
G. Sermaye			20,000,000⁽⁶⁾
H. Yeniden Değerleme Değer Artışları			19,236,244
1. Duran Varlıklardaki Değ. Art.	18,648,811		
2. İştiraklerdeki Değ. Art.	587,433		

⁽⁶⁾ Sermaye hesabına artırılabacak 1,924,467,000,000 TL. eklenmesi gereklidir.

TABLO 10-e
ABC A.Ş.'NİN MUHASEBE SİSTEMİNDE TUTULAN KAYITLARI

			(Milyon TL.)	
Hesap Adı:			Borç	Alacak
Pasif Hesaplar				
I. Yedekler				11,371,962
	1. Yasal Yedekler	3,359,473		
	2. Statü Yedekleri	623,921		
	3. Olağanüstü Yedekler	7,147,354		
	4. Maliyet Artış Fonu	241,214		
J. Net Dönem Karı				14,236,741
K. Birikmiş Amortismanlar				81,717,640

3.2.2.3. ABC GAZ A.Ş.'nin Birleşme Sonrası Bilançosu

30.06.2000 tarihli Birleşme Sonrası ABC Gaz A.Ş. Bilançosu ise, 3.2.2.1. ve 3.2.2.2.'deki eliminasyon ve eklemeler yapıldıktan sonra, aktif ve pasif kalemlerin karşılıklı olarak toplanmaları suretiyle aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

TABLO 11-a
ABC GAZ A.Ş. BİRLEŞME SONRASI BİLANÇOSU

			(Milyon TL.)	
Hesap Adı:			Borç	Alacak
Aktif Hesaplar				
A. Hazır Değerler			2,207,712	
	1. Kasa	5,479		
	2. Banka	259,588		
	3. Diğer Hazır Değerler	1,942,645		
B. Menkul Kıymetler			25,841,872	
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar (Net)			20,974,327	
	1. Alıcılar	12,366,526		
	2. Alacak Senetleri	8,841,151		
	3. Alacak Reeskontu(-)	233,350		
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar			6,611,847	
E. Stoklar			5,092,436	
	1. İlk Madde ve Malz.	917,435		
	2. Yarı Mamuller	108,915		
	3. Mamuller	930,142		
	4. Emtia	704,285		
	5. Diğer Stoklar	190		
	6. Verilen Sipariş Avansları	2,431,469		

TABLO 11-b

ABC GAZ A.Ş. BİRLEŞME SONRASI BİLANÇOSU

			(Milyon TL.)
Hesap Adı:		Borç	Alacak
Aktif Hesaplar			
F. Diğer Dönen Varlıklar		695,525	
G. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar		9,496	
H. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar		1,170	
I. Finansal Duran Varlıklar		6,840,359	
1. İştirakler	6,147,047		
2. Bağlı Ortaklıklar	693,312		
J. Maddi Duran Varlıklar		136,712,306	
1. Arazi ve Arsalar	1,814,049		
2. Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	4,604,497		
3. Binalar	8,096,580		
4. Makine, Tesis ve Cihazlar	49,264,714		
5. Taşıt, Araç ve Gereçleri	14,039,683		
6. Döşeme ve Demirbaşlar	3.365,942		
7. Diğer M.D.V.	51,104,035		
8. Yapılmakta Olan Yatırımlar	4,352,638		
K. Maddi Olmayan Duran Varlıklar		1,689,377	

TABLO 11-c
ABC GAZ A.Ş. BİRLEŞME SONRASI BİLANÇOSU

			(Milyon TL.)
Hesap Adı:		Borç	Alacak
Pasif Hesaplar			
A. Ticari Borçlar			17,712,220
1. Satıcılar	17,712,220		
2. Diğer T. Borçlar	0		
B. Diğer Kısa Vadeli Borçlar			3,359,978
1. Ödenecek Giderler	120,319		
2. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kes.	2,230,149		
3. Ertelenen ve Takside Bağlanan Devlet Alacakları	652,939		
4. K.V. Diğer Borçlar	297,399		
C. Alınan Sipariş Avansları			3,290,487
D. Borç ve Gider Karşılıkları			6,557,421
1. Vergi Karş.	5,070,227		
2. Diğer Borç ve Gid. Karş.	1,487,194		
E. Uzun Vadeli Ticari Borçlar			9,848,932
F. Uzun Vadeli Borç ve Gider Karşılıkları			4,481,601
1. Kıdem Tazminatı Karş.	4,481,601		

TABLO 11-d
ABC GAZ A.Ş. BİRLEŞME SONRASI BİLANÇOSU

			(Milyon TL.)
Hesap Adı:		Borç	Alacak
Pasif Hesaplar			
G. Sermaye			21,924,467
H. Yeniden Değerleme Değer Artışları			23,023,008
	1. Duran Varlıklardaki Değ. Art.	22,404,325	
	2. İştiraklerdeki Değ. Art.	618,683	
I. Yedekler			12,582,156
	1. Yasal Yedekler	3,524,452	
	2. Statü Yedekleri	623,921	
	3. Olağanüstü Yedekler	8,151,739	
	4. Maliyet Artış Fonu	282,044	
J. Net Dönem Karı			14,341,000
K. Birikmiş Amortismanlar			89,555,157
T O P L A M		206,676,427	206,676,427

3.2.3. Birleşme Tamamlandıktan Sonra Düzenlenen İlk Mali Tablolarda Birleşme İşleminin Etkilerinin İzlenmesi

Yukarıda 3.2.1. bölümünde verilen ayrıntılı bilgiler çerçevesinde; ABC A.Ş.'nin 18.01.2001 tarihinde yapılan olağanüstü genel kurul toplantısında alınan GYZ A.Ş.'nin devralınmasına dair karar 12.02.2001 tarihinde Ticaret Siciline tescil edilmiştir. Kurul düzenlemeleri gereğince, birleşme nedeniyle yapılan sermaye artırımını temsil eden hisse senetlerinin kayda alınması ve sermayenin tescili esas olduğundan, her iki şirket 31.12.2000 tarihli mali tablolarını ayrı ayrı hazırlamışlardır.

Birleşme sonrası kamuya açıklanan ilk mali tablolar ABC A.Ş.'nin 31.03.2001 tarihli tablolarıdır (Ek.4). Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemeleri uyarınca sözkonusu mali tablolar bağımsız denetimden geçirilmemiştir. Bağımsız denetime tabi 30.06.2001 mali tabloları, dipnot açıklamaları ile birlikte birleşme işleminin etkilerini ortaya koymaktadır (Ek.5).

Birleşmenin dayanağı olan 30.06.2000 tarihli mali tablolardan birleşme sürecinin tamamlanmasına kadar geçen süre içinde, mali tablolarda yer alan hesap kalemlerinin bakiyelerinin ne yönde değiştiğine dair bilgiler bulunmadığından, 30.06.2000 tarihli mali tablo verisi ile 31.03.2001 ve 30.06.2001 tarihli mali tabloların verisinin gösterdiği farklılıkların açıkça ortaya

konabilmesi mümkün olmamıştır. Ancak, konuya birleşme işleminin etkilerinin mali tabloların hangi kalemlerinde izlendiği açısından bakıldığında;

- 3,212,217,000,000 TL. tutarındaki birleşme primi (şerefiye) “Duran Varlıklar- Maddi Olmayan Duran Varlıklar-Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar” hesap kaleminde izlenmekte ve 5 yıl süre ile eşit oranlarda itfa edilmesi ilkesinin benimsenmiş olduğu,

- ABC A.Ş.’nin birleşme öncesinde 20,000,000,000,000 TL. olan sermayesinin birleşme nedeniyle 1,924,467,000,000 TL. artırılarak, 21,924,467,000,000 TL. olarak “Özsermaye” hesap grubunda yer aldığı,

- Birleşme sürecinin tamamlanması itibariyle, GYZ A.Ş.’den devralınan iki aylık 476,974,000,000 TL. tutarındaki dönem karına (Ek.6), gelir tablosunun “Olağanüstü Gelir ve Karlar- Diğer Olağanüstü Gelir ve Karlar” hesap kaleminde yer verildiği,

anlaşılmaktadır.

3.3. Birleşme İşlemlerine İlişkin Uluslararası Muhasebe Standartlarındaki Düzenlemeler

Birleşme durumunda, yeni bir muhasebe ilkesinin kullanımı veya tarihi maliyet esasının devamı, iki şirketin işlemlerinin birleştirilmesi nedeniyle

düzenlenen mali tabloları etkilemektedir. Finansal analistler için en önemli konu, farklı raporlama esaslarına göre verilen birleşme öncesi ve sonrası mali tabloların karşılaştırılabilirliğinin sağlanmasıdır⁵². Bu husus, birleşme işlemlerine ilişkin uluslararası ve ulusal muhasebe standartlarının geliştirilmesinde itici bir güç oluşturmuştur.

3.3.1. Konuya İlişkin Uluslararası Gelişmeler

Birleşme işlemleri konusundaki ilk düzenleme 1970 yılında ABD’de yapılmıştır. Accounting Principle Board tarafından yayımlanan (16) numaralı görüşte; belli kriterleri taşıyan birleşme işlemlerinin “Menfaatlerin Birleşmesi (Pooling of Interest)” yöntemi kullanılarak, bunun dışındaki birleşmelerin ise, “Satınalma (Purchase)” yöntemi kullanılarak mali tablolara yansıtılması gerektiği hususları düzenlenmiştir. 7 Eylül 1999’da Financial Accounting Standards Board (FASB) “Şirket Birleşmeleri (Business Combinations) ve Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Goodwill and Other Intangible Assets)” konularında bir standart taslağı hazırlamıştır. Söz konusu taslağın Haziran 2001’de kabulü ile birlikte benimsenen bu yeni standart ile menfaatlerin birleşmesi yöntemi elimine edilmiştir. Her ne kadar bu iki standardın birbiri yerine kullanılması önerilmese de, uygulamada birbirinin alternatifi olarak kullanılmışlardır. Menfaatlerin birleşmesi yönteminin elimine edilmesinin bir nedeni, benzer işlemlerde farklı yöntemlerin uygulanmasının karşılaştırılabilirliği engellemesidir. Diğer neden de uluslararası karşılaştırılabilirliktir⁵³.

⁵² Gerald I. WHITE, Ashwinpaul C. SONDHİ, Dov FRIED, “The Analysis and Use of Financial Statements”, John Wiley & Sons. Inc. 1997, s.745.

⁵³ Nevin İMAMOĞLU, Merger Accounting In Usa And A Recommendation For Turkey, Thesis of Master of Accounting in The University of Michigan, 2001.

ABD'deki bu gelişmenin yanı sıra, 1973 yılında kurulmuş bulunan International Accounting Standards Board Committee (IASC) tarafından 1983 yılında (22) numaralı "Şirket Birleşmeleri (Business Combinations)" başlıklı standard yayımlanmıştır. IASC tarafından, kamuya açıklanan bağımsız denetimden geçirilmiş mali tablolarda uyulması gereken muhasebe standartlarını belirlemek ve dünya genelinde uygulanmasını sağlamak amacıyla uygun olarak getirilen standartlardan biri olan (22) numaralı standart en son 1998 yılında revize edilmiştir. Komitenin diğer standartlarındaki değişimlere uygun hale getirilmesi için daha önce de revize edilen standart, (27) numaralı Konsolide Mali Tablolar ve Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi (Consolidated Financial Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries) başlıklı standartla birlikte ele alınmaktadır.

Uluslararası muhasebe standartları, genel olarak ABD düzenlemeleri ile paralellik taşımakta olup, her iki düzenlemenin dayandığı temel noktalar şöyledir: Grup şirketleri arasında gerçekleşen birleşme işlemleri kapsam dışında tutulmuştur.(22) numaralı standart, kontrol gücünün elde edilip edilememesine (birleşen işletme hissedarlarının yeni işletme ile ilgili tüm risk ve faydaları paylaşması)⁵⁴ bağlı olarak, birleşme işlemlerinin menfaatlerin birleşmesi veya satınalma yöntemlerine göre muhasebeleştirilmesini öngörmüştür. FASB ise, tüm birleşme işlemleri için satınalma yöntemine göre muhasebeleştirme esasını getirmiştir. Uluslararası standartta şerefiyenin 20 yılı geçmeyecek şekilde doğrusal yöntemle itfa edilmesi düzenlenmiştir. FASB standardında ise, itfa yerine sürekli değerlendirme esasına göre muhasebeleştirme uygulaması benimsenmektedir.

⁵⁴ DELOITTE TOUCHE TOHMATSU,"Uluslararası Muhasebe Standartları", IAS Plus, Mayıs 2001, s.33.

Bir birleşme işleminde mali tabloların birleştirilmesi veya konsolide mali tablo hazırlanması aşamalarıyla ilgili başlıca muhasebe konuları, birleşen şirketlerin varlık ve yükümlülüklerinin muhasebeleştirilmesi esaslarının belirlenmesi, birleşmenin satınalma veya çıkarların birleştirilmesi yöntemlerinden hangisine uygun olduğu konusundaki karar ve son olarak mali tabloların birleştirilmesi veya konsolide mali tablo hazırlanmasında şirketlerarası bakiye ve işlemlerin elimine edilmesidir⁵⁵.

3.3.2. (22) Numaralı Uluslararası Muhasebe Standardındaki Düzenlemeler⁵⁶

“Şirket Birleşmeleri” başlıklı (22) numaralı standardın amacı, Şirket birleşmelerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin esasları belirlemektir. Standardın başlıca iki durum için ayrıntılı düzenleme getirdiği anlaşılmaktadır. Bunlardan birincisi; bir işletmenin diğer bir işletmeyi satınalması, diğeri ise, satın alanın belli olmadığı ancak çıkarların birleştiği durumlardır. Yöntemlerin uygulanmasında, bir satınalmayı diğerinden ayıran ana kriter satın alan tarafın (iktisap edenin) tanımlanabilmesidir. Bu durum birleşen işletmelerin ortaklarından hangisinin yeni işletmede kontrol sahibi olduğunun belirlenmesi ile tespit edilir. Kontrol, bir işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını, o işletmenin fayda sağlayabilecek şekilde yönetme gücünü elinde bulundurmadır.

⁵⁵ Barry J. EPSTEIN, Abbas Ali MIRZA, “Interpretation and Application of International Accounting Standards 1997”, John Wiley&Sons, Inc., s.306.

⁵⁶ Bu bölümün hazırlanmasında, ERNST&YOUNG ÖNCE SERBEST MUHASEBECİLİK MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.’nin (22) numaralı uluslararası muhasebe standardının Türkçe Çeviri Notundan yararlanılmıştır.

Bu kapsamda çıkarların birleşmesi yöntemi satınalma yönteminden, satınalmanın belli olmaması, mali tabloların varlık ve yükümlülüklerin piyasa değerlerine göre düzeltilmeden konsolide edilmesi ve birleşen şirketler açısından birleşme tarihinden önceki dönemin faaliyet sonuçlarının mali tablolarda yer alması hususlarında farklılık göstermektedir⁵⁷.

Standart, satınalma işlemi ile ilgili olarak uygulanması gereken satın alma muhasebesi (maliyet esası) esaslarını ortaya koyar. Satınalmanın maliyetinin belirlenmesi ve bu maliyetin satın alınan işletmenin her bir varlık ile yükümlülüklerine dağıtılması, satınalma sırasında oluşan pozitif ve negatif şerefiyeler ve satın alınan şirketin faaliyet sonuçlarının gelir tablosuna dahil edilmesi hususlarına yer verilmiştir. Sık olmamakla birlikte, devir alınan varlık ve yükümlülüklerin değerlerinin yeniden belirlenmesi üzerine satınalma tarihinden itibaren düzeltme yapılması ve buna bağlı olarak da şerefiye ve negatif şerefiye tutarlarındaki değişiklikler de bu standardın kapsamında yer almaktadır.

Birleşmeye ilişkin maliyetlerin, rayiç değerleri ile değerlendirilen devralınmış varlık ve borçlar, azınlık paylarının alım sözleşmesi öncesindeki net aktifler içerisindeki payı ve pozitif veya negatif şerefiye arasında ne şekilde ayrıştırılacağı ve gerekli dipnot açıklamaları da bu standardın kapsamındadır.

⁵⁶ FRIED, SONDHI, WHITE, op.cit., s.746

Bazı durumlarda birleşme iktisap eden ana şirketle iktisap edilen şirket arasında bir bağlı ortaklık ilişkisi ortaya çıkarabilir. Böyle bir durumda iktisap eden şirket, bu standardı konsolide mali tablolarında uygulamalıdır.

3.3.2.1. Satınalma Yöntemi

İktisap edenin belli olduğu durumlar için benimsenmesi gereken yöntemdir. Bir şirketin (iktisap eden) aktiflerin transferi, bir borç taahhüdüne girilmesi veya hisse senedi ihracı karşılığında, diğer bir şirketin (iktisap edilen) varlıkları ve faaliyetleri üzerinde kontrol elde etmesiyle oluşan birleşme için geçerlidir⁵⁸.

İktisap eden taraf, kontrolü elde eden taraftır. Bir şirketin diğer şirketin oy haklarının yarısından fazlasını elde ettiğinin aksini gösteren farklı deliller olmadığı sürece, bu durum şirketin kontrolü elde ettiği anlamına gelir. Oy hakkının yarısından fazlasının elde edilmemesine rağmen, bir anlaşma hükümleri uyarınca şirketin oy haklarının yarısından fazlası üzerinde belirleyici güç elde edilmesi, yine bir anlaşma ile şirketin finansal politikaları üzerinde belirleyici güç elde edilmesi, yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunun atanması veya değiştirilmesi hakkının elde edilmesi veya yönetim kurulunda oy haklarının yarısından fazlasının elde edilmesi hallerinde de bu hakları elde eden şirketin diğer şirket üzerinde kontrolü sağladığı kabul edilir.

⁵⁸ Jae K. SHIM, Ph.D., Joel G. SIEGEL, Ph.D., CPA, "Dictionary of Accounting Terms", Barron's Business Guides, 1995.

Ayrıca; bir şirketin makul değeri (bir varlığın yanıtıcı olmayan bir alışverişte, bilgili ve istekli bir alıcıyla bilgili ve istekli bir satıcı arasında el değiştirebileceği tutar), diğer bir şirketin makul değerinden önemli ölçüde büyükse o şirket iktisap edendir. Yine, birleşme oy hakkına sahip hisselerin nakit karşılığı el değiştirmesiyle gerçekleştiyse, nakdi veren iktisap edendir ve birleşme sonucunda yeni oluşan şirketin yönetim kadrosunun seçiminde etkin olan yöneticilerin olduğu şirket iktisap edendir.

İktisabın muhasebeleştirilmesi satınalma yöntemine göre yapılmalıdır. Bu yöntemin amacı, iktisap edilen şirketin normal varlık alımlarında uygulanan ilkeler çerçevesinde muhasebeleştirilmesini sağlamaktır. Yöntem iktisabın maliyetini belirlerken iktisabın temelindeki karşılıklı değişim esas alınır. Birleşme tarihinden itibaren iktisap edilen tarafın faaliyet sonuçları iktisap edenin gelir tablosuna dahil edilir ve satın alınan tanımlanabilir varlık ve yükümlülükler ile şerefiye iktisap edenin bilançosunda gösterilir.

İktisap maliyeti, işlem maliyetleri dahil olmak üzere ödenen nakit veya nakit benzeri varlıklar ile katlanılan yükümlülüklerden oluşmaktadır. Tanımlanabilir varlık ve yükümlülükler değişim işlemi tarihindeki makul değerleri ile ölçülür.

Gelecekte iktisap edene bir ekonomik kazanç sağlama veya iktisap edenden bir ekonomik kazanç çıkışına neden olma ihtimali olan, maliyetleri

veya makul değerleri için güvenilir bir hesaplama yöntemi bulunan varlık ve yükümlülükler, bu standarda göre tanımlanabilir varlık ve yükümlülüklerdir. Bunların birleşme tarihinde bilançoda gösterilmeleri zorunludur. Bu kriterlere uymayan varlık ve ykmllklerin satın alınmasının iktisapta ortaya çıkan şerefiye/negatif şerefiye miktarı üzerinde etkisi olacaktır. şerefiye üzerinde düzeltme yapılır, ayrıca gelir veya gider olarak kaydedilmemelidir. Düzeltme sonrasındaki şerefiye tutarı kalan faydalı ömür boyunca itfa edilir.

İktisabın maliyeti, iktisap eden tarafından iktisap etme yüzdesine bağlı olarak satın alınan varlık ve üstlenilen borçların birleşme tarihindeki makul değerleri üzerinden varlık ve borçlara dağıtılır. Varlık ve borçların makul değerlerinin belirlenmesinde;

- Borsalarda işlem gören menkul kıymetler için, piyasa değeri,
- Borsada işlem görmeyenler için, benzer niteliklere sahip diğer şirketlerin verileri dikkate alınarak oluşturulan tahmini değerler,

- Alacaklar için cari faiz oranları kullanılarak hesaplanan bugünkü değerler,

- Stoklar için, maml ve ticari malların satış fiyatlarından elden çıkarma maliyetinin, yarı mamllerin satış fiyatından işin bitirebilmesi için ise oluşacak ek maliyetinin düşülmesi ile bulunan tutarlar ve hammaddenin yenileme maliyeti,

- Arsa ve binalar için, piyasa değerleri,
 - Makine ve teçhizatlar için, değer belirleme çalışması ile saptanan piyasa değerleri, bu değer belirlenemiyorsa amortisman tabi tutulmuş yenileme maliyetleri,
 - Maddi olmayan duran varlıklar için, referans aktif piyasa değeri, bu değeri yoksa o aktife istekli ve bilgili tarafların ödeyeceği tutar,
 - Yükümlülükler için, yükümlülükleri karşılamak üzere ödenecek tutarların cari faiz oranları kullanılarak belirlenen bugünkü değerleri,
- esas alınmalıdır. İktisap edenin katlandığı iktisap maliyetinin, iktisap oranına bağlı olarak tanımlanabilir varlıkların yukarıda belirtilen surette bulunan makul değerine tahsis edilmesinden sonra kalan kısmı şerefiye olarak adlandırılmış ve şerefiyenin bilançonun aktifinde bir varlık kalemi olarak yer alacağı düzenlenmiştir. Şerefiye, iktisap edenin iktisap tarihinde ileriki dönemlerde ekonomik fayda sağlayacağı beklentisiyle yaptığı ödemedir.

Mali tablolara bir varlık kalemi olarak yansıtılan şerefiyenin en fazla 20 yıl içinde normal amortisman yöntemine göre itfa edilmesi gereklidir. Şerefiyenin bir varlık veya varlık grubuyla bağlantılı olması halinde, iktisap edenin şerefiyeden bu varlık veya varlık grubunun faydalı ömrü boyunca fayda sağlaması beklenir. Faydalı ömrün belirlenmesinde, şirketin ve şirketin içinde bulunduğu endüstrinin öngörülebilir ömrü, mamülün ekonomik ömrü, talep değişimleri ve diğer ekonomik faaliyetlerin etkileri, mevcut ve muhtemel

rakiplerin beklenen faaliyetleri ile yasal düzenlemeler veya sözleşme hükümleri ile belirli süreyi içeren kullanım veya işletme hakları dikkate alınır.

Negatif şerefiye ise, karşılıklı değişim işlemi tarihinde iktisap edilen tanımlanabilir varlık ve borçların makul değerlerinin iktisap maliyetinin üzerindeki kısmı negatif şerefiye olarak tanımlanmaktadır. Kontrolü elde edilen ortaklığın varlıklarında ortaya çıkması muhtemel bir zararın dikkate alınmasından kaynaklanan negatif şerefiye, sözkonusu zarar ortaya çıktığında gelir olarak kaydedilir. Birleşme tarihinde, negatif şerefiye tutarının kontrolü elde edilen ortaklığın duran varlıklarının makul değerlerini aşmayan kısmı, sözkonusu varlıkların amortisman süresi içinde eşit olarak gelir tablosuna yansıtılır.

3.3.2.2. Menfaatlerin Birleştirilmesi Yöntemi

Bir birleşmede iktisap edenin belli olmaması da mümkündür. Bu durumda şirketlerin ortakları birleşme sonucunda oluşan şirketin kontrolünde eşit haklara sahip olurlar. Buna ek olarak, birleşen şirketlerin yöneticileri yeni şirkette de görev alırlar. Sonuçta, birleşen şirketlerin ortakları riskleri ve menfaatleri karşılıklı olarak paylaşırlar⁵⁹. Bu tarz şirket birleşmeleri bu standart çerçevesinde menfaatlerin birleştirilmesi yöntemine göre muhasebeleştirilir.

⁵⁹ John DOWNES, Jordan Eliot GOODMAN, "Dictionary of Finance and Investment Terms", Barron's Financial Guides, 1995.

Menfaatlerin birleştirilmesi yöntemine göre, risklerin ve menfaatlerin karşılıklı paylaşılması, birleşen şirketlerin eşit sayıda oy hakkına sahip hisselerinin karşılıklı değiştirilmesi gerçekleşmeden mümkün değildir. Birleşen şirketlerin oy hakkına sahip hisselerinin tamamı değilse bile büyük çoğunluğu karşılıklı değiştirilmiş veya birleştirilmiş ise, bir şirketin makul değeri diğerininkinden önemli ölçüde farklı değilse ve birleşmeden sonra şirketlerin ortakları birleşme öncesindeki aynı oy haklarına sahiplerse, riskler ve menfaatler karşılıklı olarak paylaşılıyor demektir. Karşılıklı paylaşımın azalması iktisap edenin belirlenebilmesi olasılığını artırır ki, bu durum satınalma yönteminin uygulanması gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu yöntemde, birleşen şirketler sanki birleşme öncesinde olduğu gibi ayrı işletmeler olarak devam ediyormuş varsayımı altında muhasebe işlemleri yapılır. Bu nedenle birleşen şirketlerin mali tablo kalemleri birleşme tarihine kadar geçen döneme kadar olan tüm faaliyet sonuçlarını göstermektedir. Menfaatlerin birleşmesiyle, tek bir şirket olduğu için, birleşilen şirket birleşen şirketin varlıklarını, borçlarını ve özsermayesini ortak muhasebe politikaları çerçevesinde uyumlaştırarak, kayıtlı değerleri üzerinden kayıtlarına alır. Birleşen şirketler arasındaki işlemler elimine edilir. Yeni bir şerefiye veya negatif şerefiye kaydedilmesi sözkonusu değildir. Menfaatlerin birleşmesiyle ilgili olarak yapılan masraflar, ait oldukları dönemde gider kaydedilmelidir. Bu tür masraflara, kayıt ücreti, ortaklara sunulan bilginin oluşturulma maliyeti, maaşlar ve şirket

birleşmesine katkıda bulunan çalışanların hizmet masrafları örnek olarak verilebilir.

3.3.2.3. (22) Numaralı Standartta Öngörülen Mali Tablo Dipnot Açıklamaları

Genel olarak; birleşen şirketlerin ünvanları ve faaliyet alanları, birleşmenin muhasebeye yansıtılmasında kullanılan yöntem, birleşmenin yürürlüğe girdiği tarih ve şirketin sonlandırmaya karar verdiği şirket birleşiminden doğan faaliyetleri hakkında dipnot açıklamasında bulunulması zorunludur⁶⁰.

Bu genel açıklamalara ek olarak, iktisap edenin bilindiği durumlarda birleşmenin gerçekleştiği döneme ait mali tablolarda, iktisap edilen oy hakkına sahip hisselerin yüzdesi ile iktisap maliyetinin açıklanması gereklidir. Şerefiye için mali tablo dipnotlarında, amortisman süresi, 20 yıldan daha uzun bir sürede itfa edilecekse nedeni, faydalı ömrün belirlenmesinde esas alınan faktörler, doğrusal amortisman yöntemi dışında bir yöntemin benimsenmesi halinde bu konuya ilişkin husus, şerefiye amortismanının gelir tablosunda hangi kalemden izlendiği gibi temel konulardaki açıklamalara yer verilir. Negatif şerefiyeye ilişkin olarak da, tutarı ve gelir olarak kaydedileceği süre, gelir tablosunda kaydedildiği gelir kalemi, dönem içinde gelir olarak yazılan negatif şerefiye ile dönem sonundaki negatif şerefiyenin brüt değeri ile o ana kadar gelir kaydedilmiş olan birikmiş amortisman konularındaki bilgiler açıklanır.

⁶⁰ ERNST&YOUNG, "International Accounting Standards Synopses and Disclosure Checklist", Assurance&Advisory Business Services, 2000.

Menfaatlerin birleştiği durumlarda, birleşmenin gerçekleştiği dönem mali tablolarında çıkarılan hisselerin tanım ve sayısı ile menfaatlerin birleşmesini etkileyen değişimi yapılan oy hakkına sahip hisselerin her bir ortağa düşen oranı, her bir şirket tarafından birleşime katılan varlıkların ve borçların miktarları hususları ile şirketlerin birleşmeden önceki ayrıntılı satışları, diğer faaliyet gelirleri, olağandışı kalemler ve net kar hakkındaki bilgileri mali tablolarla birlikte ilan edilmelidir.

3.3.3. (27) Numaralı Uluslararası Muhasebe Standardındaki Düzenlemeler

(27) numaralı “Konsolide Mali Tablolar ve Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi (Consolidated Financial Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries)” başlıklı standartla getirilen düzenleme ile, bağlı ortaklıklar konsolidasyona tabi tutulmaktadır. Standart, genel olarak konsolidasyon muhasebesine ilişkin ilkeler ile birlikte, aynı zamanda bir şirket birleşmesi sonrasında devam edecek olan muhasebe ilkelerini de kapsamaktadır⁶¹.

⁶¹ PRICEWATERHOUSECOOPERS, “Understanding IAS Analysis and Interpretation of International Standards, 1998, s.22-1.

Bu standartla getirilen düzenlemede de, bağılı ortaklığın belirlenmesinde ana ortaklığın kontrol derecesi esas alınmaktadır. Kontrol derecesi ise; sermayede doğrudan veya dolaylı olarak pay sahibi olmak, sözleşme yapmak ve yönetim kurulunu seçme hakkına sahip olmak gibi kriterlere göre belirlenmektedir. Satın alma sırasındaki kontrolün geçici olması ve bağılı ortaklıkların önemli uzun vadeli sınırlamalar içinde faaliyetlerini sürdürmesi durumları dışında tüm bağılı ortaklıklar konsolide edilmelidir. Yakın gelecekte elden çıkarılmak üzere edinilen bir bağılı ortaklık da konsolidasyon kapsamına dahil edilmez. Bir ana ortaklığın değişik alanlarda faaliyet gösteren bağılı ortaklıklarının, mali verilerinin bölümler itibariyle sunulması suretiyle konsolidasyona tabi tutulmaları gerekmektedir.

Konsolidasyon sırasında, grup içindeki karşılıklı işlemlerin tamamının elimine edilmesi gerekmektedir. Konsolidasyon kapsamındaki ortaklıkların mali tablolarının aynı standartlara uygun olarak hazırlanmadır. Konsolidasyon kontrolün elde edildiği tarih itibariyle başlar. Bağılı ortaklık satıldığında, ortaklığın net varlığı ile satış fiyatı arasındaki fark kar olarak dikkate alınacaktır. Konsolide bilançoda topluluk dışı payların, borçlar ve özsermaye hesap grupları dışında, ayrı bir hesapta gösterilmeleri zorunludur⁶².

⁶² Hamdi BAĞCI, "Mali Tablolarda Daha Fazla Bilgi İçin Konsolidasyon" başlıklı yayımlanmamış çalışma, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Doktora Programı, İstanbul, 1999, s.15-16.

3.4. Türkiye’de Birleşme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Değerlendirme ve Öneriler

Birleşme işlemine ilişkin uluslararası muhasebe standartlarındaki düzenlemeler de dikkate alındığında, birleşmenin mali tablolar üzerindeki etkisinin doğruyu yansıtması ancak muhasebe sisteminde tutulan hesapların içerik ve şekil açısından uyumunun sağlanması ve gerekli eliminasyon ve toplama işlemlerinin yapılmasıyla mümkün olmaktadır. İşlemin tarafların muhasebe sistemlerinde gerçeğe uygun hesaplarda izleniyor olması halinde birleşmeye esas olan mali tablolar ve birleşme sonrası tablolar aracılığıyla kamu tam ve doğru olarak bilgilendirilebilecektir.

Ülkemizde birleşme işlemleri konusunda bir örnek muhasebe standardının olmayışı, şirketlerin farklı muhasebe stratejileri izlemelerine yol açmaktadır. Uluslararası bağımsız denetim ve danışmanlık kuruluşlarının, “53 Ülkenin Ulusal Muhasebe İlkeleri” üzerine yaptıkları bir araştırmanın sonuçlarında, mali tabloların konsolidasyonu ile paralel bir düzenleme niteliğindeki birleşme işlemlerine ilişkin muhasebe standardının yokluğunun, Türk standartlarının uluslararası standartlardan ayrılan en temel fark olduğu vurgulanmaktadır⁶³. Özellikle hisse senetleri borsada işlem görmekte olan ve SPK kaydında bulunan şirketler açısından uygulamanın doğru yönlendirilebilmesi amacıyla, bu konuya ilişkin özel bir standardın oluşturulması ve şirketlerin bu standardı benimsemeye teşvik edilmeleri ile daha doğru yatırım kararlarının alınabileceği düşünülmektedir.

⁶³ ARTHUR ANDERSEN, BDO, DELOITTE TOUCHE TOHMATSU, ERNST&YOUNG INTERNATIONAL, GRANT THORNTON, KPMG, PRICEWATERHOUSECOOPERS, GAAP 2000-A Survey of National Accounting Rules in 53 Countries, (Der: Christopher W. Nobes, PricewaterhouseCoopers Professor of Accounting University of Reading), 2000.

Bir birleşmenin başarıya ulaşmasında doğru firma değeri tespitinin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Firma değerinin, şirketlerin bilançolarında yer alan varlık, kaynak ve özsermayelerinin teker teker doğru değerlenmeleri ile yakından ilişkisi olduğuna göre, bu kalemlerin doğru muhasebe ilkelerine göre muhasebeleştirilmeleri toplamda firma değerinin doğru tespitine katkı sağlayacaktır. Yine muhasebe standartlarının düzenlenmesi ile, firma birleşmeleri için pro-forma mali tablolar hazırlanarak, işlemin gelecekte beklenen etkilerinin tahmini ve benimsenen esasların mali tablolar üzerindeki farklı sonuçlarının değerlendirmeye alınması mümkün hale gelebilecektir.

Bu kapsamda, birleşme işlemlerinin mali tablolara doğru taşınması ile bunlar hakkındaki bilgilerin mali tablo dipnotları aracılığıyla kamuya duyurulması, birleşme sonrası performans analizleri için ayrıntılı bilgi kaynağı oluşturmaktadır. Mali tablolar dipnotları ile birlikte, ortakların şirket hakkında bilgi sahibi olmasını temin eden en önemli araçlardan biri olup, SPK'nun kamuyu aydınlatma ilkesi çerçevesinde yaptığı düzenlemelerin önemli bir bölümü bu tabloların hazırlanması ve ilanı ile ilgili bulunmaktadır. Bu durum da, tasarruf sahiplerinin yatırım kararlarında sözkonusu mali tabloların önemli bir yer tuttuğunun göstergesidir.

Ülkemizde birleşmeler hisse senedi değişimi yoluyla finanse edildiğinden, devralınan ortaklıkların pay sahiplerinin yeni ortaklık hisse senetlerine olan ilgileri devam etmektedir. Birleşme işlemleri hakkında

uygulanacak muhasebe standardı sayesinde, sözkonusu ortaklar ortağı oldukları şirket hakkında bilgi sahibi olacak ve yatırımlarının karlılığı konusunda gerek duydukları analizleri yapma fırsatı bulabileceklerdir.

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de ayrıntılı olarak belirtildiği üzere, ülkemizde birleşme daha çok ortak yönetim, sermaye ve kontrol ilişkisi içinde bulunan şirketler arasında gerçekleşmektedir. Uluslararası standart ortak kontrole tabi grup şirketleri arasındaki birleşmeyi kapsam dışı bırakmıştır. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde, ülkemizde benimsenen muhasebe yönteminin menfaatlerin birleşmesi yöntemine daha yakın olduğu görülmekteyse de, bu noktada esas itibarıyla konsolide mali tablo düzenlenmesi esaslarına uyum ön plana çıkmaktadır. Halka açık şirketlerin konsolide mali tablolarına ilişkin esasları düzenleyen “Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ” Kasım 2001 yılında SPK tarafından yayımlanmakla birlikte, yürürlük tarihi 2003 yılı mali tablolarından başlamak üzere ertelenmiştir. Sözkonusu konsolide mali tablo düzenlemelere uyum sağlamak zorunluluk göstermekte olup, şirketlerin biran evvel bu esasları benimsemeleri birleşecek şirketlerin mali tablolarının doğru hazırlanmasına yardımcı olacaktır.

Mevcut durumda grup ilişkisi içindeki şirketlerin birleşmeleri yaygın olmakla birlikte; satınalma yönteminin esas alınabileceği birleşmelerin olması olasılığı da dikkate alınarak, uluslararası muhasebe standardındaki esaslar

paralelinde düzenlemelerde bulunularak, varlık ve yükümlölüklerin makul değerleri ile mali tablolarda taşınması kamuya daha fazla bilgi sunumunu ve yatırımın performansının ölçölmesini sağlayacaktır. Özellikle hisse senetleri borsalarda işlem görmekte olan şirket hisse senetlerinin borsada oluşan fiyatları tasarruf sahiplerinin arz ve talep kararlarına göre belirlenmektedir. Tasarruf sahiplerinin kararlarına da şirketlerin geçmiş performansını yansıtan ve geleceğe yönelik beklentilerinin temelini oluşturan mali tablolar dayanak teşkil etmektedir. Sonuçta, piyasa fiyatları ile mali tablolar arasındaki ilişki kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Ancak, vergi düzenlemelerinin sadece aktif ve pasifin bir kül halinde devri durumunda birleşme için vergi avantajı sağlaması, bu yöntemin önündeki en büyük engel olarak görünmektedir.

Yine, bu yasal zorunluluk nedeniyle devrolan şirketin mali tablolarda ve devralan şirket nezdinde yapılacak sermaye artırımının belirlenmesinde kayıtlı değerlerin esas alınması, bu değerlerin enflasyonun mali tablolar üzerindeki bozucu etkilerini de taşıdıkları hususu dikkate alındığında birleşme ile üstlenilen risk, getiri ve maliyet analizlerini zorlaştırmaktadır. Bu zorluğu aşmak üzere, SPK tarafından 2001 yılında yayımlanmış bulunan, ancak konsolide mali tablolara ilişkin tebliğ ile birlikte yürürlük tarihi 2003 yılı mali tablolarından başlamak üzere ertelenmiş bulunan “Mali Tabloların Enflasyona Göre Düzeltilmesinde Uyulacak İlke ve Kurallar”ı belirleyen Tebliğ düzenlemelerine geçişin olumlu bir gelişme sağlayacağı düşünülmektedir. Birleşmeye özgü muhasebe standartlarının geliştirilmesi başlı başına yeterli olmamakta, ancak

enflasyonun mali tablo kalemleri üzerindeki olumsuz etkilerinden arındırılmış mali tabloların birleşmeye esas alınması ile şirketlerin gerçek mali durumları ayrıntılı olarak ortaya konabilmektedir.

Yukarıda belirtilen açıklamalara ek olarak, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde bulunan ülkemizde Birliğin öngördüğü düzenlemelere uyum sağlanması büyük önem taşımaktadır. 2005 yılında, üye ülkelerin sermaye piyasalarında hisse senetleri işlem görmekte olan şirketlerin uluslararası muhasebe standartlarını uygulama zorunluluğu olduğu bilinmektedir⁶⁴. Bu nedenle de, birleşme işlemlerine ilişkin uluslararası standartlarda belirlenen esaslara paralel bir düzenlemenin getirilmesi uygun olacaktır.

Birleşme işlemlerinin muhasebeleştirilmelerine ilişkin olarak, bu çalışmada yer verilen ve bu bölümde birlikte değerlendirilen hususlar çerçevesinde yapılacak düzenleme çalışmalarında dikkate alınmasında fayda görülen hususlar aşağıda belirtilmiştir.

Öncelikle, birleşme sürecinde uygulanacak birleşme oranının belirlenmesinde birleşilecek şirketlerin gerçek değerinin belirlenmesini sağlayacak yöntemler esas alınmalıdır. Hisse senetleri borsada işlem gören şirketler için değer tesbiti daha somut kriterlere bağlanabilirken, halka kapalı şirketler için durumun bu kadar açık olmaması nedeniyle, uzman kuruluşların sürece katılımı daha açık bir şekilde ifade edilmelidir.

⁶⁴ PRICEWATERHOUSECOOPERS, "IAS 2005 or Now" Başlıklı Bülten.

Birleşme işleminde temel olarak yapılan işlem, aynı nitelikteki mali tablo kalemlerinin toplanmasıdır. Bu nedenle düzenlemede, bu işleme esas alınacak mali tabloların taraflar için aynı tarihli ve SPK ilke ve kurallarına uygun olarak hazırlanmış mali tablolar olması ve bağımsız denetimden geçirilmeleri gerektiği hususlarına yer verilmesi uygun olacaktır. Yine, toplama işleminin doğal sonucu olarak, şirketler arasındaki boş alacak ilişkileri sonucunda oluşmuş tutarların dikkate alınması gereklidir. Devralan şirketin devralınan şirketteki payının artırılacak sermaye tutarının belirlenmesinde dikkate alınmaması gerektiği hususu da düzenlemeye eklenmelidir.

Vergi düzenlemelerinin sağladığı vergisiz birleşme avantajından yararlanmak üzere, aktif ve pasifin kül halinde devrinde devralan şirketin sermayesi sabit tutulmakta ve birleşme oranı dikkate alınarak, devralınan şirket ortakları için sermaye artırımına gidilmektedir. Bu durumda, devralınan şirketin sermayesi ile artırılan sermaye arasındaki farktan oluşan birleşme priminin ne şekilde muhasebeleştirileceği hususu açıklığa kavuşturulmalıdır. Devralan şirketin, devraldığı şirket sermayesinden daha fazla sermaye artırımını yapması halinde bu fark aktifte izlenmeli ve itfa edilmelidir. Mevcut durumda ilgili düzenleme gereğince 5 yıl olan bu süre, faydalı ömür esasına göre uluslararası düzenlemelerdeki sürelerle paralel olarak uzatılmalıdır. Devralan şirketin, devraldığı şirket sermayesinden daha az sermaye artırımını yapması halinde ise, farkın özsermaye hesap grubunda bir fon hesabında izlenmesine olanak sağlanmalıdır.

Uygulamada vergiye tabi olunması nedeniyle tercih edilmeyen, birleşmeye taraf olan şirketlerin mali tablo kalemlerinin değerlemeye tabi tutulması yönteminin benimsenmesinde ise, tarihi maliyetler ile değerlendirilmiş halleri arasındaki olumlu farkın aktifte ayrı bir hesap kaleminde, olumsuz farkın pasifte yine ayrı bir hesap kaleminde izlenmesi gerekmektedir. İtfa süresi ise, 20 yıl olarak seçilmelidir. Bu değerlemede, uluslararası standarttaki gibi makul değerlerin esas alınması düzenleme ile hedeflenen amaca uygun bulunmaktadır. Bu değerlemelerde de gerekli görüldüğü hallerde uzman kuruluşlara başvurulmalıdır.

Muhasebe işlemlerinin, birleşmeye ilişkin tescil tarihi itibarıyla yapılacağına dair bir açıklamanın yapılması uygulamanın sağlıklı yönlendirilebilmesi açısından gereklidir. Ayrıca, mali tablo kalemleri arasına alınmayan ama işlemin anlaşılmasında önem taşıyan birleşme işleminin tarihi, birleşen şirketlerin ticaret unvanları ve faaliyet konuları, birleşme oranı, makul değerlerin belirlenmesinde benimsenen muhasebe ilkeleri ile birleşme primi ve şerefiyenin muhasebeleştirilmesinde kullanılan faydalı ömre ilişkin varsayım ve tahminler ve benzeri konular hakkında dipnot açıklamasında bulunulmasını sağlamak yapılacak düzenlemenin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

SONUÇ

Son dönemde, şirketler kesimine egemen olan yeni eğilimler şirketlerin faaliyetlerini yeniden yapılandırarak daha uzun süre ayakta kalabilmelerini gerekli kılmıştır. Bunun bir yolu olarak birleşmeye dünya genelinde sıkça başvurulmaktadır. Ülkemizde bu trende benzer bir gelişim yaşanmasa da birleşme konusunun önemi giderek artmaktadır. Birleşmenin bundan sonraki gelişimini Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik kriz ortamından ayrı değerlendirmek mümkün görülmemektedir. Belli başlı sektörlerde faaliyet göstermekte olan şirketlerin kriz ortamından çıkışı için birleşme yoluna gitmeleri de kaçınılmazdır.

Ülkemizde ticaret şirketleri arasındaki birleşme uygulaması esas olarak TTK'nunda yer alan hükümler çerçevesinde yönlendirilmektedir. Bu düzenlemeler genel nitelikli olup, ayrıntılı belirlemeler ancak somut olayın özelliklerine bağlı kalınarak yapılabilmektedir. TTK'nun düzenlemeleri birlikte değerlendirildiğinde; birleşme ancak belli koşulların varlığı halinde mümkün olmaktadır. Birleşmeye taraf olan şirketlerin tüm malvarlığının devredilmesi, pay sahipliğinin devamlılığı, pay sahiplerinin yeni şirketin sermayesinden alacakları payların değiştirme birimine bağlanması ve birleşmenin aynı türdeki ticaret şirketleri arasında mümkün olması bu koşullardan başlıcalarını oluşturmaktadır. Birleşmeye ilişkin hükümler sadece TTK'nunda bulunmamakta, konuyla ilgili

diğer düzenlemeler gerek Vergi Kanunlarında gerekse Rekabet Kanunu gibi bazı özel amaçlı kanunlarda yerini bulmaktadır.

Vergi Kanunlarına göre birleşme, vergili veya vergisiz olarak gerçekleştirilebilmektedir. Vergili birleşmede, birleşen şirketin bilanço değerlerinin diğer bir şirkete devredilerek vergisi ödenmeden sermayeye dönüşümüne engel olunmaktadır. Bunun istisnasını ise, tam mükellef kurumlar arasında birleşen kurumun devir tarihindeki sahip olduğu bilanço değerlerinin birleşilen kurum tarafından kül halinde alınması oluşturmaktadır. Kanunda belirtilen özel koşullara bağlı kalınarak yapılan böyle bir birleşme, birleşme nedeniyle oluşan kar vergilendirilmediğinden uygulamada vergisiz birleşme olarak adlandırılmaktadır.

Rekabet Kanunu ile, birleşme veya devirlerin gerçekleştiren teşebbüslerin ülkenin tamamında veya bir bölümünde ilgili ürün piyasasında toplam pazar payları oranı veya toplam ciroları itibarıyla izne tabi kılınarak, şirket birleşmeleri ve anlaşmaları kontrol altına almayı sağlayacak ve tekelleri güçleştirme sonucunu doğuracak nitelikteki girişimler ile rekabeti olumsuz olarak etkilemeyi engelleyecek düzenlemeler getirilmiştir.

Sermaye piyasasının gelişimine paralel olarak, halka açık anonim ortaklıkların bu piyasadan yararlanma olanaklarının gelişimi ve yeni finansal eğilimlerin sözkonusu şirketler arasında yaygınlaşması ile Sermaye Piyasası

Kanunu ve ilgili düzenlemeleri önem kazanmaktadır. Sermaye Piyasası Kurulu tarafından SPKn'na dayanılarak yapılan düzenlemeler ile, birleşen anonim ortaklıklardan birinin halka açık bir anonim ortaklık olması durumunda, birleşme nedeniyle ihraç edilecek hisse senetlerinin Kurul kaydına alınması zorunlu tutulmuştur. Bu durumda, TTK düzenlemeleriyle belirlenen genel prosedür çerçevesinde Kurul onayının aranması yanında, birleşen ortaklıkların mali tablolarının bağımsız denetimden geçirilmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu düzenlemelerde esas olan unsur, kamunun zamanında, doğru ve tam olarak bilgilendirilmesini sağlamaktır. Düzenlemeler yine bu temel amacın gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik olarak, birleşmenin ortaklıktaki hakimiyet değişikliğine ilişkin özellikli durumları ilgilendiren esasları da içermektedir. Halka açık şirketlerin birleşmesinde, TTK'nunda öngörülen prosedüre uyulmasının yanında, Kurul'un kamuyu aydınlatma temel ilkesi çerçevesinde daha fazla bilgi sağlamayı teşvik eden özel düzenlemelerine uyum sağlanması da gerekmektedir.

Birleşmenin hukuki boyutunu oluşturan bu temel Kanun düzenlemelerinde, genel olarak birleşmenin gerçekleşmesini sağlayacak koşulların önemli bir kısmı birleşmede esas alınan bilançoya bağlanmakla birlikte, ilgili düzenlemeler sözkonusu mali tablonun nasıl oluşturulması gerektiği yönüne ait ayrıntıları içermemektedir. Kanunlar arasındaki amaç farklılığı da dikkate alındığında birleşmenin hukuki boyutunu tamamlayan nitelikteki

muhasabe boyutunun mutlaka gözönünde bulundurulması gereği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Birleşen ve hedef şirketin mali tablolarının doğruyu ve gerçeği yansıtması, birleşme stratejisinin oluşturulması aşamasında ve sonrasında oldukça önemlidir. Birleşmenin tarafları birbirlerinin finansal tablolarını analiz etmekte ve doğru hisse senedi değişim oranlarını belirlemeye çalışmaktadırlar. Birleşmeden sonraki performans analizleri de mali tablolara dayalı olarak yapılmaktadır. Öncelikli olarak firma değerinin maksimizasyonunu amaçlayan birleşmede, birleşme bilançosunda yer alan varlık, yükümlülük ve özkaynak kalemlerinin değerlendirilmesine ilişkin ilkelerin belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu açıdan, birleşmenin başarıya ulaşmasının temel kriteri olarak her ne kadar birleşen şirketlerin yönetimleri arasındaki koordinasyon kabul edilmekte ise de; birleşmenin dayandığı mali tabloların doğru ve gerçeği yansıtmasını sağlayacak doğrultuda, işlemin muhasebeleştirilme esaslarının düzenlenmiş olması da bir diğer başarı kriterini oluşturmaktadır.

Konu, özellikle bilginin önem taşıdığı sermaye piyasasından fon temin eden halka açık şirketler açısından ele alındığında, uygulamayı yönlendirmekte olan hukuki esaslar çerçevesinde gerçekleştirilen bir birleşme işleminde mali tablolar en temel bilgi kaynağı niteliğini taşıdığı görülmektedir. Bir mali tablo kaleminde toplulaştırılarak, mali tablolara yansıtılabilen büyüklüklerin yanısıra mali tablolar dışında izlenen özellikle yükümlülükler hakkında da ek açıklama ve

dipnot açıklaması yapılması gerekmektedir. Bu suretle, içlerinde hisse senetleri borsada işlem görmekte olan şirketlerin de yer aldığı halka açık anonim ortaklıkların tümü için değer tesbitinin somut kriterler çerçevesinde daha gerçekçi usul ve esaslar dahilinde belirlenebilmesi mümkün hale gelmektedir. Yine sözkonusu şirketler, sürekli kamuyu aydınlatma yükümlülükleri bulunduğu için, mevcut iş ve işlemleri ile geleceğe yönelik planlarına ait finansal bilgileri hakkında piyasa katılımcılarına bilgi aktarımında bulunmaktadır.

Bu kapsamda, birleşmenin mali tablolar üzerindeki etkisinin doğruyu yansıtması amacıyla, muhasebe sisteminde tutulan hesapların içerik ve şekil açısından uyumunun sağlanması ve gerekli eliminasyon ve toplama işlemlerinin yapılması gereklidir. İşlemin tarafların muhasebe sistemlerinde, niteliğine uygun hesaplarda izleniyor olması, birleşmeye esas olan mali tablolar ve birleşme sonrası tablolar aracılığıyla kamunun tam ve doğru olarak bilgilendirilmesine de katkıda bulunacaktır.

Ülkemizde birleşme işlemleri konusunda bir örnek muhasebe standardı bulunmadığından, şirketler mali tablolarını farklı muhasebe uygulamalarına göre oluşturmaktadırlar. Hisse senetleri borsada işlem görmekte olan şirketlerin de içinde bulunduğu halka açık şirketler açısından uygulamanın doğru yönlendirilebilmesi amacıyla, bu konuya ilişkin özel bir standart geliştirilmelidir. Şirketlerin bu standardı benimsemeye teşvik edilmeleri ile, daha doğru yatırım kararlarının alınabilmesi ve şirketlerin bilançolarında yer alan varlık, kaynak ve

özsermayelerinin teker teker doğru değerlenmeleri ile yakından ilişkisi bulunan firma değerinin doğru tesbiti konularında olumlu bir gelişme sağlanabileceği düşünülmektedir. Konuya ilişkin muhasebe standartlarının düzenlenmesi ile, birleşmeden gelecekte beklenen etkilerin tahmini ve benimsenen esasların mali tablolar üzerindeki farklı sonuçlarının değerlendirmeye alınması da sağlanmış olacaktır.

Genel olarak birleşmeler daha çok ortak yönetim, sermaye ve kontrol ilişkisi içinde bulunan şirketler arasında gerçekleşmektedir. Hisse senedi değişimi yoluyla finanse edilmekte bu birleşmelerde, devralınan ortaklıkların pay sahiplerinin yeni ortaklık hisse senetlerine olan ilgileri devam etmektedir. Birleşme işlemleri hakkında uygulamaya konulacak muhasebe standardı sayesinde, sözkonusu ortaklar ortağı oldukları şirket hakkında daha fazla ve gerçeğe uygun bilginin sahibi olabilecek ve yatırımlarının karlılığı konusunda gerek duydukları analizleri yapabileceklerdir.

Bu genel amaçlar çerçevesinde; birleşmenin muhasebe boyutunu da açıklığa kavuşturabilmek açısından öncelikle hukuki prosedürün önemli birleşenlerini oluşturan birleşme sözleşmelerinde yer alması gereken hükümler, birleşmede esas alınacak mali tablolar, birleşmeye taraf olan şirketlerin malvarlıklarının değerlemesi ve malvarlığı karşılığında yapılan hisse devrinde esas alınan ölçü birimi hususlarına ilişkin özel belirlemelerin yapılması gerekli görülmektedir.

Konuya ilişkin uluslararası muhasebe standartları değerlendirildiğinde; düzenlemenin iki temel muhasebeleştirme yöntemi önerdiği anlaşılmaktadır. Bu yöntemlerden satınalma yöntemi, birleşme işleminde değişime konu edilen değerlerin maliyetinin belirlenmesinde makul değer esasını getirmiştir. Değişime konu olan değerler makul değerleri üzerinden satın alan tarafın bilançosuna kaydedilmekte ve katılan maliyet ile makul değerler arasındaki olumlu fark pozitif şerefiye olarak kabul edilerek, itfa edilmekte veya düzenli olarak değerlendirilmektedir. Negatif şerefiye ise, gelir tablosu ile ilişkilendirilmektedir. Menfaatlerin birleştirilmesi yöntemi ise; iki veya daha fazla şirketin, bünyesinde birleşilen şirketin risk ve çıkarlarını paylaşmayı sağlayacak ve birleşme sonrasında birleşen şirketlerin birleşme öncesinde ellerinde bulundurdukları hisselerine ait haklarda herhangi bir değişiklik meydana gelmeyecek şekilde yapılandırılan birleşmeler için mümkündür. Bu yöntemde, değişime konu olan değerler kayıtlı değerleri üzerinden mali tablolarda gösterilmektedir. Pozitif veya negatif şerefiye doğmamaktadır.

Birleşme hakkındaki sözkonusu muhasebe ilkelerini düzenleyen (22) numaralı Uluslararası Muhasebe Standardı, ortak kontrole tabi grup şirketleri arasındaki birleşmeyi kapsam dışı bırakmıştır. Ancak, ülkemizde benimsenen muhasebe yönteminin genel olarak menfaatlerin birleşmesi yöntemine daha yakın olduğu görülmekteyse de, bu noktada esas itibarıyla konsolide mali tablo düzenlenmesi esaslarına uyum sağlanması önem kazanmaktadır. Grup ilişkisi

içindeki şirketlerin birleşmeleri yaygın olmakla birlikte; birleşmelerde satınalma yönteminin esas alınabileceği olasılığı da dikkate alınarak, varlık ve yükümlülüklerin makul değerleri ile mali tablolarda taşınması konusu da gündeme gelebilecektir. Özellikle hisse senetleri borsalarda işlem görmekte olan şirket hisse senetlerinin borsada oluşan fiyatları tasarruf sahiplerinin arz ve talep kararlarına göre belirlenmekte, tasarruf sahiplerinin kararları ise mali tablolara dayanmaktadır. Böylece, bilançonun hazırlanmasında makul değerlerin esas alınması, yatırımın performansının ölçümü için daha fazla bilgi sunumunu sağlayacaktır. Söz konusu yöntem, piyasa fiyatları ile mali tablo bilgileri arasında bir bağ olması nedeniyle sermaye piyasasında kamuyu aydınlatma amacına daha uygun görünmekte ise de, mevcut vergi düzenlemeleri ile uyumlu görünmemektedir. Çünkü; sadece aktif ve pasifin bir küll halinde devri durumunda birleşme için bir vergi avantajı sağlanması mümkün olabilmektedir.

Vergi düzenlemeleri ile getirilmiş bulunan bu yasal zorunluluğun da etkisiyle, devrolan şirketin mali tablolarda ve devralan şirket nezdinde yapılacak sermaye artırımının belirlenmesinde kayıtlı değerler esas alınmaktadır. Enflasyonun mali tablolar üzerindeki bozucu etkilerini barındıran bu kayıtlı değerler, birleşme ile üstlenilen risk, getiri ve maliyetin ortaya konabilmesi amacıyla yapılan analizlerde olumsuz bir etken olarak görülmektedir.

Görüldüğü üzere; ülkemizde geçerli bulunan muhasebe ortamında, birleşmeye özel muhasebe standartlarının geliştirilmesi başlı başına yeterli olmamakta, diğer ilgili konularla bütünleşen bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir. Birleşme işlemlerinin muhasebe boyutunun açıklığa kavuşturulması amacıyla yapılacak bir düzenleme çalışmasında aşağıda belirtilen hususların dikkate alınmasında fayda görülmektedir.

Birleşme oranının belirlenmesinde, birleşilecek şirketlerin gerçek değerinin belirlenmesini sağlayacak yöntemlerin esas alınması zorunlu tutulmalıdır. Ayrıca, hisse senetleri borsada işlem gören şirketler için değer tesbiti daha somut kriterlere bağlanabilirken, halka kapalı şirketler için durumun açık olmaması nedeniyle, uzman kuruluşların sürece katılımının gerekli olduğu hususu belirtilmelidir.

Muhasebe işlemlerinin, birleşmeye ilişkin tescil tarihi itibarıyla yapılacağına dair bir açıklamanın yapılmasının zorunlu tutulması, uygulamada karşılaştırılabilirliğin sağlanması açısından gereklidir.

Birleşmede esas olarak aynı nitelikteki mali tablo kalemleri toplanmakta olduğundan, bu işlemin temelini oluşturan mali tabloların birleşmenin tarafları için aynı tarihli ve SPK ilke kurallarına uygun olarak hazırlanmış mali tablolar olması ve bağımsız denetimden geçirilmeleri gerektiği hususlarına yer verilmelidir. Şirketler arasındaki boş alacak ilişkileri sonucunda oluşmuş

tutarların ve devralan şirketin devralınan şirketteki payının artırılacak sermaye tutarının belirlenmesinde dikkate alınmaması gerektiği hususları da düzenlemede açık olarak yer almalıdır.

Şirketlerin vergi düzenlemelerinin sağladığı vergisiz birleşme avantajından yararlanmak üzere, aktif ve pasifin kül halinde devrine başvurmaları halinde, devralan şirketin sermayesi sabit tutularak, birleşme oranı çerçevesinde devralınan şirket ortakları için sermaye artırımına gidilmektedir. Devralınan şirketin sermayesi ile artırılan sermaye arasındaki farktan oluşan birleşme priminin muhasebeleştirilmesine ilişkin açıklama da düzenlemeye eklenmelidir. Devralan şirketin, devraldığı şirket sermayesinden daha fazla sermaye artırımı yapması halinde bu fark aktifte izlenmeli ve itfa edilmelidir. 5 yıl olan itfa süresi, faydalı ömür esasına göre uzatılmalıdır. Devralan şirketin, devraldığı şirket sermayesinden daha az sermaye artırımı yapması halinde ise, farkın özsermaye hesap grubunda bir fon hesabında izlenmesine olanak sağlanmalıdır.

Düzenlemede, birleşmeye taraf olan şirketlerin mali tablo kalemlerinin değerlemeye tabi tutularak, makul değerleri ile kayıtlara alınmasına olanak tanıyan yöntem de yer verilmelidir. Bu yöntemde; tarihi maliyetler ile değerlendirilmiş halleri arasındaki olumlu farkın aktifte ayrı bir hesap kaleminde, olumsuz farkın pasifte yine ayrı bir hesap kaleminde izlenmesi gerekmektedir.

Yine bu değerlemelerde de gerekli görüldüğü hallerde uzman kuruluşlara başvurulması gerektiği belirtilmelidir.

Yukarıda belirtilen ve birleşme sürecine olan etkileri bakımından işlemin muhasebe yönünün ortaya konması açısından gerekli görülen hususların yanı sıra, mali tablo kalemleri arasına alınmayan ama işlemin anlaşılmasında önem taşıyan birleşme işleminin tarihi, birleşen şirketlerin ticaret unvanları ve faaliyet konuları, birleşme oranı, makul değerin belirlenmesinde benimsenen muhasebe ilkeleri ile birleşme primi ve şerefiyenin muhasebeleştirilmesinde kullanılan faydalı ömre ilişkin varsayım ve tahminler ve benzeri konular hakkında dipnot açıklamasında bulunulması zorunluluğuna da düzenlemede yer verilmelidir.

Birleşmenin halka açık şirketler arasındaki uygulamasına dair muhasebe düzenlemeleri açısından, Kurul'un enflasyon ve konsolidasyona ilişkin Tebliğlerinin uygulamaya geçirilmesiyle birlikte, birleşmelerde temel olan mali tabloların enflasyondan arındırılmış değerler üzerinden hazırlanması ve analizlerin daha sağlıklı olması hususlarına katkı sağlayacaktır.

Bu genel çerçevede; SPKn'na tabi halka açık şirketler açısından birleşme işlemlerine özel muhasebe ve kamuyu aydınlatma düzenlemelerinin yapılmasının, aynı zamanda konunun finansal yönünün daha iyi anlaşılmasında aktif rol oynayacağına inanılmaktadır. Değişen ihtiyaçlara cevap verecek düzeydeki bir düzenleme, bir bütün olarak piyasanın sağlıklı gelişimine de yardımcı olacaktır.

EKLER

1996 - 2001 DÖNEMİNDE GERÇEKLEŞEN BİRLEŞMELER

ŞİRKETLER	KAYDA ALINMA TARİHİ	KONUSU
makale Çimento A.Ş./ çimento A.Ş.	31.07.1996	Devir
ç Holding A.Ş./ ç Yatırım A.Ş.	04.07.1997	Devir
aş Oto A.Ş./ ar Otomotiv A.Ş.	30.10.1997	Devir
ansa A.Ş./ onsa A.Ş.	26.03.1998	Devir
nra Kağıt A.Ş./ san Kağıt A.Ş./ ş Kağıt A.Ş.	05.06.1998	Devir
ah Yayıncılık A.Ş./ ün Yayıncılık A.Ş.	10.09.1998	Devir
elik A.Ş./ em A.Ş.	15.06.1999	Devir
car Otobüs A.Ş./ car Pazarlama A.Ş.	30.06.1999	Devir
lsa A.Ş./ a A.Ş.	13.08.1999	Devir
aş A.Ş./ as A.Ş.	02.09.1999	Devir
ksan Osmaneli Döküm Sanayi ve Ticaret	20.09.1999	Devir
aş Bilimum İnşaat Malzemeleri A.Ş.		
tür Tavukçuluk Sanayi ve Ticaret A.Ş./ tür Elazığ Tavukçuluk Sanayi ve Ticaret	05.10.1999	Devir
tür Kayseri Sanayi ve Ticaret A.Ş.		
r Sanayi ve Ticaret A.Ş./ r Bartın Tuğla Fabrikaları Sanayi ve et A.Ş.	05.10.1999	Devir
o Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş./ nköy Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş./ ks Meyve Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.	21.12.1999	Devir
k/ Pazarlama A.Ş./ n Pazarlama A.Ş./ Pazarlama A.Ş.	17.12.1999	Devir
s Biracılık/ r Biracılık/ iracılık/ lu Biracılık	06.07.2000	Devir
lu Cam Sanayi ve A.Ş./ dı Şişe Sanayi A.Ş.	13.06.2000	Devir

ŞİRKETLER	KAYDA ALINMA TARİHİ	KONUSU
Pınar Un A.Ş./ Pınar Et A.Ş.	20.04.2000	Devir
Köytür Holding A.Ş./ Entaş Entegre Tavukçuluk A.Ş./ Köy-tür Pazarlama A.Ş./ Köytür Tavukçuluk A.Ş.	10.08.2000	Devir
Hür-Güç Gazetecilik A.Ş./ AD Yayıncılık A.Ş.	16.02.2000	Devir
Aygaz A.Ş./ Gaz Aletleri A.Ş.	01.01.2001	Devir
Tofaş Türk Otomobil Fab. A.Ş. / Tofaş Oto Ticaret A.Ş.	19.04.2001	Devir
Yatırımlar Holding A.Ş. / Gözlük Sanayi A.Ş.	23.3.2001	Devir
Aygaz A.Ş. - Gaz Aletleri A.Ş.	04.01.2001	Devir
BSH Profilo Elektrikli Gereçler Sanayii A.Ş. / BSH Grünberg Ev Aletleri Ticaret A.Ş. / Profilo Dağıtım A.Ş. / BSH Ev Aletleri Ticaret A.Ş.	24.08.2001	Devir
Olmuksa International Paper-Sabancı Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.- Olmuksa Mukavva Sanayi ve Ticaret A.Ş.	14.11.2001	Devir
Osmanlı Bankası A.Ş./T.Garanti Bankası A.Ş.	29.11.2001	Devir

GYZ GAZ ALETLERİ A.Ş.

EK-2 (a)

30 HAZİRAN 2000 TARİHLİ İŞLETME AYRINTILI TIP
BİLANÇO
(MİLYON TL)

Bağımsız denetimden geçmiştir

Bağımsız denetimden geçmemiştir

(VARLIKLAR)

	CARİ DÖNEM			ÖNCEKİ DÖNEM		
	30 / 06 / 2000			30 / 06 / 1999		
N VARLIKLAR			5.505.284			3.025.489
UZUN DEĞERLER		28.626			37.168	
Kasa	5.479			1.162		
Bankalar	23.147			36.006		
ENKUL KIYMETLER		545.805			611.981	
Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonolar	545.805			611.981		
KISA VADELİ TİCARİ ALACAKLAR		3.506.988			1.103.279	
Alacaklar	3.176.022			1.185.722		
Alacak Senetleri	342.599			2.776		
Alacak Senetleri Reeskontu (-)	0			-73.584		
İüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	-11.635			-11.635		
İLER KISA VADELİ ALACAKLAR		295.998			291.471	
Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	295.998			291.471		
STOKLAR		1.117.969			876.006	
İlk Madde ve Malzeme	569.572			387.006		
Yarı Mamuller	108.915			68.075		
Mamuller	371.185			202.551		
Diğer Stoklar	180			0		
Alınan Sipariş Avansları	68.107			216.374		
İLER DÖNEN VARLIKLAR		9.900			105.584	
N VARLIKLAR			3.837.922			3.092.372
KISA VADELİ TİCARİ ALACAKLAR		1.044			785	
Alınan Depozito ve Teminatlar	1.044			785		
İLER UZUN VADELİ ALACAKLAR		1.170			1.950	
Diğer Çeşitli Alacaklar	1.170			1.950		
İNSAL DURAN VARLIKLAR		209.900			164.275	
Takriller	237.200			205.950		
Takrillerle Sermaye	-27.300			-41.675		
İhtisatları (-)						
İLERİ DURAN VARLIKLAR		3.699.048			2.888.975	
Alınan ve yerüstü Dözenleri	484.895			331.979		
Alınan	2.419.250			1.517.693		
İne, Testis ve Cihazlar	8.015.580			5.243.919		
İt Araç ve Gereçleri	67.726			48.557		
İme ve Demirbaşlar	498.936			315.328		
İmiş Amortismanlar (-)	-7.837.517			-4.702.006		
İmalda Olan Yatırımlar	70.168			135.505		
İ OLMIYAN DURAN VARLIKLAR		26.760			33.631	
Ar	26.760			33.631		
DURAN VARLIKLAR		0			2.756	
(VARLIKLAR) TOPLAMI			9.443.206			6.117.861

30 HAZİRAN 2000 TARİHLİ İŞLETME AYRINTILI TİP
BİLANÇO
(MİLYON TL)

Bağımsız denetimden geçmiştir

Bağımsız denetimden geçmemiştir

ASİF (KAYNAKLAR)

	CARİ DÖNEM			ÖNCEKİ DÖNEM		
	30 / 06 / 2000			30 / 06 / 1999		
KISA VADELİ BORÇLAR			2.733.774			1.312.757
1- FİNANSAL BORÇLAR						
1- Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0		1.073	1.073	
2- TİCARİ BORÇLAR		1.124.766			1.091.190	
1- Satıcılar	1.124.732			833.227		
2- Diğer Ticari Borçlar	34			257.963		
3- DİĞER KISA VADELİ BORÇLAR		1.054.179			173.379	
1- Ödenecik Vergi, Harç ve Diğer Kesiniller Fonu	313.412			96.561		
2- Erteleme ve Taksitli Bağl. Devlet Alacakları	652.939			76.618		
3- Kısa Vadeli Diğer Borçlar	87.828			0		
4- ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI		342.599			47.115	
5- Borç ve Gider Karşılıkları		212.230			0	
1- Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	91.911			0		
2- Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	120.319			0		
UN VADELİ BORÇLAR			1.158.215			2.073.321
1- FİNANSAL BORÇLAR					1.463.662	
1- Banka Kredileri				1.463.662		
BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI		1.158.215			609.659	
1- Kıdem Tazminatı Karşılığı	1.158.215			609.659		
SERMAYE			6.551.217			2.731.783
SERMAYE		450.000			450.000	
1- Sermaye	450.000			450.000		
2- NERİNDEN DEĞERLEME DEĞER ARTIŞLARI		3.786.764			2.061.588	
1- Duran Varlıklardaki Değer Artışı	3.755.514			2.061.588		
2- İşletmelerdeki Değer Artışları	31.250					
3- YEDEKLER		1.210.194			814.380	
- Yasal Yedekleri	164.979			159.819		
- Olağanüstü Yedekler	1.004.385			630.734		
- Maliyet Artışları Fonu	40.630			23.827		
4- DÖNEM KARI		104.259				
5- DÖNEM ZARARI (-)		0			-486.114	
6- GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)		0			-108.071	
F (KAYNAKLAR) TOPLAMI			9.443.206			6.117.861

**İŞLETME AYRINTILI TIP
GELİR TABLOSU
(MİLYON TL)**

Bağımsız denetimden geçmiştir

Bağımsız denetimden geçmemiştir

	Cari Dönem		Önceki Dönem	
	30/06/2000		30/06/1999	
SATIŞLAR		9.579.960		4.844.869
Satışlar	7.817.218		4.222.818	
İşi Satışlar	1.697.042		556.518	
Şatışlar	65.700		65.533	
 KARDA İNDİRİMLER(-)		(13.575)		(14.533)
İndirimler (-)	(13.575)		(14.533)	
 KARDA İZİMLER		9.566.385		4.830.336
 KARDA İZİMLERİ (-)		(7.459.896)		(3.763.654)
 KARDA İZİMLERİ		2.096.489		1.066.682
 KARDA İZİMLERİ (-)		(1.749.825)		(1.001.732)
İnşaat ve Geliştirme Giderleri (-)	(70.102)		(61.924)	
İnşaat, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(576.605)		(302.827)	
İnşaat Giderleri (-)	(1.103.118)		(636.981)	
 KARDA İZİMLERİ VEYA ZARARI		346.664		64.960
 KARDA İZİMLERİNDEN GELİRLER VE KARLAR		434.662		227.843
Diğer Temettü gelirleri	72.316			
İnşaat ile ilgili Diğer Gelirler ve Karlar	362.346		227.843	
 KARDA İZİMLERİNDEN GİDERLER VE ZARARLAR(-)		(357.392)		(210.200)
 KARDA İZİMLERİ (-)		(328.257)		(575.870)
İnşaat Borçlanma Giderleri (-)	(328.257)		(155.757)	
İnşaat Borçlanma Giderleri (-)	0		(420.113)	
 KARDA İZİMLERİ VEYA ZARARI		95.677		(493.277)
 KARDA İZİMLERİNDEN GELİRLER VE KARLAR		155.359		7.163
İnşaat Karşılıkları	50.363		0	
İnşaat Gelir ve Karları	89.801		0	
İnşaat Gelirler ve Karları	15.195		7.163	
 KARDA İZİMLERİNDEN GİDERLER VE ZARARLAR (-)		(54.866)		0
İnşaat Giderleri ve Zararları (-)	(52.697)		0	
İnşaat Gider ve Zararları (-)	(1.328)		0	
İnşaat Giderler ve Zararları (-)	(841)		0	
 KARDA İZİMLERİ VEYA ZARARI		196.170		(486.114)
 KARDA İZİMLERİNDEN GELİRLER VE KARLAR		(91.911)		0
 KARDA İZİMLERİ VEYA ZARARI		104.259		(486.114)

RİNTİLİ BİLANÇO (Milyon TL)	Bağımsız Sınır Denetim'den	
	Geçmiş 30.06.2000	Geçmiş 30.06.1999
ÖNEN VARLIKLAR	57,642,959	33,768,724
Hazır Değerler	2,179,086	1,710,166
1. Kasa	0	0
2. Bankalar	236,441	433,246
3. Diğer Hazır Değerler	1,942,645	1,276,920
Menkul Kıymetler	25,296,067	11,442,971
1. Hisse Senetleri	0	0
2. Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonolar	0	0
3. Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonolar	25,296,067	11,430,229
4. Diğer Menkul Kıymetler	0	12,742
5. Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karş.(-)	0	0
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	19,191,865	14,413,679
1. Alıcılar	10,826,663	7,530,753
2. Alacak Senetleri	8,498,552	7,255,801
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	103	103
4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	956,441	430,735
5. Alacak Reeskontu (-)	(470,059)	(528,909)
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(719,835)	(274,804)
Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	6,315,849	174,882
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0
2. İştiraklerden Alacaklar	16,218	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	6,299,631	174,882
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
Stoklar	3,974,467	3,710,120
1. İlk Madde ve Malzeme	347,863	311,430
2. Yan Mamüller	0	0
3. Ara Mamüller	0	0
4. Mamüller	558,957	1,360,996
5. Emtia	704,285	920,503
6. Diğer Stoklar	0	0
Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
Verilen Sipariş Avansları	2,363,362	1,117,191
Diğer Önen Varlıklar	685,625	2,316,906
ÖNEN VARLIKLAR	50,285,162	28,031,590
Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	8,452	54,751
1. Alıcılar	0	0
2. Alacak Senetleri	10,645	60,329
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	2,643	2,686
4. Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	(4,836)	(8,244)
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
7. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	0	0
8. Ortaklardan Alacaklar	0	0
9. İştiraklerden Alacaklar	0	0
10. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
11. Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	0	0
12. Alacak Reeskontu (-)	0	0
13. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
Finansal Duran Varlıklar	6,720,459	4,676,053
1. Bağlı Menkul Kıymetler	0	0
2. Bağlı Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
3. İştirakler	6,047,152	4,000,291
4. İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-)	(20,005)	(17,550)
5. İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
6. Bağlı Ortaklıklar	693,312	693,312
7. Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
8. Bağlı Ortaklıklar Değer Düşüklüğü Karş. (-)	0	0
9. Diğer Finansal Duran Varlıklar	0	0
10. İdi Duran Varlıklar	43,458,101	22,942,346
11. İzi ve Arsalar	1,814,049	129,883
12. Rüşütü ve Yeraltı Düzenleri	4,139,602	2,647,060
13. Tutarlar	5,677,330	3,140,674
14. İkme, Tesis ve Cihazlar	41,249,124	20,725,117
15. Arac ve Gereçleri	13,971,957	8,924,496
16. Şeme ve Demirbaşlar	2,867,006	1,539,211
17. Maddi Duran Varlıklar	51,104,035	30,292,041
18. Konuş Amortismanları (-)	(81,717,640)	(45,445,818)
19. Uılmakta Olan Yatırımlar	4,352,638	989,682
20. İlen Sipariş Avansları	0	0
21. İ Olmayan Duran Varlıklar	98,150	215,287
22. Uluş ve Teşkilatlanma Giderleri	0	0
23. lar	81,333	12,780
24. ırma ve Geliştirme Giderleri	0	0
25. ır Maddi Olmayan Duran Varlıklar	16,817	202,507
26. en Avanslar	0	0
27. Duran Varlıklar	0	143,153
TOPLAM:	107,528,121	61,800,314

AYGAZ

Lİ BİLANÇO (Milyon TL)	Bağımsız Sınırlı Denetim'den	
	Geçmiş 30.06.2000	Geçmiş 30.06.1999
ADELİ BORÇLAR	29,910,856	14,091,965
sal Borçlar	0	0
sa Kredileri	0	0
n Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
yl Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
anılmış Bonolar ve Senetler	0	0
er Finansal Borçlar	0	0
Borçlar	18,311,978	6,893,703
cılar	18,311,978	6,893,703
Senetleri	0	0
an Depozito ve Teminatlar	0	0
ı Ticari Borçlar	0	0
Reeskontu (-)	0	0
Kısa Vadeli Borçlar	2,185,480	1,548,340
klara Borçlar	59,172	4,432
klara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	0	0
acak Giderler	0	143,517
acak Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	1,916,737	1,234,642
enen ve Taksitle Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
Vadeli Diğer Borçlar	209,571	165,749
Reeskontu (-)	0	0
Sipariş Avansları	2,947,888	1,745,589
Gider Karşılıkları	6,465,510	3,904,333
Karşılıkları	5,070,227	2,756,427
Borç ve Gider Karşılıkları	1,395,283	1,147,906
ADELİ BORÇLAR	13,172,318	9,115,453
ı Borçlar	0	0
ı Kredileri	0	0
ılmış Tahviller	0	0
ılmış Diğer Menkul Kıymetler	0	0
Finansal Borçlar	0	0
orçlar	8,848,932	6,432,665
ı	0	0
enetleri	0	0
Depozito ve Teminatlar	8,848,932	6,432,665
Ticari Borçlar	0	0
eskontu (-)	0	0
un Vadeli Borçlar	0	0
ra Borçlar	0	0
re Borçlar	0	0
rtaklıklara Borçlar	0	0
ın ve Taksitle Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
ideli Diğer Borçlar	0	0
eskontu (-)	0	0
ariş Avansları	0	0
ider Karşılıkları	3,323,386	2,682,788
azminatı Karşılıkları	3,323,386	1,890,801
ç ve Gider Karşılıkları	0	791,987
VE	64,844,947	38,592,896
	20,000,000	5,000,000
ahhütleri (-)	0	0
ımlı	0	0
ğerleme Değer Artışı	18,236,244	15,538,000
ıkardaki Değer Artışı	18,648,811	14,981,957
ıki Değer Artışı	587,433	556,043
luşan Değer Artışı	0	0
	11,371,982	10,300,746
ılder	3,359,473	1,913,569
ılder	623,921	945,011
der	0	0
ı Yedek	7,147,354	7,345,166
ş Fonu	241,214	97,000
ecek İst.His.ve Gayr.Satış Kazançları	0	0
Kan	0	0
arı	14,236,741	7,754,150
ı (-)	0	0
ı Zararları (-)	0	0
aran	0	0
aran	0	0
L A M I	107,928,121	61,800,314

GELİR TABLOSU (Milyon TL)	Bağımsız Sınırlı Denetim'den	
	Geçmiş 30.06.2000	Geçmiş 30.06.1999
Gelirler	152,629,212	74,765,447
Satışlar	152,260,940	74,634,945
Diğer Satışlar	368,272	130,498
Satışlar	0	0
İndirimler (-)	(1,807,419)	(973,478)
İndirimler (-)	(159,209)	(73,755)
İskontoları (-)	(1,648,210)	(899,680)
İndirimler (-)	0	0
Gelirler	150,821,793	73,791,971
İş Maliyeti (-)	(121,925,846)	(58,382,160)
İŞ KARI (ZARARI)	28,895,947	15,409,811
Giderleri (-)	(16,390,033)	(9,049,640)
İnfa ve Geliştirme Giderleri (-)	(13,797)	(59,162)
İnfa, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(7,797,779)	(4,258,705)
İnfa Giderleri (-)	(8,578,457)	(4,731,772)
İYET KARI (ZARARI)	12,505,814	6,360,171
İyellerden Gelirler ve Karlar	10,644,252	5,908,895
İyellerden Temettü Gelirleri	2,908,100	1,341,000
İyellerden Temettü Gelirleri	399,934	0
Diğer Temettü Gelirleri	5,991,431	4,255,866
İyellerden Diğer Gelirler ve Karlar	1,344,787	312,029
İyellerden Giderler ve Zararlar (-)	(1,167,806)	(641,842)
İyellerden Giderleri (-)	(2,707,682)	(954,011)
İyellerden Borçlanma Giderleri (-)	(2,707,682)	(954,011)
İyellerden Borçlanma Giderleri (-)	0	0
İYET KARI (ZARARI)	19,274,678	10,673,213
Gelirler ve Karlar	48,044	65,890
İnfa Karşılıkları	0	2,888
İnfa Gelir ve Karları	15,522	355
İnfa Gelirleri ve Karlar	32,522	62,647
Giderler ve Zararlar (-)	(15,754)	(25,150)
İnfa Kısım Giderleri ve Zararları (-)	(1,457)	(3,100)
İnfa Gider ve Zararları (-)	(14,297)	(22,050)
İnfa Giderleri ve Zararları (-)	0	0
(ZARARI)	19,306,968	10,713,853
İnfa ve Yasal Yükümlülükler (-)	(5,070,227)	(2,958,803)
İYET KARI (ZARARI)	14,236,741	7,754,150

İNTİLİ BİLANÇO (Milyon TL)	Bağımsız Denetim'den	
	Geçmiş 31.03.2001	Geçmiş 31.03.2000
DÖNEN VARLIKLAR	152,927,090	75,213,365
Hazır Değerler	57,285,803	2,997,857
Kasa	1,569	0
Bankalar	51,611,659	996,437
Diğer Hazır Değerler	5,672,575	2,001,420
Menkul Kıymetler	10,950,018	38,266,079
Hisse Senetleri	0	0
Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	0	0
Kamu Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	10,950,018	38,266,079
Diğer Menkul Kıymetler	0	0
Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karş.(-)	0	0
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	38,938,490	20,881,474
Alıcılar	27,328,666	12,681,002
Alacak Senetleri	11,807,652	8,724,828
Verilen Depozito ve Teminatlar	103	103
Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	1,476,358	848,440
Alacak Reeskontu (-)	(590,585)	(625,612)
Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(1,083,704)	(747,287)
Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	26,176,670	663,405
Ortaklardan Alacaklar	0	0
İştiraklerden Alacaklar	103,760	7,879
İlgili Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	26,073,110	655,526
Alacak Reeskontu (-)	0	0
Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
Stoklar	15,112,551	5,592,174
Ham Madde ve Malzeme	1,167,852	313,803
Yarı Mamüller	134,156	0
Yarı Mamüller	0	0
Tamamiller	8,504,394	1,195,638
Yarı Mamüller	592,314	504,486
Diğer Stoklar	0	0
Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
Verilen Sipariş Avansları	4,713,835	3,578,247
Diğer Dönen Varlıklar	4,463,358	6,812,376
DÖNEN VARLIKLAR	73,810,901	43,034,084
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	4,455	20,087
Alıcılar	0	0
Alacak Senetleri	0	22,355
Verilen Depozito ve Teminatlar	3,675	2,643
Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	780	0
Alacak Reeskontu (-)	0	(4,911)
Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	0	0
Ortaklardan Alacaklar	0	0
İştiraklerden Alacaklar	0	0
İlgili Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	0	0
Alacak Reeskontu (-)	0	0
Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
İsali Duran Varlıklar	5,195,151	4,676,480
İsali Menkul Kıymetler	0	0
İsali Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
Stoklar	4,546,689	4,000,718
Stoklara Sermaye Taahhütleri (-)	(44,850)	(17,550)
Stoklar Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
İlgili Ortaklıklar	693,312	693,312
İlgili Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
İlgili Ortaklıklar Değer Düşüklüğü Karş. (-)	0	0
Diğer Finansal Duran Varlıklar	0	0
Duran Varlıklar	63,683,146	38,087,044
İsali Arsalar	1,814,038	1,814,049
İsali ve Yeraltı Düzenleri	6,630,127	3,827,752
Ar	10,706,796	5,171,126
İsali, Tesis ve Cihazlar	77,047,724	34,966,086
Araç ve Gereçleri	17,128,726	12,724,983
İsali ve Demirbaşlar	4,650,507	2,646,546
Maddi Duran Varlıklar	67,312,559	45,841,937
İsali Amortismanlar (-)	(125,570,053)	(71,787,706)
İsali Olan Yatırımlar	3,862,722	2,882,271
İsali Sipariş Avansları	0	0
İsali Olmayan Duran Varlıklar	4,928,149	250,323
İsali ve Teşkilatlanma Giderleri	0	0
İsali ve Geliştirme Giderleri	1,184,866	184,470
İsali Olmayan Duran Varlıklar	3,743,283	65,853
Avanslar	0	0
İsali Varlıklar	0	150
OPLAMI	226,737,991	118,247,449

NTİLİ BİLANÇO (Milyon TL)	Bağımsız Denetim'den	
	Geçmemiş 31.03.2001	Geçmemiş 31.03.2000
A VADELİ BORÇLAR	112,654,270	58,577,074
Finansal Borçlar	0	0
Banka Kredileri	0	0
Kısa Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
Tahvil Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	0	0
Diğer Finansal Borçlar	0	0
Ticari Borçlar	92,192,166	34,309,109
Alacaklılar	92,192,166	34,309,109
Uzun Senetleri	0	0
Finan Depozito ve Teminatlar	0	0
Diğer Ticari Borçlar	0	0
Uzun Reeskontu (-)	0	0
Kısa Vadeli Borçlar	7,096,207	20,943,108
Ortaklıklara Borçlar	52,025	13,007,071
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	10,289	0
Ortaklıklara Borçlar	5,109,830	7,791,625
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	1,924,063	144,412
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	2,515,456	0
Ortaklıklara Borçlar	10,850,441	3,324,857
Ortaklıklara Borçlar	7,955,723	2,452,045
Ortaklıklara Borçlar	2,894,718	872,812
A VADELİ BORÇLAR	18,945,617	12,098,439
Finansal Borçlar	0	0
Banka Kredileri	0	0
Çıkarılmış Tahviller	0	0
Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	0	0
Diğer Finansal Borçlar	0	0
Ticari Borçlar	12,956,394	8,921,339
Alacaklılar	0	0
Uzun Senetleri	0	0
Finan Depozito ve Teminatlar	12,956,394	8,921,339
Diğer Ticari Borçlar	0	0
Uzun Reeskontu (-)	0	0
Uzun Vadeli Borçlar	325,640	0
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	325,640	0
Uzun Reeskontu (-)	0	0
Sipariş Avansları	0	0
Uzun Gider Karşılıkları	5,663,583	3,177,100
Uzun Tazminat Karşılıkları	5,663,583	3,177,100
Borç ve Gider Karşılıkları	0	0
MAYE	95,138,104	47,571,936
Özellikler	21,924,467	10,000,000
Özellikler	0	0
Özellikler	0	0
Özellikler	35,584,263	20,766,626
Özellikler	34,896,830	20,210,583
Özellikler	587,433	558,043
Özellikler	0	0
Özellikler	37,133,414	11,320,408
Özellikler	3,524,452	2,529,474
Özellikler	655,171	615,011
Özellikler	0	0
Özellikler	8,892,463	7,977,353
Özellikler	493,465	198,570
Özellikler	0	0
Özellikler	23,567,863	0
Özellikler	495,960	5,484,902
Özellikler	0	0
Özellikler	0	0
Özellikler	0	0
Özellikler	0	0
P L A M I	226,737,991	118,247,449

KARŞILAŞTIRILAN GELİR TABLOSU (Milyon TL)	Bağımsız Denetim'den	
	Geçmemiş 31.03.2001	Geçmemiş 31.03.2000
Satışlar	142,009,021	84,016,987
İç Satışlar	141,656,098	83,848,065
İç Satışlar	352,923	168,922
Diğer Satışlar	0	0
Satışlardan İndirimler (-)	(1,947,003)	(723,570)
Satıştan İadeler (-)	(181,856)	(61,587)
Satış İskontoları (-)	(1,765,147)	(661,983)
Diğer İndirimler (-)	0	0
Satışlar	140,062,018	83,293,417
Satışların Maliyeti (-)	(116,275,522)	(69,450,021)
SATIŞ KARI (ZARARI)	23,786,496	13,843,396
Yatırım Giderleri (-)	(8,940,347)	(7,962,704)
Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	(140,314)	(13,822)
İdari, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(4,478,979)	(3,169,838)
Finansal Yönetim Giderleri (-)	(4,321,054)	(4,779,044)
FAALİYET KARI (ZARARI)	14,846,149	5,880,682
Finansal Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	12,238,999	4,643,131
Finansal Kurulardan Temettü Gelirleri	0	0
İştirak Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	0	0
Finansal ve Diğer Temettü Gelirleri	10,043,482	3,654,696
Finansal Faaliyetlerle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	2,195,517	988,435
Finansal Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar (-)	(13,631,202)	(1,462,667)
Finansal Giderler (-)	(13,213,879)	(1,125,544)
Finansal Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(13,213,879)	(1,125,544)
Finansal Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	0	0
NET KARI (ZARARI)	240,067	7,935,612
Finansal Üstü Gelirler ve Karlar	485,370	3,838
Finansal Kalan Karşılıklar	0	0
Finansal Dönem Gelir ve Karları	2,000	3,638
Finansal Olağanüstü Gelirler ve Karlar	483,370	200
Finansal Üstü Giderler ve Zararlar (-)	(2,944)	(2,503)
Finansal Kalan Kısım Giderleri ve Zararları (-)	0	(292)
Finansal Dönem Gider ve Zararları (-)	(2,944)	(1,611)
Finansal Olağanüstü Giderler ve Zararları (-)	0	0
KARI (ZARARI)	722,493	7,936,947
Özellik Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(226,533)	(2,452,045)
NET KARI (ZARARI)	495,960	5,484,902

TİLİ BİLANÇO (Milyon TL)	Bağımsız Sınırlı Denetim'den	
	Geçmiş 30.06.2001	Geçmiş 30.06.2000
EN VARLIKLAR	117,616,791	57,642,959
Dönen Varlıklar	9,104,480	2,179,086
Hazır Değerler	13,016	0
Bankalar	2,693,292	236,441
İçer Hazır Değerler	6,398,182	1,942,645
Menkul Kıymetler	20,849,361	25,296,067
Hisse Senetleri	0	0
Zarar Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	0	0
Kısmi Tahvil, Senet ve Bonoları	20,849,361	25,296,067
İçer Menkul Kıymetler	0	0
Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karş. (-)	0	0
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	51,219,835	19,191,865
Hesaplar	34,693,501	10,926,663
Alacak Senetleri	16,706,293	8,498,552
Banka Depozito ve Teminatlar	445,780	103
İçer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	2,831,276	956,441
Alacak Reeskontu (-)	(751,855)	(470,059)
İçer Alacaklar Karşılığı (-)	(2,705,160)	(719,835)
Kısa Vadeli Alacaklar	23,807,746	6,315,849
Bankalardan Alacaklar	0	0
Bankalardan Alacaklar	0	16,218
İçer Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	23,807,746	6,299,631
Alacak Reeskontu (-)	0	0
İçer Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
Bankalar	11,755,923	3,974,467
Madde ve Malzeme	1,600,291	347,863
Mamüller	121,934	0
Mamüller	0	0
Mamüller	5,388,514	558,957
İçer	561,327	704,285
İçer Stoklar	0	0
İçer Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
İçer Sipariş Avansları	4,083,857	2,363,362
Dönen Varlıklar	879,436	685,625
EN VARLIKLAR	91,644,653	50,285,182
Vadeli Ticari Alacaklar	3,795	8,452
Alacak Senetleri	0	0
Banka Depozito ve Teminatlar	143	10,645
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	3,652	2,643
Alacak Reeskontu (-)	0	0
İçer Alacaklar Karşılığı (-)	0	(4,836)
Kısa Vadeli Alacaklar	0	0
Bankalardan Alacaklar	780	0
Bankalardan Alacaklar	0	0
İçer Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
Vadeli Diğer Alacaklar	0	0
Alacak Reeskontu (-)	780	0
İçer Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
Duran Varlıklar	0	0
Menkul Kıymetler	6,110,151	6,720,459
Menkul Kıymetler	0	0
Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
Bankalar	4,661,688	6,047,152
Banka Sermaye Taahhütleri (-)	(44,850)	(20,005)
Banka Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
Ortaklıklar	1,493,312	693,312
Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
Ortaklıklar Değer Düşüklüğü Karş. (-)	0	0
Finansal Duran Varlıklar	0	0
Duran Varlıklar	80,952,871	43,458,101
Arsalar	1,814,038	1,814,049
ve Yeraltı Düzenleri	8,146,410	4,139,602
Tesis ve Cihazlar	13,795,260	5,677,330
İçer ve Gereçleri	98,153,404	41,249,124
ve Demirbaşlar	17,752,768	13,971,957
İçer Duran Varlıklar	5,639,058	2,867,006
Amortismanlar (-)	81,587,233	51,104,035
İçer Olan Yatırımlar	(153,774,372)	(81,717,640)
Sipariş Avansları	7,839,072	4,352,638
Duran Varlıklar	0	0
Duran Varlıklar	4,577,056	98,150
Teşkilatlanma Giderleri	0	0
ve Geliştirme Giderleri	1,066,148	81,333
diğer Olmayan Duran Varlıklar	0	0
Anlamlar	3,510,883	16,817
Varlıklar	25	0
Varlıklar	0	0
EN L A M I	209,261,444	107,928,121

TİTİLİ BİLANÇO (Milyon TL)	Bağımsız Sınırlı Denetim'den	
	Geçmiş 30.06.2001	Geçmiş 30.06.2000
VADELİ BORÇLAR	78,141,734	29,910,856
Finansal Borçlar	0	0
Banka Kredileri	0	0
Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
Tahvil Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	0	0
Diğer Finansal Borçlar	0	0
Ticari Borçlar	49,812,227	18,311,978
Alacaklılar	49,812,227	18,311,978
Çek Senetleri	0	0
Finan Depozito ve Teminatlar	0	0
Diğer Ticari Borçlar	0	0
Çek Reeskontu (-)	0	0
Kısa Vadeli Borçlar	19,739,355	2,185,480
Alacaklılara Borçlar	19,036	59,172
Alacaklılara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ödenecek Giderler	1,415	0
Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	18,057,998	1,916,737
Ödenen ve Taksitle Bağlanan Devlet Alacakları	970,790	0
Uzun Vadeli Diğer Borçlar	690,116	209,571
Çek Reeskontu (-)	0	0
Finan Sipariş Avansları	3,800,262	2,947,888
Çek ve Gider Karşılıkları	4,689,890	6,465,510
Ödeme Karşılıkları	732,581	5,070,227
Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	3,957,309	1,395,283
Uzun Vadeli Borçlar	20,518,828	13,172,318
Finansal Borçlar	0	0
Banka Kredileri	0	0
Çıkarılmış Tahviller	0	0
Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	0	0
Diğer Finansal Borçlar	0	0
Ticari Borçlar	13,777,317	9,848,932
Alacaklılar	0	0
Çek Senetleri	0	0
Finan Depozito ve Teminatlar	13,777,317	9,848,932
Diğer Ticari Borçlar	0	0
Çek Reeskontu (-)	0	0
Uzun Vadeli Borçlar	315,838	0
Alacaklılara Borçlar	0	0
Alacaklılara Borçlar	0	0
Ortaklıklara Borçlar	0	0
Ödenen ve Taksitle Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
Uzun Vadeli Diğer Borçlar	315,838	0
Çek Reeskontu (-)	0	0
Finan Sipariş Avansları	0	0
Çek ve Gider Karşılıkları	6,425,673	3,323,386
Ödeme Tazminatı Karşılıkları	6,425,673	3,323,386
Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0	0
ÖZKAYNAKLAR	110,600,882	64,844,947
Öz sermaye	21,924,467	20,000,000
Öz sermaye Taahhütleri (-)	0	0
Öz sermaye Primi	0	0
Öz sermaye Değerleme Değer Artışı	53,253,088	19,236,244
Öz sermaye Varlıklardaki Değer Artışı	52,165,655	18,648,811
Öz sermaye Varlıklardaki Değer Artışı	1,087,433	587,433
Öz sermaye'da Oluşan Değer Artışı	0	0
Öz sermaye	32,752,599	11,371,962
Yedekler	4,702,846	3,359,473
Yedekleri	655,171	623,921
Yedekler	0	0
Öz sermaye Yedekleri	26,785,934	7,147,354
Öz sermaye Artış Fonu	608,648	241,214
Eklenicecek İşletme ve Gayri Satış Kazançları	0	0
İş Yılı Karı	0	0
Öz sermaye Karı	2,670,728	14,236,741
Zararı (-)	0	0
Yıllar Zararları (-)	0	0
Yıllı Zararı	0	0
Yıllı Zararı	0	0
ÖZKAYNAKLAR	209,261,444	107,928,121

KARŞILAŞTIRILAN GELİR TABLOSU (Milyon TL)	Bağımsız Sınırlı Denetim'den	
	Geçmiş 30.06.2001	Geçmiş 30.06.2000
Net Satışlar	338,564,073	152,629,212
Yurtiçi Satışlar	337,326,008	152,260,940
Yurtdışı Satışlar	1,238,065	368,272
Diğer Satışlar	0	0
Satışlardan İndirimler (-)	(5,239,724)	(1,807,419)
Satıştan İadeler (-)	(349,285)	(159,209)
Satış İskontoları (-)	(4,880,438)	(1,648,210)
Diğer İndirimler (-)	0	0
Net Satışlar	333,324,349	150,821,793
Satışların Maliyeti (-)	(285,366,416)	(121,925,846)
NET SATIŞ KARI (ZARARI)	47,957,933	28,895,947
Faaliyet Giderleri (-)	(22,106,107)	(16,390,033)
Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	(240,234)	(13,797)
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(11,455,355)	(7,797,779)
Genel Yönetim Giderleri (-)	(10,410,518)	(8,578,457)
FAALİYET KARI (ZARARI)	25,851,826	12,505,914
Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	20,794,461	10,644,252
İştiraklerden Temettü Gelirleri	889,430	2,908,100
Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	337,500	399,934
Faiz ve Diğer Temettü Gelirleri	16,565,927	5,991,431
Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	3,001,604	1,344,787
Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar (-)	(2,491,266)	(1,167,806)
Finansman Giderleri (-)	(41,297,595)	(2,707,682)
Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(41,297,595)	(2,707,682)
Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	0	0
FAALİYET KARI (ZARARI)	2,857,426	19,274,678
Önümüzü Gelirler ve Karlar	554,196	48,044
Önümüzü Kalmayan Karşılıklar	0	0
Önceki Dönem Gelir ve Karları	19,850	15,522
Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	534,346	32,522
Önümüzü Giderler ve Zararlar (-)	(8,313)	(15,754)
Ölçümlemeyen Kısım Giderleri ve Zararları (-)	0	(1,457)
Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	(8,313)	(14,297)
Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	0	0
FAALİYET KARI (ZARARI)	3,403,309	19,306,968
Ölçümlemeyen Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(732,581)	(5,070,227)
ÖNEM KARI (ZARARI)	2,670,728	14,236,741

**1 OCAK – 30 HAZİRAN 2001 VE 2000 ARA HESAP DÖNEMLERİNE AİT
AYRINTILI BİLANÇO DİPNOTLARI**
(Tutarlar aksi belirtilmedikçe milyon TL)

12. Tebliğin 1 no.lu ekinde belirtilen bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan ve açıklamayı gerektiren hususlar

A. Düzeltme Gerektiren Hususlar

- Aa) Bilanço tarihinden sonra ortaya çıkarılan muhasebe hata ve hileleri: Yoktur (2000:Yoktur).
- Ab) Varlıkların alım maliyetlerinin veya satış hasılatlarının bilanço tarihinden sonra belirli hale gelmesi: Yoktur (2000 : Yoktur).
- Ac) Varlıkların değerlerinde ortaya çıkan kayıpların bilanço tarihinden sonra ortaya çıkarılması: Yoktur (2000 : Yoktur).
- Aç) Ortaklığın iştiraklerinin değerinde(bağlı ortaklıklar dahil) sürekli bir değer kaybının olduğunu gösteren bilgi ve belgelerin bilanço tarihinden sonra elde edilmesi: Yoktur (2000 : Yoktur).
- Ad) Stoklarla ilgili olarak, net gerçekleşebilir değerin tahminini etkileyen yeni bulguların elde edilmesi: Yoktur (2000 : Yoktur).
- Ae) Borçluların iflası veya borçlularla borç tutarları üzerinden yeni müzakerelere başlanması: Yoktur (2000 : Yoktur).
- Af) Talep edilen bir sigorta tazminatının alınması veya alınabilir hale gelmesi: Yoktur (2000 : Yoktur).
- Ag) Vergi oranlarının değişmesi: Yoktur (2000: Yoktur)
- Ah) Benzeri olaylar: Yoktur (2000 : Yoktur).

B. Açıklama Gerektiren Hususlar

Ba) Birleşme ve ele geçirmeler:

27 Temmuz 2000 tarihinde yapılan Olağanüstü Genel Kurul'da TTK'nın 451. ve KVK'nın 37, 38 ve 39. maddeleri hükümlerine göre Gaz Aletleri A.Ş.'nin 30.06.2000 tarihi itibarıyla mevcut aktif ve pasiflerinin bir küll halinde Aygaz A.Ş. tarafından devir alınması kararı alınmıştır. Bu karar ile ilgili Rekabet Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan gerekli onaylar alınmıştır.

Şirket'in 18 Ocak 2001 tarihinde yapılan Olağanüstü Genel Kurul toplantısında alınan Gaz Aletleri A.Ş.'nin devir alınmasına dair karar İstanbul Ticaret Siciline 12.02.2001 tarihinde tescil ettirilip, 15.02.2001 tarih ve 5237 sayılı Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde ilan edilmiştir.

1 OCAK -- 30 HAZİRAN 2001 VE 2000 ARA HESAP DÖNEMLERİNE AİT AYRINTILI BİLANÇO DİPNOTLARI

(Tutarlar aksi belirtilmedikçe milyon TL)

21. Menkul kıymetler ve bağlı menkul kıymetler grubu içinde yer alıp işletmenin ortakları, iştirakler, bağlı ortaklıkları ve grup şirketleri tarafından çıkarılmış bulunan menkul kıymet tutarları ve bunları çıkaran ortaklıklar

Yoktur (2000 : Yoktur).

22. Mali tablolarındaki "diğer" ibaresini taşıyan hesap kalemlerinden dahil olduğu grubun toplam tutarının %20'sini veya bilanço aktif toplamının %5'ini aşan kalemlerin ad ve tutarları

30 Haziran 2001 ve 2000 tarihleri itibariyle "diğer" ibaresini taşıyan hesap kalemlerinden dahil olduğu grubun toplam tutarının %20'sini veya bilanço aktif toplamının %5'ini aşan kalemlerin dökümü aşağıdaki gibidir :

	30 Haziran 2001	30 Haziran 2000
<u>Diğer Hazır Değerler</u>		
Vadesiz çekler	6,398,182	1,942,645
<u>Kısa Vadeli Diğer Alacaklar</u>		
İade alınacak Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu (*)	21,930,420	5,569,446
Mahsup ve iade edilecek vergi ve fonlar	1,720,172	275,343
Personelden alacaklar	61,263	98,350
Diğer alacaklar	95,891	356,492
	<u>23,807,746</u>	<u>6,299,631</u>

(*) Bakanlar Kurulu'nun 2001/306 sayılı kararı ile LPG ithalatı yapan şirketlerin 4 Mart 2000 tarihinden sonra gerçekleştirdikleri ithalattan yaptıkları satışlar ile ilgili olarak Tüpraş tarafından yayınlanan tavan fiyat ile satış fiyatı arasında oluşan farktan doğan fondur (Bkz. Bilanço dipnotu 33b).

	30 Haziran 2001	30 Haziran 2000
<u>Diğer Dönen Varlıklar</u>		
Peşin ödenen giderler	821,700	376,165
Kısa vadeli sabit kıymet KDV'si	-	141,156
Diğer KDV	-	128,285
Diğer	57,736	40,019
	<u>879,436</u>	<u>685,625</u>

	30 Haziran 2001	30 Haziran 2000
<u>Kısa Vadeli Diğer Borçlar</u>		
Gelecek aylara ait gelirler	264,190	12,800
Personele borçlar	192,430	6,989
Diğer borçlar	233,496	61,384
Diğer KDV	-	128,398
	<u>690,116</u>	<u>209,571</u>

**1 OCAK – 30 HAZİRAN 2001 VE 2000 ARA HESAP DÖNEMLERİNE AİT
AYRINTILI BİLANÇO DİPNOTLARI**
(Tutarlar aksi belirtilmedikçe milyon TL)

22. (Devamı)

<u>Diğer Borç ve Gider Karşılıkları</u>	<u>30 Haziran 2001</u>	<u>30 Haziran 2000</u>
Fiyat farkları karşılığı	2,377,125	-
Çeşitli yönetim giderleri karşılığı	970,228	1,204,144
Diğer maliyet karşılığı	493,216	-
Dışarıdan sağlanan fayda ve hizmetler	58,198	35,221
Satış giderleri karşılığı	13,450	571
Şüpheli alacak karşılığı	-	135,603
Diğer gider karşılıkları	<u>45,092</u>	<u>19,744</u>
	<u>3.957.309</u>	<u>1.395.283</u>
<u>Faaliyetlerle İlgili Diğer Gelir ve Karlar</u>	<u>30 Haziran 2001</u>	<u>30 Haziran 2000</u>
Diğer olağan gelir ve karlar	1,460,092	625,861
Komisyon karları	963,194	26,608
Alacak senetleri reeskont geliri	561,642	659,224
Konusu kalmayan karşılıklar	<u>16.676</u>	<u>33.094</u>
	<u>3.001.604</u>	<u>1.344.787</u>
<u>Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar</u>	<u>30 Haziran 2001</u>	<u>30 Haziran 2000</u>
Kambiyo zararları	103,988	552,158
Karşılık giderleri	1,632,765	135,603
Alacak senetleri reeskont gideri	751,855	474,895
Komisyon giderleri	-	944
Diğer olağan gider ve zararlar	<u>2.658</u>	<u>4.206</u>
	<u>2.491.266</u>	<u>1.167.806</u>
<u>Olağanüstü Gelir ve Karlar</u>	<u>30 Haziran 2001</u>	<u>30 Haziran 2000</u>
Gaz Aletleri A.Ş. birleşme devir karı	476,974	-
Diğer olağandışı gelir ve karlar	<u>57,372</u>	<u>32.522</u>
	<u>534.346</u>	<u>32.522</u>

23. "Diğer Alacaklar" ile "Diğer Kısa veya Uzun Vadeli Borçlar" hesap kalemi içinde bulunan ve bilanço aktif toplamının yüzde birini aşan, personelden alacaklar ile personele borçlar tutarlarının ayrı ayrı toplamı

Yoktur (2000 : Yoktur).

24. Ortaklar, iştirakler, bağlı ortaklıklar ve grup şirketlerinden alacaklar nedeniyle ayrılan şüpheli alacak tutarları ve bunların borçluları

Yoktur (2000 : Yoktur).

1 OCAK – 30 HAZİRAN 2001 VE 2000 ARA HESAP DÖNEMLERİNE AİT AYRINTILI BİLANÇO DİPNOTLARI

(Tutarlar aksi belirtilmedikçe milyon TL)

33. Mali tabloları önemli ölçüde etkileyen ya da mali tabloların açık, yorumlanabilir ve anlaşılabilir olması açısından açıklanması gerekli olan diğer hususlar

- a) Bilanço dipnotu 33 a'da belirtildiği üzere 18 Ocak 2001 tarihinde yapılan Olağanüstü Genel Kurul'da Gaz Aletleri A.Ş.'nin aktif ve pasiflerinin bir bütün halinde devralınmasına karar verilmiştir.

Birleşme sonucu ortaya çıkan 3,212,217 tutarındaki şerefiye, maddi olmayan duran varlıklar hesabında gösterilmiştir. Gaz Aletleri A.Ş.'nin birleşme sırasında devralınan iki aylık 476,974 tutarındaki karı ise olağanüstü gelir ve karlar hesabında gösterilmiştir.

- b) Bakanlar Kurulu'nun 2001/306 karar sayılı 23 Mart 2000 tarih ve 23998 no.lu Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayınlanan kararına istinaden 23 Şubat 1998 tarihli 98/10745 sayılı kararname eki kararında yapılan değişiklik ile LPG ithalatı yapan şirketlere 4 Mart 2000 tarihinden sonra gerçekleştirdikleri ithalattan yaptıkları satışlar ile ilgili olarak Tüpraş tarafından açıklanan tavan fiyat ile satış fiyatı arasında oluşan farkın Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu hesabından ödenmesi ilkesi karara bağlanmıştır.

Şirket'in yukarıdaki karar doğrultusunda Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu'ndan (AFİF) karşılanmak üzere 23,809,601 fon alacağı doğmuş, 30 Haziran 2001 itibariyle 1.879.181 tutarındaki AFİF fon ödemesini bu alacağından mahsup etmiştir. Şirket'in 30 Haziran 2001 itibariyle kalan fon alacağı 21,930,420'dir (Bkz. Bilanço dipnotu 22).

- c) Bilanço dipnotu 13b) Şirket'in davalı olduğu ve devam eden davalar bölümünde belirtilen davalar sigorta kapsamında olduğu için gider karşılığı ayrılmamıştır.
- d) 22 Şubat 2001 tarihinde mali piyasalarda yaşanan olumsuzluklar neticesinde kontrollü kur rejiminden dalgalı kur uygulamasına geçilmiş ve bu tarihten itibaren döviz kurlarında, para ve sermaye piyasalarında dalgalanmalar yaşanmaya başlanmıştır. Bunun yanında Mayıs ayında T.C. Hükümeti tarafından alınmış olan istikrar tedbirleri yürürlüğe konulmuştur. Mali tabloların hazırlandığı tarih itibariyle Türk lirası belli başlı yabancı para birimleri karşısında 1 Ocak 2001 tarihinde geçerli kurlar ile karşılaştırıldığında %80'in üzerinde değer kaybına uğramış olup piyasalardaki belirsizlikler devam etmektedir.

Şubat 2001'de başlayan ekonomik kriz Şirket'in vadeli LPG ithalatından doğan dövizli borçlarından dolayı kur farkları oluşmasına neden olmuştur. Dövizli borçlar iç kaynaklardan karşılanarak ödenmiştir. Şirket, mali yapısını korumuş, işletme sermayesinde sıkıntı yaşanmamıştır. Ticari borçlar içindeki dövizli borçlarının kur riskini asgari düzeye indirmeyi hedeflemiş, bu amaçla LPG ithalatlarında vadeli alım politikasından peşin alım politikasına geçmiştir.

Akaryakıt sektöründe ürün fiyatlandırması Otomatik Fiyatlandırma Kararnamesi'ne göre döviz kurlarındaki değişiklik dikkate alınarak yapılmaktadır. Bu fiyatlandırma yapısı Şirket karlılığına olumlu olarak yansımakta ve esas faaliyet karını artırmaktadır.

GAZ ALETLERİ A.Ş.
İŞLETME AYRINTILI TİP
GELİR TABLOSU
01 OCAK 2001 - 12 ŞUBAT 2001

	ÖNCEKİ DÖNEM		CARİ DÖNEM	
	31 - ARALIK - 2000		12 - SUBAT - 2001	
SATIŞLAR		24.697.089.088.294		2.545.484.989.658
atışlar	18.938.841.324.524		2.015.658.174.600	
Satışlar	4.988.650.578.597		426.013.034.080	
İlirler	769.597.185.173		103.813.780.978	
NDİRİMLERİ (-)		(23.029.267.502)		(2.163.100.000)
İadeler (-)	(23.029.267.502)		(2.163.100.000)	
İskontolar (-)				
İirimler (-)				
SATIŞLAR		24.674.059.820.792		2.543.321.889.658
RİN MALİYETİ (-)		(19.047.849.202.710)		(1.806.522.230.523)
amuller Maliyeti (-)	(19.047.849.202.710)		(1.806.522.230.523)	
carl Maliar Maliyeti (-)				
zmet Maliyeti (-)				
ışların Maliyeti				
SATIŞ KARI VEYA ZARARI		5.626.210.618.082		736.799.659.135
GİDERLERİ		(4.307.367.936.083)		(338.029.485.218)
ve Geliştirme Giderleri (-)	(135.952.265.555)		(12.288.437.295)	
, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(1.631.532.241.238)		(108.221.055.691)	
etim Giderleri (-)	(2.539.883.429.290)		(217.519.992.232)	
ET KARI VEYA ZARARI		1.318.842.681.999		398.770.173.917
İYETLER OLAĞAN GELİR VE KARLAR		817.013.801.530		175.874.099.552
ın Temettü Gelirleri				
İklardan Temettü Gelirleri				
ri	92.717.521.739			
Gelirleri				
mayan Karşılıklar				
net Satış Karları	286.941.262.926		99.429.373.659	
rları	289.088.888.182		12.927.968.950	
İlirleri	50.362.818.482		61.676.412.233	
n Gelir ve Karlar	97.903.310.201		1.840.344.710	
İYETLER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)		(745.417.964.994)		(97.482.178.654)
derleri (-)				
rleri (-)				
et Satış Zararları (-)				
ırları (-)	(1.416.781.600)		(457.262.551)	
r Giderleri (-)	(61.676.412.233)		(18.994.649.422)	
Gider ve Zararlar (-)	(682.324.771.161)		(78.030.266.681)	
İ GİDERLERİ (-)		(336.777.505.351)		(188.371.880)
ırganma Giderleri (-)	(336.777.505.351)		(188.371.880)	
orçanma Giderleri (-)				
AR VEYA ZARARLAR		1.053.661.013.184		476.973.722.935
GELİR VE KARLAR		59.738.999.781		0
Gelir ve Karlar				
şı Gelir ve Karlar	59.738.999.781			
GİDER VE ZARARLAR (-)		(18.963.723.708)		0
m Gider ve Zararları (-)				
Gider ve Zararları (-)				
ı Gider ve Zararları (-)	(18.963.723.708)			
İ VEYA ZARARI		1.094.436.289.257		476.973.722.935
VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK.KARS.(-)		(353.712.860.000)		(109.973.190.000)
KARI VEYA ZARARI		740.723.429.257		367.000.532.935

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKAY Hüseyin, İşletme Birleşmeleri ve Muhasebesi, İstanbul, 1997.

AKMAN Nazlı Hoşal, Can Şınga MUĞAN, "Principles of Financial Accounting: Conflux of International and Turkish Accounting Standards", Akademi Yayın Hizmetleri, Ankara, 2001.

BOVEE L. Courtland, Michel H. Mescon, David J. Rachman, John V. Till, Business Today (Eighth Edition), 1996.

BRIGHAM, Eugene F.,J. Fred Weston, Essentials Of Managerial Finance,1992.

BRIGHAM Eugene F., "Finansal Yönetimin Temelleri" (Çev: Özdemir Akmut, Halil Sarıaslan), Cilt1ve2, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No:212 Ankara.

ÇAMOĞLU Prof. Dr. Ersin, Prof. Dr. Reha Poroy, Prof. Dr. ÜnalTekinalp, "Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul, 1988.

ÇELİK Orhan, Şirket Birleşmeleri ve Birleşmelerde Şirket Değerlemesi, Turhan Kitabevi Ankara, 1999.

DOWNES John, Jordan Eliot Goodman, "Dictionary of Finance and Investment Terms", Barron's Financial Guides, 1995.

EPSTEIN J. Barry, Abbas Ali Mirza, "IAS 97 Interpretation and Application of International Accounting Standards ",John Wiley&Sons, Inc.,1997.

ERCAN Doç. Dr. Metin Kamil, Aykan Üreten, "Firma Değerinin Tespiti ve Yönetimi",Gazi Kitabevi,Ankara 2000.

ERNST&YOUNG, "International Accounting Standards Synopses and Disclosure Checklist", Assurance & Advisory Business Services, 2000.

FRIED Dov, Ashwinpaul C. Sondhi, Gerald I. White, "The Analysis and Use of Financial Statements", John Wiley&Sons, Inc.,1997.

GROPPELLI A.A., Ehsan Nikbakht, "A Streamlined Course For Students And Business People:Finance,"

MANAVGAT Dr. Çağlar, "Aleni Pay Alım Teklifi (Tender Offer-Takeover Bid)",Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları Yayın No:64.

ÖZBALCI Yılmaz , “Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları”, 1996.

PRICEWATERHOUSECOOPERS, “Understanding IAS Analysis and Interpretation of International Standards,1998.

SHIM K. Jae Ph. D., Joel G. Siegel, Ph. D., CPA, “Dictionary of Accounting Terms”, Barron’s Business Guides, 1995.

YASAMAN Hamdi, “Anonim Ortaklıkların Birleşmesi”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1987.

ZEYBEK Yasemin, “Borçlanarak Gerçekleştirilen Şirket Satınalmaları”, Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No:28, Ankara, 1996

Makaleler ve Seminer Notları

AKGÜÇ Dr. Öztin, “Bankalararası Birleşmeler ve Satın Almalar”, Türkiye Bankalar Birliği Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, Ankara 19-20/11/2001.

AKMUT Özdemir, “Şirket Değerleme” Seminer Notu, Ankara,1997.

ARTHUR ANDERSEN, “Vergisiz Yeniden Yapılanma Modelleri: Birleşme, Bölünme, Hisse Değişimi ve Yurt Dışı Holding Yapılanmaları” konulu Seminer Notları, 14,Eylül, 2001, İstanbul.

BAĞCI Hamdi, “Mali Tablolarda Daha Fazla Bilgi İçin Kondolidasyon” başlıklı yayımlanmamış Ders Notu, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Doktora Programı, İstanbul, 1999.

ÇIRTLIK Sedat Hesap Uzmanı, “4684,4697 ve 4705 Sayılı Kanunların İzahı ve Değerlendirilmesi”, Vergi Dünyası Sayı: 240, Ağustos 2001 Eki.

DELDAĞ Can, “Vergisiz Yeniden Yapılanma Modelleri: Birleşme, Bölünme ve Hisse Değişim” konulu Vergi Seminerine sunulan “Dünya ve Türkiye’de Birleşmeler, Satınalmalar: Trendler, Modeller, Deneyimler” başlıklı Tebliğ, İstanbul, 2001.

ERDEN Suna, “Mergers and Acquisitions”, The Wharton School University of Pennsylvania, Mayıs 1998.

HABA Uluslararası Yönetim ve Eğitim Danışmanlık Limited Şirketi,”Türkiye’de Birleşmelerin Hukuki ve Mali Yönleri Konferansında Sunulan Tebliğler, İstanbul, Haziran 2000

KAVAK Ahmet, "Şirket Birleşmelerinde Mali Sorunların Çözüm Yolları ve Muhasebe Teknikleri", Türkiye'de Birleşmelerin Hukuki ve Mali Yönleri Konferansında Sunulan Tebliğ, İstanbul, Haziran 2000.

ÖCAL M. Sait,"Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 37. Maddesine Uygun Devirlerde KVK Geçici 28. Madde Uygulaması ve Sabit Kıymet Yenileme Fonunun Durumu",Vergide Gündem Dergisi Nisan/2000.

PRICEWATERHOUSECOOPERS, "4684 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler", Yayımlanmamış Çalışma Notu, İstanbul,2001.

TÜSİAD,Birleşme ve Deralmalar Hakkında Ekonomik ve Mali İşler Komisyonu Görüşü, 9 Eylül 1999.

SEVİĞ Veysi, Şirket Birleşmelerinde Vergi Sorunlarının Çözümü",Türkiye'de Şirket Birleşmelerinin Hukuki ve Mali Yönleri Konferansına Sunulan Tebliğ,15 Haziran 2000 İstanbul.

YÜKSEL Dr. Aslı,"Yeni Gündem: Banka Evlilikleri", Finans Dünyası Dergisi, Haziran 2001.

Tezler ve Yeterlik Etüdleri

BALIOĞLU, Dilek, Karşılıklı İştirakler,Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlik Etüdü, Ankara 2001.

ERTAŞ Abdulaziz, Şirket Birleşmeleri ve Muhasebeleştirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 1998.

İMAMOĞLU Nevin, Merger Accounting In Usa And A Recommendation For Turkey, Thesis of Master of Accounting in The University of Michigan, 2001.

SÖNMEZ Yusuf Ziya, Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Birleşmeye İlişkin Sorunlar, Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlik Etüdü, 2001 Ankara.

YÜKSEL Dr. Aslı, "Ticari Bankalarda Kredi Fiyatlandırma Politikası" konulu Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Ana Bilim Dalı, İstanbul 2000.

Kanunlar

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun

Sermaye Piyasası Kanunu

Türk Ticaret Kanunu

Vergi Kanunları

Tebliğler

Rekabet Kurulu'ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında
1997/1 Numaralı Tebliğ

Sermaye Piyasası Kurulu, Seri:I, No:26 sayılı Tebliği, 15.11.1998 tarih ve 23524
sayılı Resmi Gazete

Seri:X, No:16 Sayılı Tebliğ 4.3.1996 tarih ve 22579
sayılı Resmi Gazete.

Seri:X, No:7 sayılı Tebliğ 20.7.1988 tarih ve 19878
sayılı Resmi Gazete.

Seri:IV, No:8 sayılı Tebliğ , 19.12.1996 tarih ve
22852 sayılı Resmi Gazete.

Seri:Xl, No:1 sayılı Tebliğ , 29.1.1989 tarih ve 20064
sayılı Resmi Gazete.

Seri:XI, No:3 sayılı Tebliğ ,26.7.1989 tarih ve 20223 sayılı Resmi Gazete.

Diğerleri

ARTHUR ANDERSEN, BDO, DELOITTE TOUCHE TOHMATSU, ERNST&YOUNG INTERNATIONAL, GRANT THORNTON, KPMG, PRICEWATERHOUSECOOPERS,"GAAP 2000-A Survey of National Accounting Rules in 53 Countries", (Der: Christopher W. Nobes, PricewaterhouseCoopers Professor of Accounting University of Reading), 2000.

DELOITTE TOUCHE TOHMATSU,"Uluslararası Muhasebe Standartları", IAS Plus, Mayıs 2001.

ERNST&YOUNG ÖNCE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş., "(22) Numaralı Uluslararası Muhasebe Standardının Türkçe Çeviri Notu.

PRICEWATERHOUSECOOPERS, ""IAS 2005 or Now" başlıklı Bülten.

SERMAYE PIYASASI KURULU Çalışmalarında sunulan "Değerleme Yöntemlerinin Gelişimi ve Değerlendirilmesi" başlıklı yayımlanmamış not ve Çalışma Dosyaları

ÖZET

Son yıllarda, birleşme işlemlerinin gelişimi dikkat çekici hale gelmiştir. Dünyada birleşen şirketlerin sayısı hızla artarken, ülkemizdeki eğilim aynı yönde olmamıştır. Çünkü; özellikle halka açık şirketlerin birleşmesi hakkındaki problemler halen devam etmektedir.

Birleşme prosedürü temel olarak Türk Ticaret Kanununda düzenlenmiştir. Ticaret şirketleri birleşmeye karar verdiklerinde, bu Kanun'daki düzenlemelere uymak zorundadırlar. Devredilen şirket ile devralan şirketten biri veya her ikisi de hisse senetleri halka arzedilmiş şirketler ise, bu durumda birleşme nedeniyle ihraç edilecek yeni hisse senetlerinin Sermaye Piyasası Kurulu kaydına alınması gerekmektedir. Bu şirketler Kurul'un halka açık şirketler için getirdiği muhasebe ve denetim standartlarına uymakla da yükümlüdürler.

Türkiye'de birleşmenin hukuki boyutunun daha çok düzenlenmiş olmasına rağmen, birleşme ile ilgili muhasebe düzenlemeleri henüz tamamlanmamıştır. Konuya ilişkin bir örnek muhasebe standardı olmadığı için, uygulamada halka açık şirketler farklı muhasebe stratejileri benimsemektedirler. Değişen ihtiyaçların bir sonucu olarak, birleşme işlemleri için özel muhasebe standardı düzenlenmesi ve kamuyu aydınlatma düzenlemelerinin getirilmesi zorunlu bulunmaktadır.

Bu çalışmada yer verilen genel sonuç çerçevesinde; birleşme işlemlerinin muhasebesi konusundaki Türkiye uygulaması ile Uluslararası Muhasebe Standartlarındaki düzenlemeler birlikte değerlendirilmiştir. lkemizde de birleşme işlemlerinin muhasebesi konusunda uluslararası muhasebe standartlarına paralel standartların geliştirilmesi ve kamuyu aydınlatma düzenlemelerinin yapılmasının, aynı zamanda konunun finansal yönünün daha iyi anlaşılmasında aktif rol oynayacağına inanılmaktadır.

ABSTRACT

In recent years, growth of M&A has been remarkable. As the number of M&A cases in the world have been rapidly raised, it has not shown same trend in our country. Because, the problems especially related to corporations whose shares are publicly held have not been solved yet.

Merger process basically regulated with the Turkish Commercial Code. When the parts of M&A decided to merge, acquirer and target companies must meet the Turkish Commercial Code regulations. Either acquirer or target company whose shares are publicly held corporation, in this condition the stock is issued because of the acquisition should be registered with the Capital Market Board (CMB). At the same time, they (acquirer, target company and acquired) must obey CMB's regulation in accounting and auditing standards and rules for publicly held companies.

In spite of the legal framework of M&A had much more regulated in our country, accounting regulations related to M&A has not been completed yet. There is lack of an uniform accounting standard. In current practice publicly held companies apply different accounting strategies. As a result of changing needs, it will be required to regulate particular accounting standard and further disclosure for M&A cases.

Within this general conclusion taken place in this study, I try to evaluate accounting rules for M&A in International Accounting Standards and Turkish practice. Parallel to the development of IAS, it is believed that the improved accounting standards and disclosure have an active role in understanding financial position in merger cases.

